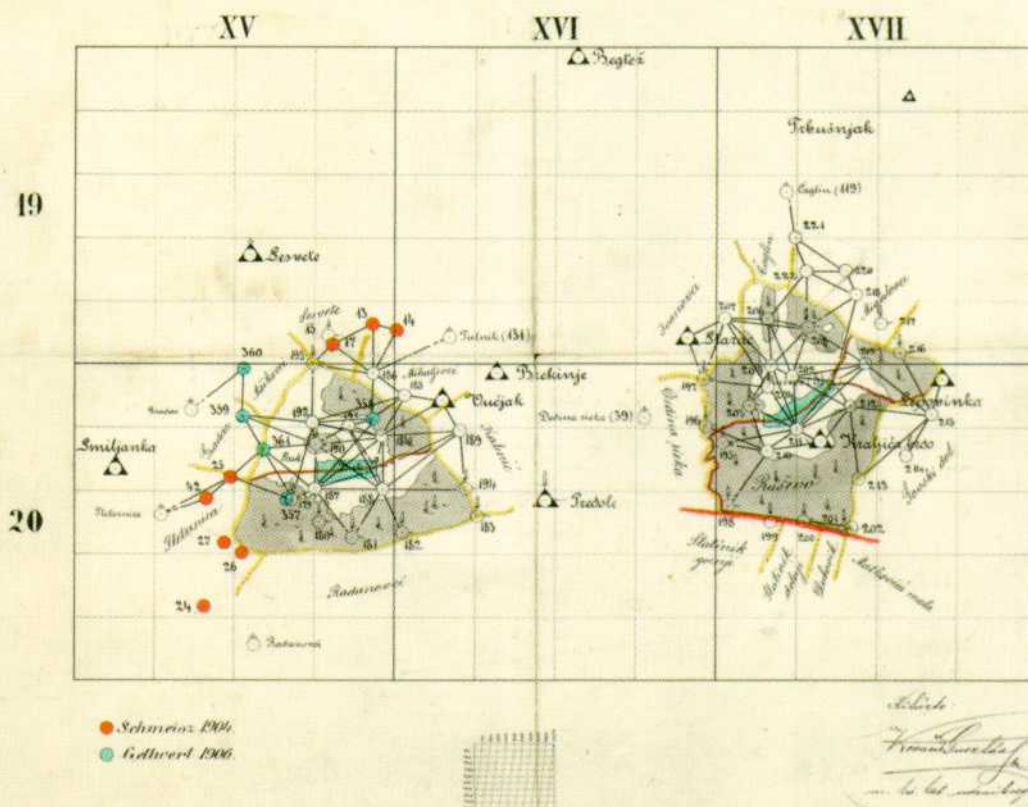

Međunarodni dan arhiva 9. lipnja 2017.

Wir Franz der Erste

(...) odlučiti smo (...) uvesti (...) provedan i (...) stabilan sustav zemljišnog poreza.

Ivanisi stello

Arhivi i katastar u hrvatskim krajevima

200 godina katastra Franje I.

Izložba u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu

(...) odlučili smo (...) uvesti (...) pravedan i (...) stabilan sustav zemljišnog poreza.

Dano u Beču, 23. prosinca 1817.

Izložba 200 godina katastra Franje I. postavljena je u Hrvatskom državnom arhivu povodom Međunarodnog dana arhiva 9. lipnja 2017. Cilj je izložbe obilježiti 200 godina od donošenja Patenta cara Franje I., kojim je uveden stalni katastar na području cijele Habsburške Monarhije kako bi se pravedno i jednako ubirao zemljišni porez. Terenska se izmjera provodila postupno po zemaljskim pokrajinama na području Habsburške Monarhije, a na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije provedena je u razdoblju od 1847. do 1877. Izložbom se tako obilježava i 170 godina od početka, odnosno 140 godina od završetka terenske izmjere u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji i predstavlja se katastarsko gradivo koje dijelom dosad nije bilo predstavljeno javnosti. Riječ je o gradivu koje vizualno i sadržajno svjedoči o postupku terenske izmjere koja je podrazumijevala pripremu za detaljnu izmjeru (triangulacija, utvrđivanje i opisivanje granica općina) i detaljnu izmjeru zemljišnih i građevinskih čestica jedne općine. Rezultat cjelokupnoga provedenog terenskoga rada u kojemu je sudjelovao velik broj civilnih i vojnih mjernika (geodeta) bogata je katastarska baština koja se danas čuva u fondu Arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju u Hrvatskome državnom arhivu. Kao osnova za tematsko osmišljavanje i izbor izložaka poslužili su Naputak za katastarsku izmjeru iz 1820. godine i Naputak za oblasti i općine na području C. kr. hrvatsko-slavonskog namjestništva iz 1855. godine, koji su detaljno regulirali rad velikoga broja mjernika zaduženih za provedbu cjelokupne

katastarske izmjere i način kako se terenska izmjera treba provesti, odnosno upute za općine na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije, radi olakšavanja terenskoga rada mjernika.

Izložba je podijeljena u nekoliko tematskih cjelina:

- Zakonski okvir katastra Franje I.
- Izmjera Srijemske županije do 1847. godine
- Priprema za detaljnu izmjeru
- Detaljna izmjera.

Izložbom se htjelo skrenuti pozornost na izuzetno vrijedno katastarsko gradivo koje danas svjedoči o iznimnome trudu velikog broja civilnih i vojnih mjernika (geodeta) koji su u 30 godina terenskoga rada uspjeli detaljno snimiti cijelu Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, a u cilju uvođenja pravednoga i jednakoga zemljišnog poreza. To katastarsko gradivo danas je temelj za rješavanje velikoga broja imovinsko-pravnih pitanja i izvor za različita istraživanja, kao što su istraživanje promjene strukture zemljišnoga posjeda, načina obrade i promjene načina obrade zemljišta, razvoja naselja i transformacije većega ili manje promatranoga prostora unatrag 200 godina. Upotrebom informatičke tehnologije kao što je, primjerice, tehnologija GIS-a, upotrebom suvremenih karata kao podloge (Google satellite map, OpenStreetMap itd.) moguće je pratiti sve navedene promjene u prostoru koje su se dogodile od provedene detaljne izmjere. Uvođenje informatičke tehnologije općenito u kartografiju poboljšava i olakšava pristup starim kartama te omogućuje izradu različitih interaktivnih karata koje nisu bile zamislive bez računala.

ZAKONSKI OKVIR KATASTRA FRANJE I.

Carski patent i naputci o provedbi stabilnoga katastra

Car Franjo I. odlučio je u cijeloj Habsburškoj Monarhiji uvesti stalni katastar radi pravednoga i jednakoga ubiranja zemljišnoga poreza, tzv. Stalbilni katastar. Patentom o uvođenju novoga sustava zemljišnoga poreza 23. prosinca 1817. odredio je način ubiranja zemljišnoga poreza za uporabu zemljišta i tla te zgrada. Da bi naведено bilo primjenjivo, trebalo je provesti ekonomsku izmjeru i procjenu svakoga pojedinog zemljišta po zemaljskim pokrajinama Monarhije, a sustav stabilnoga katastra uvodio se postupno. Terenska izmjera Kraljevine Hrvatske i Slavonije započela je tijekom tridesetih godina 19. stoljeća izmjerom šuma na području Brodske pukovnije, a izmjera prvih katastarskih općina započela je 1847. i trajala do 1877. godine. Stalbilni je katastar u primjeni značio razrezivanje i ubiranje poreza prema čistome neto prihodu, a porezna je stopa trebala biti jednaka i stabilna na području cijele Monarhije. Čisti prihod značio je iznos koji vlasnik zemljišta ostvaruje od proizvodne površine prema vrstama poljodjelskih kultura (obrađiva tla, sijanje, uzgoj, sjetva, branje plovina), odnosno oporezivanje čistoga prihoda za zgradu – za vrijednost proizvodnje koja se mogla ostvariti na površini zemljišta na kojemu leži zgrada, ako bi se rabila na taj način i za vrijednost najamnine koju zgrada ostvaruje ili bi mogla ostvarivati. Za

200 years of the Cadastral Survey under Emperor Franz I

Exhibition in the Croatian State Archive in Zagreb

...We have decided...to introduce...a just...and stable system of land taxation.

Issued in Vienna, 28 December 1817

An exhibition marking the 200th anniversary of the cadastral survey under Emperor Franz I was mounted in the Croatian State Archives on International Archives Day, 9 June 2017. Two hundred years ago, Franz I issued a Patent introducing a stable cadastre throughout the entire Habsburg Monarchy, in order to collect land taxes fairly and equally. Field measurements were carried out gradually in all the provinces of the Habsburg Monarchy, and in the Kingdom of Croatia and Slavonia, this took place between 1847 and 1877. It is therefore 170 years since measurements began, and 140 since they ended in the former Kingdom. A large amount of cadastral material was exhibited, some of which had not been previously presented to the public. This material provides visual and factual evidence of field measurement procedures, which of course required detailed preparation (triangulation, establishing and describing municipal boundaries) and careful measurement of the land and building parcels in each municipality. The result of the entire field operations, in which a large number of civilian and military surveyors (geodesists) participated, forms a rich cadastral heritage, and is kept today in the Croatian State Archives, Archive Maps of Croatia and Slavonia Collection. As a basis for the topical concept and selection of the exhibition, we used the Instruction on the Cadastral Survey of 1820, and the 1855 Instruction to Districts and Municipalities in the Governorship of the Croato-Slavonian Kingdom, which regulated in detail the work of the

great number of surveyors responsible for implementing all the cadastral measurements, and how it was to be done, including instructions on how the municipalities in the kingdom were to facilitate the field work of the surveyors. The exhibition was divided into several thematic units:

- The legislative framework of the Cadastral Survey under Franz I
- The survey of Srijem County, up to 1847
- Preparations for the detailed survey
- The detailed survey

The exhibition aimed to draw attention to the exceptional value of the cadastral materials, which are evidence of the great efforts invested by a large number of civilian and military surveyors (geodesists) who achieved a detailed survey of the entire Kingdom of Croatia and Slavonia in a period of 30 years. It still forms the basis for resolving many legal property issues today, and is a source for various research projects into topics such as changes in the structure of land ownership, means of cultivation and changes in land cultivation, development of settlements, and the transformation of parts of the observed area in the last 200 years. Using IT tools such as GIS, modern maps (Google satellite map, OpenStreet-Map, etc.), it is possible to trace all the changes in the area since the detailed survey took place. The introduction of IT tools in cartography in general has made it much easier to access old maps and produce various interactive maps, which would be impossible without computers.

THE LEGAL FRAMEWORK OF THE CADASTRAL SURVEY UNDER FRANZ I

The Imperial Patent and Instructions on implementing the stable cadastre

Emperor Franz I decided to introduce a cadastre, known as the Stable Cadastre, for the entire Habsburg Monarchy, in order to collect land taxation fairly and equally. The Patent for introducing the new system of land taxation, issued on 23 December 1817, prescribed the means of collecting land taxes for using lands, soils and buildings. In order for it to be applied, an economic survey and assessment of each individual parcel in all the provinces of the Monarchy had to be carried out, which meant the Stable Cadastre could only be introduced gradually. Measurements in the Kingdom of Croatia and Slavonia began in the 1830s, when the forests of the Brod Regiment were surveyed, while the first municipal cadastral surveys began in 1847 and continued until 1877. The productions of the Stable Cadastre meant that taxes could be levied and collected according to net income, and the tax rate was unified and stable throughout the Monarchy. Net income was taken to mean the amount earned by a landowner from productive surfaces, according to type of agricultural culture (cultivation, sowing, crop-growing, harvest, collecting fruit), or from a building (the production value of the ground on which the building stood, if thus used, or its rental value).

Blatt 1
 W. in Jungel
 M. in Jungel
 Suburban
 J. in
 M. in
 M. in
 Blatt 14
 W. in Jungel
 M. in Jungel
 Suburban
 J. in
 M. in
 M. in
 Blatt 15
 W. in Jungel
 M. in Jungel
 Suburban
 J. in
 M. in
 M. in

Recapitulation der Reviere von der 9ten Compagnie

N: 20	Revier ritki Bai	578	108
21	Bok	426	512
22	Kunjercke	3583	1179
23	Wrabisana	3084	755
24	Ada	1665	200
25	Pijaisa	1500	388
26	Kunjercke	2992	159
29	Slaviet	1876	465
<u>Summa samtllicher in der 9ten Compagnie berechneten Parthien</u>		<u>18716</u>	<u>660</u>

Vinkovitz am 15ten Junii 1845

Z. in
 M. in
 Oberamt

V. in
 J. in der
 Major

Veränderungen bei der Reambulierung

21/ 1	41,0 15,0	615	38/ 1	50,0 16,0	1280
2	29,5 7,2	176	2	23,0 6,5	149
<u>Summa</u>		<u>791</u>	3	29,0 10,5	304
21	1	676	<u>Summa</u>		<u>1 133</u>
minus 21/		791	38	3	986
4. in der Part		1485	minus 38/		1 133
25/ 1	53,0 12,5	725	4. in der Part		7 853
25		1260			
minus 25/		725			
4. in der Part		635			

18

Ivanici déllő

Piötanorci

Gaj

19

Šakpic

Sennete

Šakpic

Ivanici

Brikinje

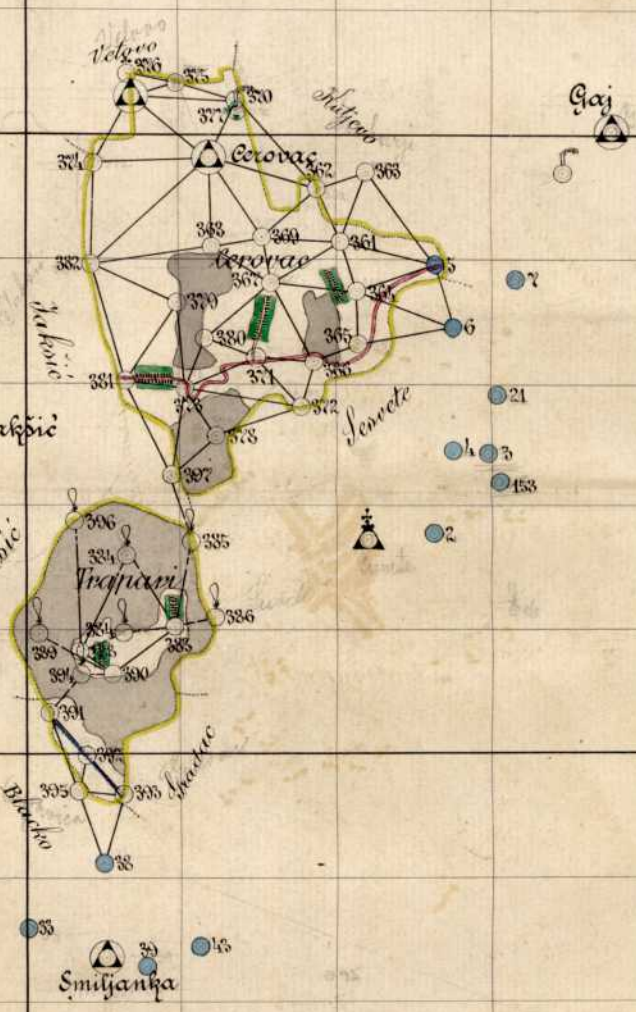
20

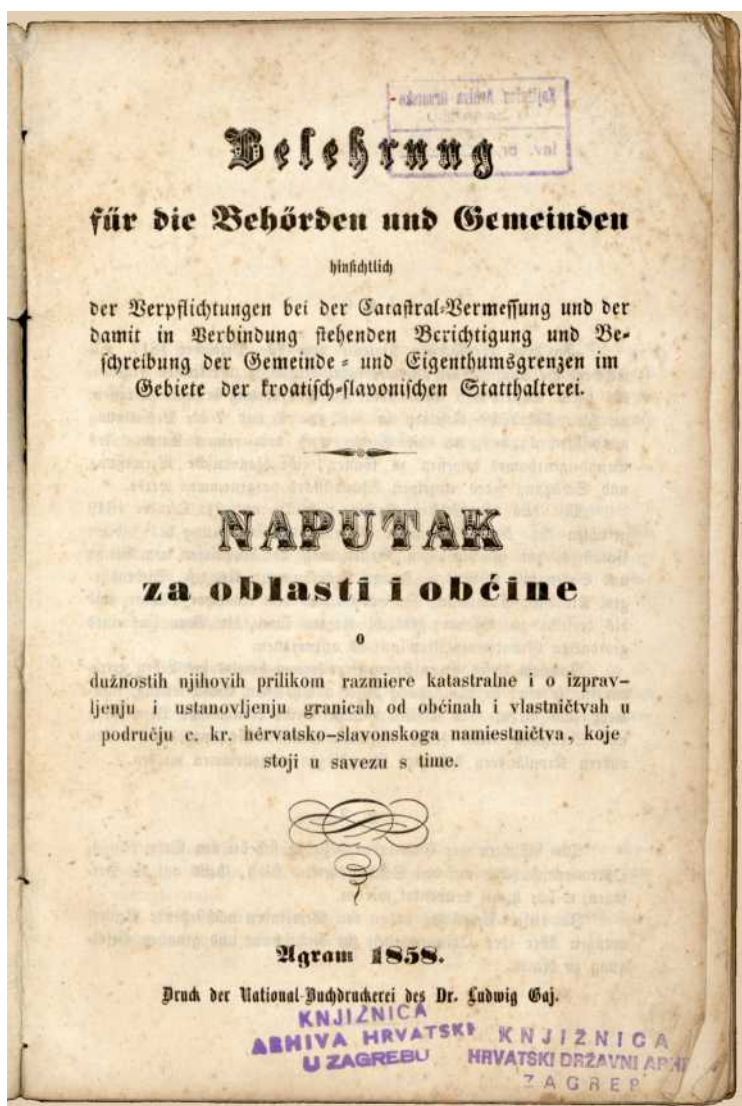
Šmiljanča

● Schmeix 1904.

Šmiljanča
poručnik Šmiljanča
m. št. 1904. m. št. 1904.

Šakpic

A separate cadastre had to be made for each cadastral municipality, which meant determining the scope and boundaries of the municipality, listing all its surfaces according to cultures, owners, and natural or artificial boundaries, and producing a cartographic depiction including all these details. Parcels were valued by independent, unbiased commissioners who were acquainted with local and economic circumstances and who had practical knowledge of agriculture. In practical terms, their task, after surveying each parcel, its position, and soil properties, was to establish the quantity of average yield for each culture on each parcel, taking into consideration the standard method of crop-growing and income earned. Buildings were valued by comparing the surface area and establishing the

income from interest. Any individual could lodge a complaint and request that the results of the survey and valuation be repeated or amended. Valuation meant valorising types and classes of land. Finally, each landowner or building proprietor had to pay the state the same proportion of their net established income in the form of land tax. Exempted areas included those which could not be used for production (infertile highlands, rocky areas, public traffic routes, rivers and canals, graveyards, and surfaces where public buildings had been erected (churches, army barracks, and hospitals). The 1820 Instruction regulated the scope of the cadastral administration and individuals (surveyors, adjuncts, surveying technicians, mapping supervisors, graphic triangulators, indicators,

assistants, etc.) charged with leading and performing the entire cadastral survey. It applied throughout the Habsburg Monarchy. Each step of field measurement was set out in detail – from preparation (graphic triangulation), establishing, describing and drawing municipal boundaries, detailed measurements (instruments, interpretation of land and building parcels and how to measure and number them), establishing surfaces, keeping records of proprietors, types of cadastral documentation, method of drawing, colouring and storing plans, etc. The 1855 Instruction to the districts and municipalities of the Governorship of the Croato-Slavonian Kingdom was a collection of instructions applicable to the governorship. In practice, it established the exact obligations of municipalities, which were to facilitate the work of the surveyors, appointing local people with good knowledge of local circumstances to help them, ensuring materials and tools were available to mark stations (timber, signboards, lime, shovels, hoes, nails, etc.), providing a list of indicators which ensured the surveyor had all the information on the municipal borders (parcels, names of proprietors, types of cultures, etc.), precisely establishing boundaries between municipalities, and providing accommodation for the surveyors and other employees during the field survey. Following the economic survey and mapping carried out by surveyors for each municipality, a cadastral operational plan was produced, followed by an assessment operational plan, when complaints were received and resolved, all with the final aim of establishing a fair land taxation system. The record for each parcel contained the cadastral plot number, name of the proprietor, house number, type of culture, surface area, and a cartographic depiction on the cadastral plan. The cadastral heritage preserved in state archives in Croatia today bears witness to the exceptional efforts made by the large number of civilian and military geodesists who surveyed Istria, Dalmatia, Croatia and Slavonia in great detail.

svaku se katastarsku općinu trebao izraditi zaseban katastar koji je podrazumijevao određivanje opsega i granica općine, popisivanje svih površina prema vrsti kulture, njihovih posjednika, prirodne ili umjetne granice te kartografski prikaz svega navedenog. Procjenu zemljišta provodili su samostalno i provjereno nepristrani povjerenici upoznati s lokalnim i ekonomskim odnosima i s praktičnim znanjem u poljodjelstvu. U praksi je to značilo utvrđivanje količine prosječnoga godišnjeg uroda zemljišta određene kulture s obzirom na standardni način uzgoja te ostvaren prihod, a nakon izmjere svake zemljišne čestice, položaja i svojstva tla. Procjena zgrada provodila se metodom uspoređivanja površina koje zauzima pojedina zgrada te utvrđivanjem prihoda od kamata svake pojedine zgrade. Svaki je pojedinac mogao uložiti prigovor (reklamaciju) na temelju kojega su se i rezultati izmjere i procjene doradivali i ispravljali. Procjena je značila vrednovanje tipova i klasiranje zemljišta. Na kraju je svaki pojedini posjednik zemljišta i zgrade godišnje morao platiti državi isti udio utvrđenoga čistog iznosa određenoga poreznog razreza kao zemljišni porez. Izuzetci za neplaćanje poreza obuhvaćali su površine koje se nisu mogle koristiti za proizvodnju (neplodno gorsko tlo, kamenite stijene, javne prometnice, rijeke i kanali, groblja, površine na kojima su izgrađeni javni objekti kao što su crkve, vojarne i bolnice). Naputak za katastarsku izmjeru iz 1820. godine bio je skup uputa kojima je bio reguliran djelokrug katastarske uprave i pojedinaca (geometar, pristav, mjernički tehničari, nadzornik za kartiranje, grafički triangulatori, indikatori, pomoćni radnici) zaduženih za vođenje i provedbu cjelokupne katastarske izmjere i bio je važeći za cijelu Habsburšku Monarhiju. Precizno je utvrđivao sve korake terenske izmjere – pripremu za detaljnu izmjeru (grafička triangulacija), utvrđivanje, opis i crtanje granice općina, detaljnu izmjeru (instrumente za izmjeru, tumačenje zemljišnih i građevinskih čestica te način njihove izmjere i numeriranja), određivanje površina, evidenciju o posjednicima, vrstu

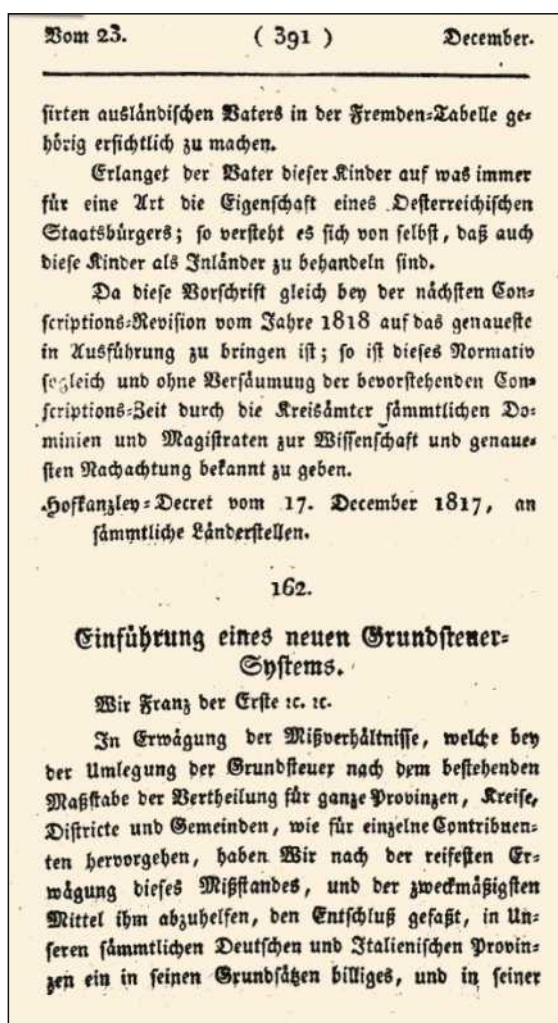
katastarske dokumentacije, način crtanja, bojanja i pohrane planova. Naputak za oblasti i općine na području C. kr. hrvatsko-slavonskoga namjesništva iz 1855. godine bio je skup uputa za područje Kraljevine Hrvatske i Slavonije koje su pripadale pod djelokrug navedenoga namjesništva. Stvarno je to značilo da su bile utvrđene točne obveze općina kako bi se mjernicima (geodetima) na terenu olakšao terenski rad – pomoć pri odabiru domaćih ljudi koji su dobro obaviješteni o mjesnim okolnostima, osiguranje građe i alata za označivanje stajališta (drvo, znakovne daske, vapno, lopate, motike, čavle i dr.), izbor indikatora koji su mjerniku osiguravali podatke o granici općine, zemljištu, imenima vlasnika, vrsti kulture i slično, točno utvrđivanje granica između općina, osiguranje smještaja mjernicima i ostalim namještenicima tijekom terenske izmjere. Na temelju ekonomske izmjere i kartiranja, koju

su proveli mjernici, za svaku se općinu izradio katastarski operat, nakon njege procjembeni operat i reklamacije, a sve u svrhu plaćanja zemljišnoga poreza. U upisniku čestica upisani su brojevi katastarskih čestica, posjednici čestica, kućni broj, vrsta kulture, površina čestice i nedjeljivi su dio kartografskoga prikaza na katastarskome planu. Sačuvana katastarska baština u državnim arhivima na području današnje Hrvatske svjedoči o iznimnom trudu velikoga broja civilnih i vojnih mjernika (geodeta) koji su terenskim radom detaljno snimili Istru, Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju.

IZMJERA SRIJEMSKJE ŽUPANIJE DO 1847. GODINE

Izmjera šuma prije službene katastarske izmjere

Službena katastarska izmjera na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije

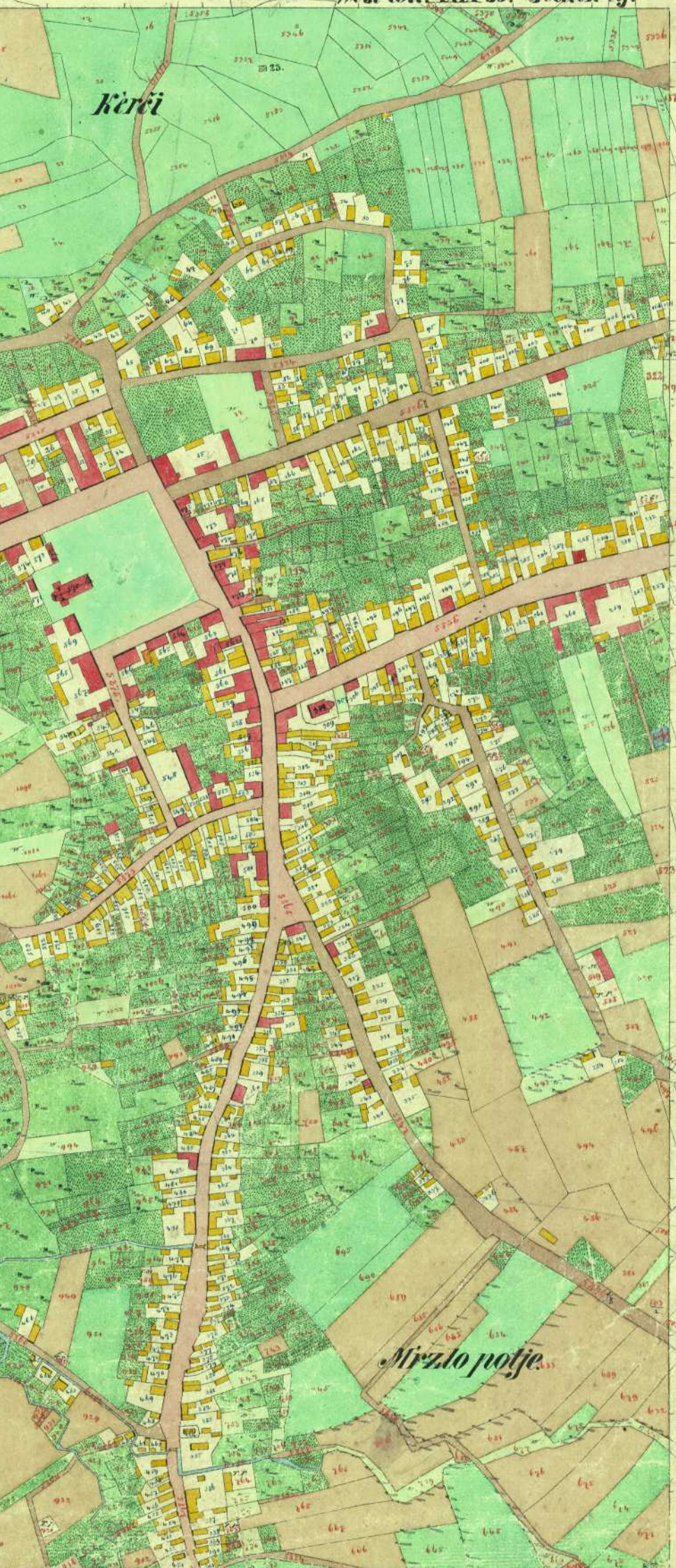
Čret

Poloji

Stara kaniza.

Petrinja

Gmaine

započela je slijedom Naputka za oblasti i općine u području C. kr. hrvatsko-slavonskoga namjesništva iz 1855. godine. Ipak, terenska izmjera započela je i prije 1855. na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije, točnije već 30-ih godina na području Srijemske županije, odnosno Petrovaradinske i Brodske pukovnije, izmjerom šuma (npr. Topolovac, Zvirinac, Trbušanci, Vrapčana...). Sačuvani dokumenti (zapisnici kontrolnoga računanja, indikacijske skice i katastarski planovi) potvrđuju činjenicu da je katastarska izmjera započela i ranije, i to baš na području bogatom šumama (npr. današnje područje šuma u spačvanskome bazenu). Upotreba kartografskih znakova nije bila u potpunosti usklađena s Naputkom za katastarsku izmjeru iz 1820. godine te se tako za šume na indikacijskoj skici upotrebljavala zelena boja dok se na planu iz kasnije godine koristila tamnija siva boja.

Izmjera katastarskih općina 1847. godine

Prve katastarske općine na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije izmjerene su 1847. godine i nalazile su se u Brodskoj pukovnji, a riječ je o k. o. Vinkovci, Mirkovci, Vođinci, Privlaka, Novi Jankovci, Novi Mikanovci, Stari Mikanovci, Vinkovačko Novo Selo. Do 1855. godine izmjerene su i neke druge katastarske općine u sastavu Brodske pukovnije, odnosno Srijemske županije, ali i šire jer se s uspostavljanjem trigonometrijskih točaka krenulo prije 1855. O početku izmjere, osim originalnih katastarskih planova, svjedoče i detaljni opisi uspostavljenih trigonometrijskih točaka iz 1847.

PRIPREMA ZA DETALJNU IZMJERU

Grafička triangulacija

Područje Kraljevine Hrvatske i Slavonije pripadalo je mađarskom dijelu Austro-Ugarske Monarhije i katastarski su planovi izrađeni u projekcijskim sustavima mađarskoga katastra: Kloštar-ivanički koordinatni

THE SURVEY OF SRIJEM COUNTY UP TO 1847

Survey of forestland prior to the official cadastral survey

The official cadastral survey in the Kingdom of Croatia and Slavonia began as soon as the 1855 Instruction was issued. But field surveys had been carried out earlier in the Kingdom, during the previous thirty years, to be exact, in Srijem County, or the Petrovaradin and Brod Regiments, where the forests had been surveyed (Topolovac, Zvirinac, Trbušanci, Vrapčana, and others). The documents preserved (records of control calculations, indicative sketches and cadastral plans) prove that the cadastral survey began earlier in the densely forested area which is today the forestland in the Spačva Basin). However, the cartographic signage used was not fully compatible with the 1820 Instruction, and the forests on the indicative sketch were coloured green instead of dark grey (they were changed on later plans).

The 1847 survey of cadastral municipalities

The first cadastral municipalities in the Kingdom of Croatia and Slavonia were surveyed in 1847 in the Brod Regiment (Vinkovci, Mirkovci, Vođinci, Privlaka, Novi Jankovci, Novi Mikanovci, Stari Mikanovci, and Vinkovačko Novo Selo). By 1855, other cadastral municipalities in the Brod Regiment had also been surveyed, along with a wider area, as the beginnings of a triangulation system were set up in that year. Apart from the original cadastral plans, evidence for this is provided by a detailed description of the trigonometric points established, written in 1847.

PREPARATIONS FOR THE DETAILED SURVEY

Graphic triangulation

The Kingdom of Croatia and Slavonia belonged to the Hungarian

part of the Austro-Hungarian Monarchy, and its cadastral plans were produced in the project systems of the Hungarian Cadastre: the Kloštar Ivanić and Budapest coordinate systems. In order to carry out detailed measurements, preparations in the form of graphic triangulation were required. The aim was to determine triangulation points, and it was performed a year before the detailed survey began. Graphic triangulation meant that in every square mile, three trigonometric points were determined, of which at least one was visible from the other two. Thus, a graphic grid was formed, and the points chosen were towers, chimneys, chapels, crosses, pillars, and isolated or prominent trees. A schema was marked with letters on a skeleton framework adhered to each map storing cadastral plans, and cross-sections running south-north and west-east were obtained and differentiated according to nomenclature. The graphic triangulators added the trigonometric points, and were selected from among the best surveyors. Each municipality had to ensure that the trigonometric signs placed at trigonometric points were preserved.

Trigonometric points on cadastral plans

Triangulation was carried out before the detailed survey. To help them, the triangulators engaged people who could explain the positions of parcels and local issues, for example, the holdings of the municipality itself. The municipality was responsible for providing the material to make the signs to mark points (timber, signboards, lime, shovels, hoes, nails, etc.). On the cadastral plans (made after a detailed survey), it was possible to locate the trigonometric points which comprised the peaks of the triangles in the grid. The position of the trigonometric points was described exactly and entered in a special record.

Describing municipal boundaries

It was necessary to establish the exact boundary for each cadastral

municipality, and a description and sketch of where the boundary lines met was made a year before the detailed survey began. This meant walking the boundary from start to finish and back, and making a sketch. The results of this work were sketches of the boundary lines between municipalities and an accompanying document, a record of adjacent boundary lines, which contained a cartographic sketch of the municipal boundary and a textual description which gave a detailed account of where it began, the municipalities with which it bordered, and where the boundary lines met. Fourteen days before the detailed survey began, the municipality was obliged to mark its boundary with permanent markers (posts, stones, etc.). It was also necessary to resolve any outstanding contests regarding demarcation with neighbouring municipalities. The detailed municipal survey could only begin after a detailed description was written and the documentation given to the surveyor (geodesist) responsible for surveying the municipality. The final description of the borders of a municipality (a separate document) was produced only when the detailed survey was complete and its precision confirmed. Sketches of fields and indicative sketches were made in advance. The indicators were people who gave the surveyor data about the municipal boundary and individual parcels, along with the names of proprietors and types of cultures grown. The municipality appointed these people and assigned to the help the surveyors. They had good knowledge of local circumstances and were required to be present when parcels were surveyed and determined.

THE DETAILED SURVEY

The detailed survey according to parcel groups (swards)

The detailed survey was performed using appropriate instruments, consisting of a surveying desk and a ten-fathom measuring chain (1 fathom = 1.8288 metres). Two small

sustav i Budimpeštanski koordinatni sustav. Da bi se izvela detaljna izmjera, bile su potrebne pripreme koje su se sastojale od grafičke triangulacije. Svrha je grafičke triangulacije bila određivanje trigonometrijskih točaka i provodila se godinu dana prije početka detaljne izmjere. Grafička triangulacija značila je da su se u svakoj kvadratnoj milji određivale tri trigonometrijske točke od kojih se barem jedna može vidjeti s preostalim dviju točaka. Tako se stvarala grafička mreža, a za navedene su točke birani tornjevi, dimnjaci, kapelice, križevi, stupovi, usamljena ili isturena stabla. Na kosturu (shemi), koji se lijepio na svaku mapu u koju su se pohranjivali katastarski planovi, bila je shema označena slovima, te su se od juga prema sjeveru i od zapada prema istoku dobivale sekcije koje su se onda i razlikovale prema nomenklaturi. Grafički triangulatori unosili su trigonometrijske točke i birani su između najspretnijih mjernika. Svaka je općina morala voditi brigu da se trigonometrijski znakovi postavljeni na položaju trigonometrijske točke sačuvaju.

Trigonometrijske točke na katastarskim planovima

Triangulacija se obavljala prije detaljne izmjere. Kao ispomoć triangulatoru osiguravale su se osobe koje su mogle davati objašnjenja s obzirom na položaj zemljišta i lokalnih pitanja – npr. pri opisivanju položaja trigonometrijskih točaka bili su potrebni ljudi koji su poznavali posjed općine. Za gradnju znakova za potrebe izmjere općina je morala osigurati potreban materijal – alat za označavanje stajališta (drvo, znakovne daske, vapno, lopate, motike, čavle i dr.). Na katastarskim planovima (izrađenima nakon detaljne izmjere) moguće je locirati trigonometrijske točke koje čine vrhove umreženih trokuta. Položaj trigonometrijskih točaka točno se opisivao i upisivao u poseban zapisnik.

Opisivanje granica općine

Za svaku je katastarsku općinu bilo potrebno utvrditi točnu granicu te se opis

i izrada skice omeđivanja granica općine izrađivao godinu dana prije početka detaljne izmjere. Značilo je to obilaženje granice od početne točke do povratka natrag na početnu točku i izradu skice. Rezultat tih radova su skice omeđivanja općine i dokument – zapisnik omeđivanja, koji sadrže kartografski crtež granice općine i tekstualni opis granice koji detaljno navodi otkud počinje, s kojim općinama graniči i gdje se susreću općinske granice. Četrnaest dana prije početka detaljne izmjere općina je bila dužna označiti svoje granice trajnom oznakom (kolci, kamenje ili drugi znakovi). Prije detaljne izmjere bilo je potrebno riješiti sve sporove oko razgraničenja susjednih općina. Detaljnu izmjeru općine moglo se započeti nakon točnog opisivanja općine, a dokumentacija se predavala mjerniku (geodetu) zaduženome za izmjeru općine. Konačan opis granica jedne općine (kao poseban dokument) izrađivao se tek nakon što je detaljna izmjera općine bila gotova i kada je potvrđena njezina ispravnost. Prije konačne izrade katastarskoga plana izrađivali su se poljski prednacrt i indikacijska skica. Indikatori su bile osobe koje su mjerniku osiguravale podatke o granici općine i pojedinoj zemljišnoj čestici te imenima vlasnika i vrsti kulture. Birala ih je općina i dodjeljivala na pomoć mjernicima. Oni su bili dobro upoznati s lokalnim odnosima i morali su biti nazočni prilikom izmjere i određivanja čestica.

DETALJNA IZMJERA

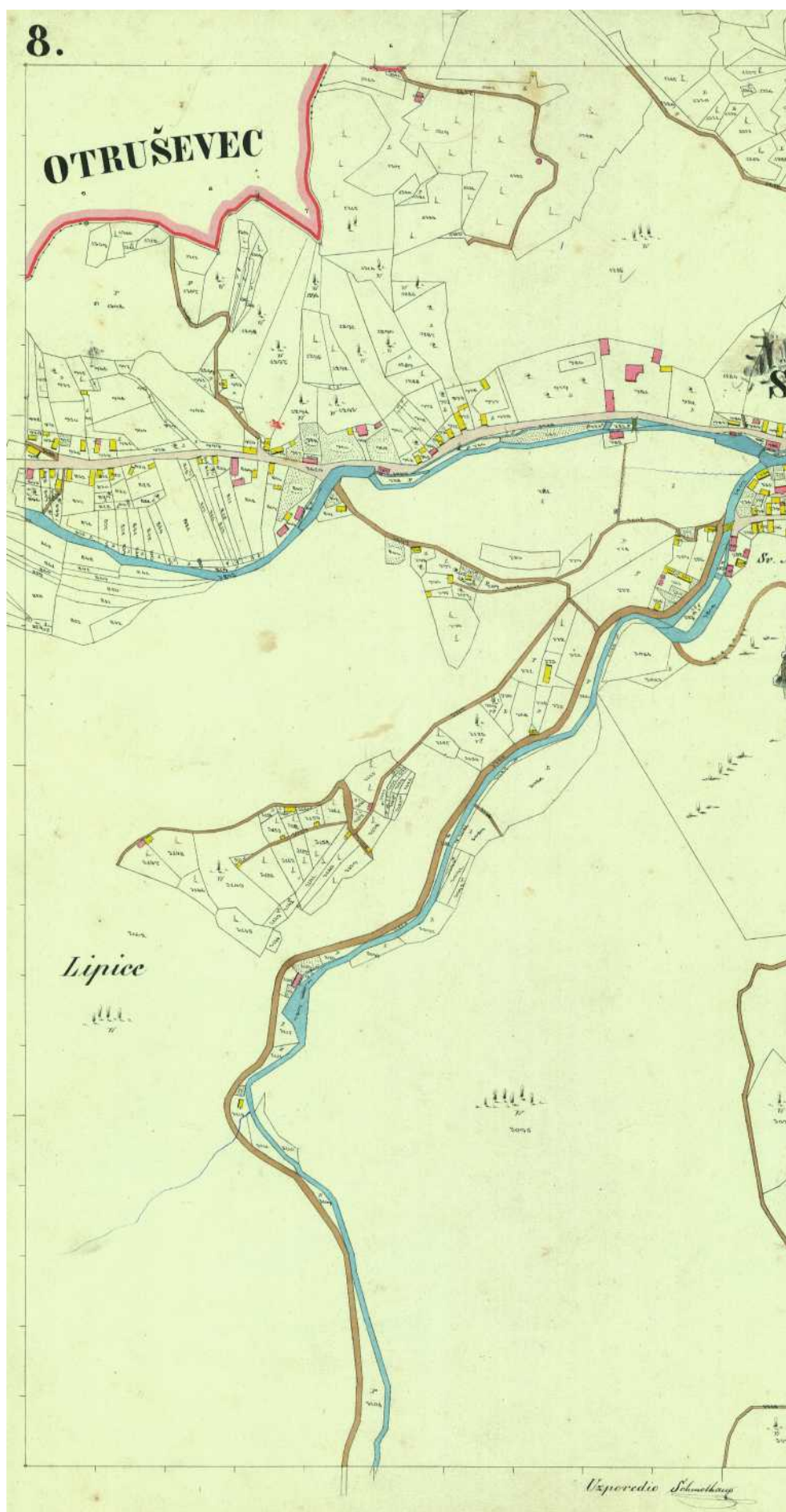
Detaljna izmjera prema grupama čestica (rudine)

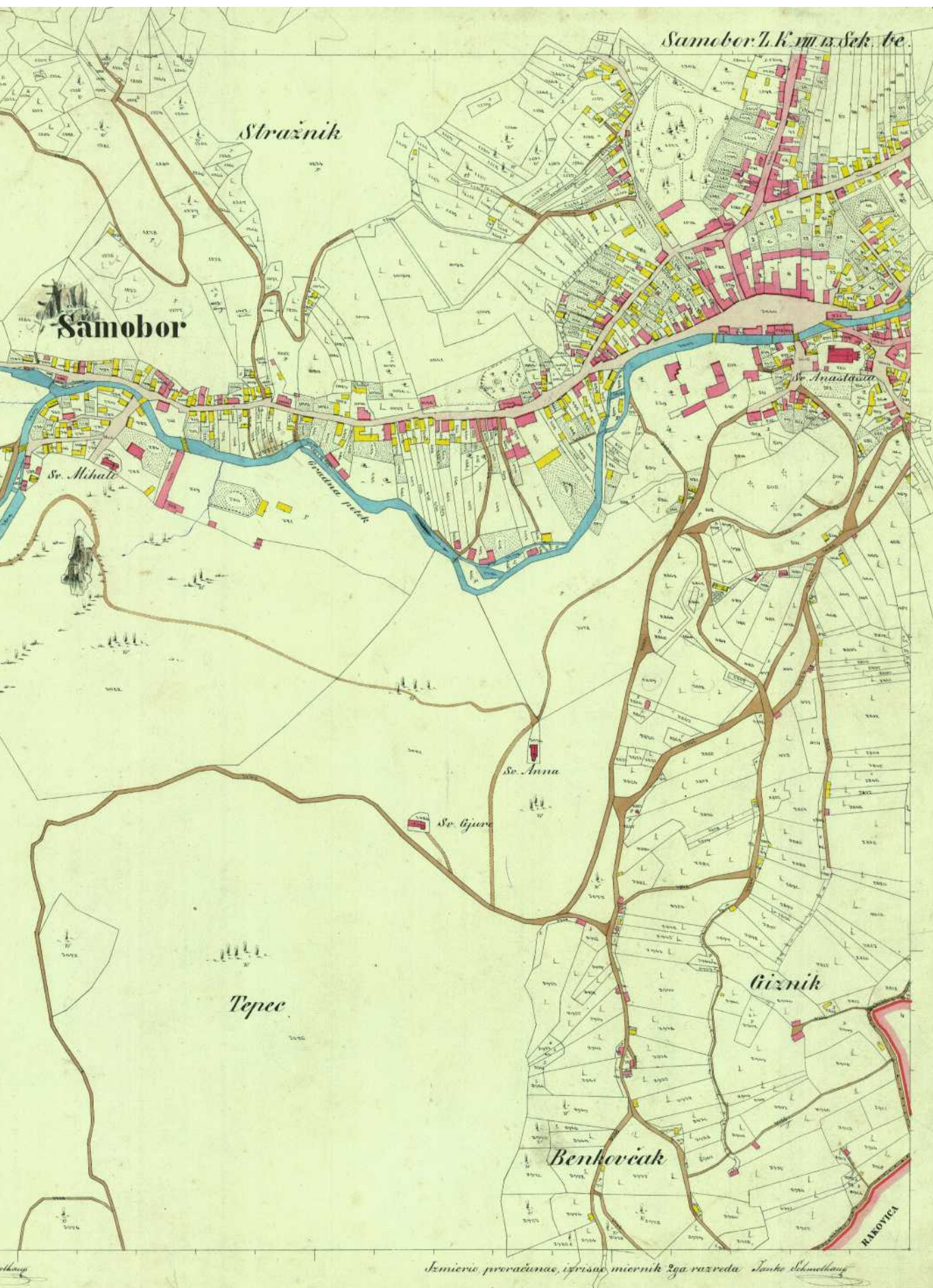
Detaljna se izmjera obavljala s pomoću prikladnih instrumenata, a koji su se sastojali od mjerničkoga stola i mjerničkoga lanca dugoga deset hvata. Za signalizaciju su se rabile dvije manje i jedna veća zastava. Prije izmjere zemljišnih i građevinskih čestica, mjernik (geodet) morao je utvrditi točnost prethodno utvrđenih trigonometrijskih točaka. Kako bi se mogle izmjeriti zemljišne čestice, bilo je potrebno utvrditi kako su se mogla rabiti zemljišta (polja, livade, pašnjaci, šume, vinogradi, voćnjaci, vrtovi, močvarno tlo, maslinici, hmeljnici itd.), što je moglo tvoriti zasebnu česticu,

tvore li putovi, vodotoci, obale, otoci, kamenolomi, glinokopi zasebnu česticu, a prilikom izmjere i kartografskoga prikaza čestica nije se uzimala u obzir konfiguracija terena (reljef). Kako bi se mogle izmjeriti građevinske (kućne) čestice, bilo je potrebno utvrditi što sve može činiti građevinsku česticu te čine li javne zgrade zasebnu česticu. Snimanje čestica moralo se provoditi prema grupama čestica – više zemljišnih čestica koje leže jedna do druge i čine cjelinu, a te su se grupe čestica nazivale rudine (Riede) i imale su svoje nazive. Riječ je o mikrotoponimima tipičnima za pojedinu općinu i uvriježenima među lokalnim stanovništvom. U okviru jedne rudine mjerila se čestica po čestica, a svaka se čestica morala prethodno označiti. Poseban je naglasak stavljan na obrađena zemljišta koja su bila vrijedna za katastar zbog obračuna poreza, te je označivanje i izmjera tih čestica trebala biti preciznija. Važnu ulogu u označivanju i određivanju čestica imao je indikator koji je u čestice upisivao imena vlasnika, kućni broj, vrstu kulture. Nadzornici su bili osobe odgovorne da su čestice koje donose prinos što bolje izmjerene te su to i kontrolirali. Građevinske su se čestice mjerile izvana i iznutra, s tim da su se stambeni objekti mjerili precizno mjerničkim lancem i letvom duljine jednoga hvata, dok su se štale i gospodarske zgrade mjerile koracima.

Izmjerene su se čestice ucrtavale u skice te se upisivao kućni broj. Kako tijekom vremena dolazi do promjena u broju naselja, njihovoj veličini i njihovim imenima, tako dolazi i do promjena u nazivu ili nestanka rudina na području jednoga naselja. Proučavanjem naziva rudina mogu se pratiti promjene u strukturi naselja, načinu korištenja zemljišnih čestica, vrsti kulture koja se obrađivala, posjedničkim odnosima, površini pojedinih čestica, konfiguraciji terena, vrsti stabala, blizini granice i slično. Često se tih naziva sjećaju živući stanovnici pojedinoga naselja, a mnogi su i iščezli iz upotrebe zbog svih navedenih promjena koje su se događale kroz duže vremensko razdoblje.

flags and one large one were used for signalisation. The surveyor needed to establish the accuracy of previously established trigonometric points. In order to measure the parcel, it was necessary to ascertain how the land was used (field, meadow, pastureland, forestland, vineyard, orchard, vegetable garden, swamp, olive grove, hop field, etc.). This sometimes required the formation of separate plots, due to paths, streams, shorelines, islands, quarries, clay pits, and so on. During surveying and mapping, the plots were not incorporated into the configuration of the relief. To measure building plots, it was necessary to establish what comprised a building plot, or whether public buildings constituted separate plots. Such plots had to be taken as a group – several adjacent parcels which formed a unit, known as a sward (Riede), and often had their own names. These were microtoponyms, typical of individual municipalities, and of importance to the locals. Within a sward, each parcel was measured, and had to be labelled in advance. Special emphasis was placed on cultivated land, which was valuable in cadastral terms, because it was liable to taxation. The measurement of these parcels had to be extremely accurate. Indicators played an important role in determining parcels, because they inscribed the name of the owner, the house number, and the type of culture. Supervisors were responsible for making sure that parcels which generated good incomes were properly measured and controlled. Building plots were measured internally and externally, and residential buildings were measured using measuring chains or fathom-long pieces of wood, while cattle-sheds and outbuildings were measured in paces. The plots measured were drawn on sketches with the appropriate house numbers. As time went on, there were changes in the number of settlements, their sizes, and even names, so that the names of swards also changed. By studying the names of swards, it is possible to trace changes in the structure of settlements, the way in which parcels were used, the types of cultures grown, and proprietary relationships.

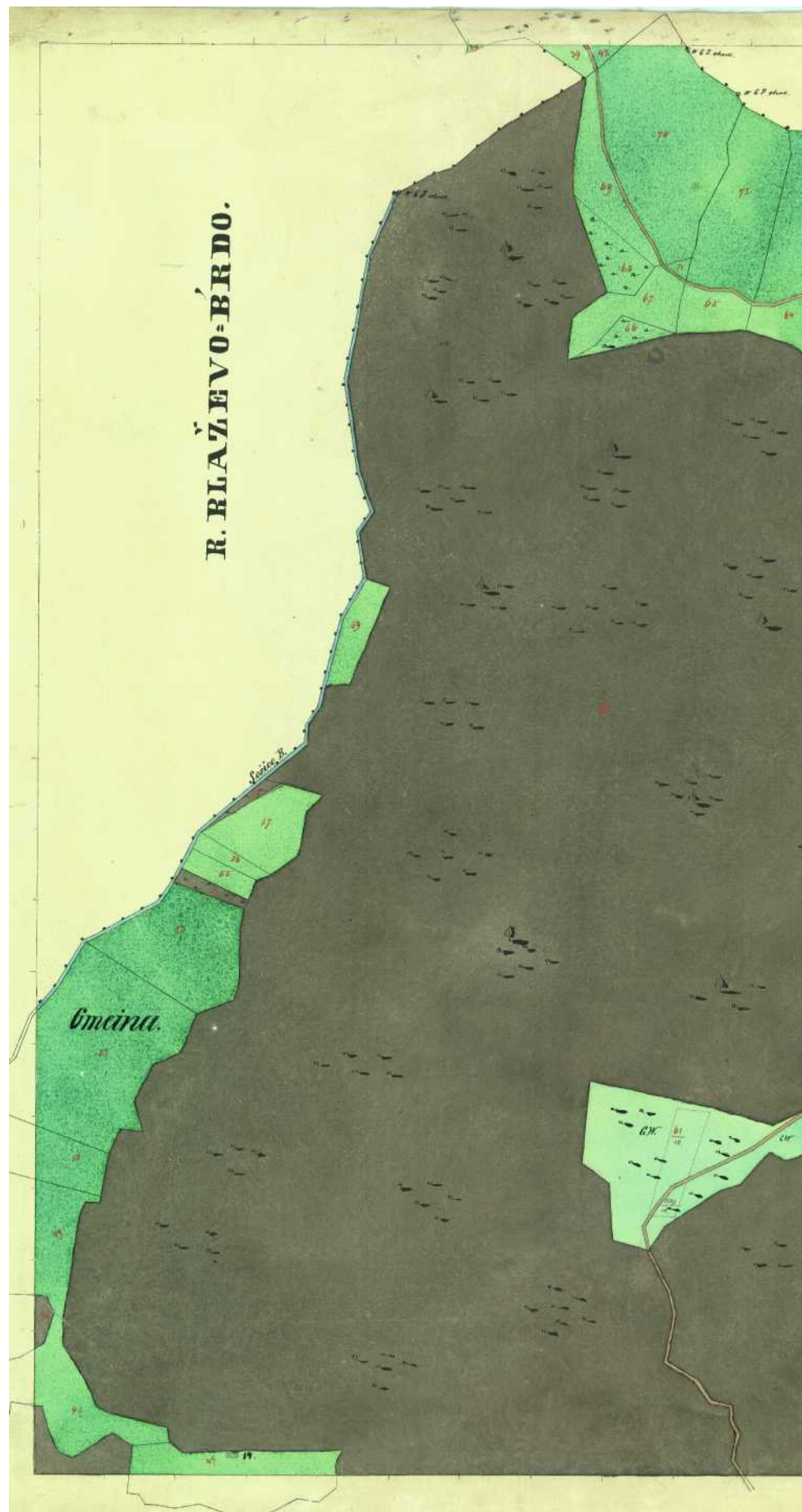

The surface area of individual parcels, the configuration of the terrain, the types of trees, and proximity of the boundary, could also be deduced. Often, places were named after local, living inhabitants, and the names tended to die out due to the changes mentioned, which occurred over long periods of time. These are some names of the swards: Velike livade, Velike njive, Blato, Crne međe, Gavranuša, Polje, Krčevine, Bukvik, Grabovac, Podgaj, Knežev mlin, Picinov mlin, Stari zdenac, Jama, Medvedgrad, Pod gradom, Majur, Oraho-višće, Mekota, Šikara, Gorice, Straže, Čistik, Velj vrh, Malj vrh, Pri kamenu, Gluboki dol, Široke njive, Za jarak, Agino brdo, Mokropolje, Stražanačke doline, Gore, Ciglane, Bukovje, Mlini, Peski, Pod železnicom etc.

Cadastral plans and registrars of parcels

For each cadastral municipality, an appropriate cadastral plan was made. During the survey, the configuration of the relief and the soil quality were not registered. When the final detailed survey was complete, the surveyor (geodesist) numbered the sheets using Roman numerals, and each sheet was signed below the southern sector line by the surveyor and his supervisor. Sheet numeration, entering all the parcels in the register of parcels, and control calculations for all parcels, were carried out during the winter months, after the plans had been produced. The land parcels were marked using red Arabic numerals, and the building plots using black Arabic numerals. Both types were often used for fields (plough land), meadows, pastureland, forestland, vineyards, vegetable gardens, parks, paths, bridges, public buildings, residential buildings, outhouses, streams, coal mines, clay pits, sand and gravel pits, bare rocks, wildernesses, etc. Each type of parcel or building land was prescribed precisely, using colours and cartographic signs, similarly to the cadastral plans of the military and civilian parts of the Kingdom of Croatia and Slavonia.

Mirjana Jurić ■

Gemeinde.

WOGJINZE.

im

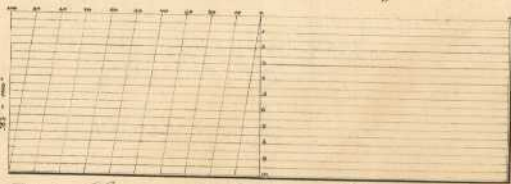
Slawisch
Hindere? Kage Polara
Broder Grenz Regiments Bezirke

1847
7 Compagnie.

Aufgenommen durch Geometer Cadel v. Steinberg.

1847
1847.

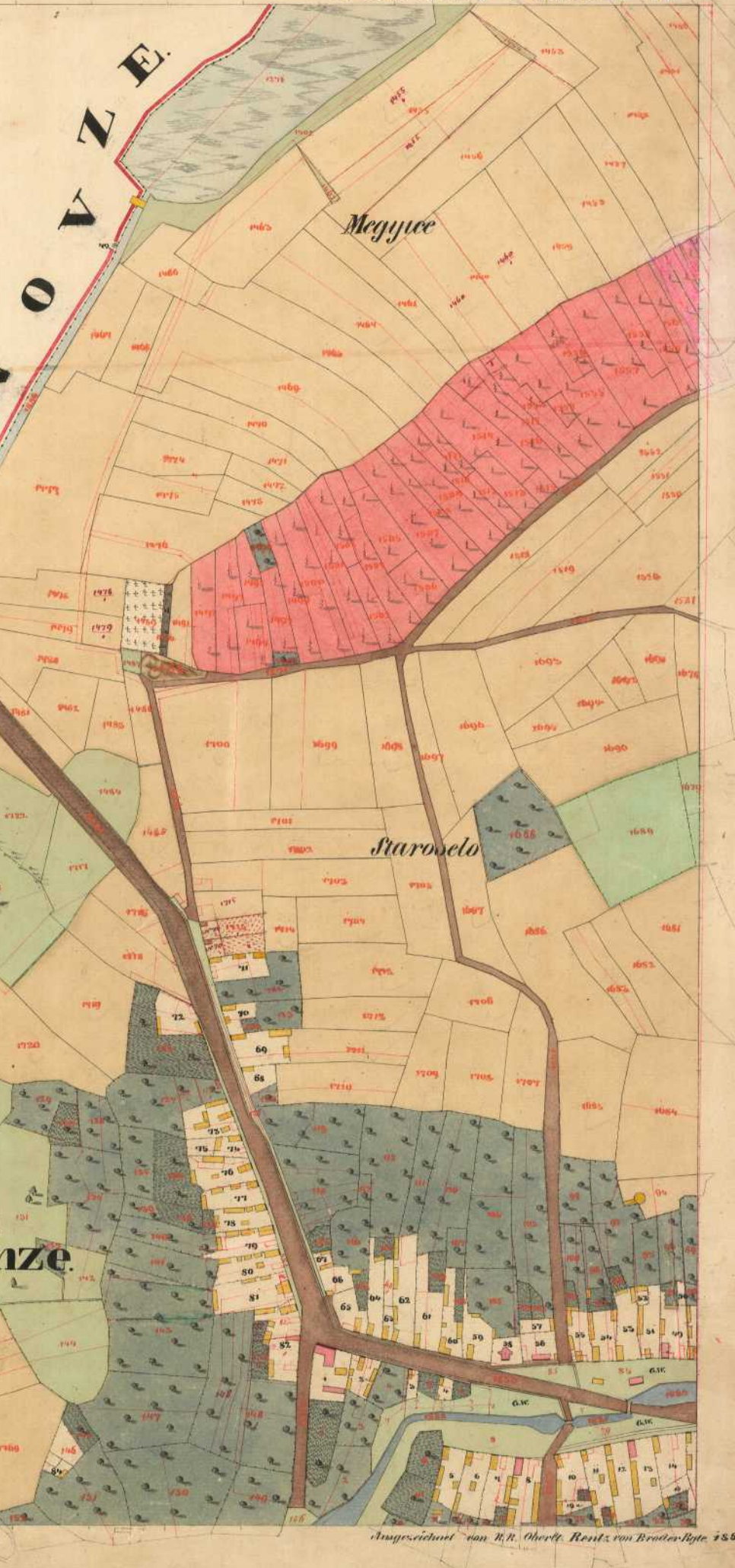
Masstab i Wiener Zoll = 40 Klafter.

*Wieder Leistung der Grundbesitzer halten sich
unter Vorbehalt.
Wieder neuer Leistung sich gegenseitig.*

Rechnung

SKUPOVI I IZLOŽBE

Primjeri naziva rudina: Velike livade, Velike njive, Blato, Crne međe, Gavranuša, Polje, Krčevine, Bukvik, Grabovac, Podgaj, Knežev mlin, Picinov mlin, Stari zdenac, Jama, Medvedgrad, Pod gradom, Majur, Orahovište, Mekota, Šikara, Gorice, Straže, Čistik, Velj vrh, Malj vrh, Pri kamenu, Gluboki dol, Široke njive, Za jarak, Agino brdo, Mokropolje, Stražanačke doline, Gore, Ciglane, Bukovje, Mlini, Peski, Pod železnicom itd.

Katastarski planovi i upisnici čestica

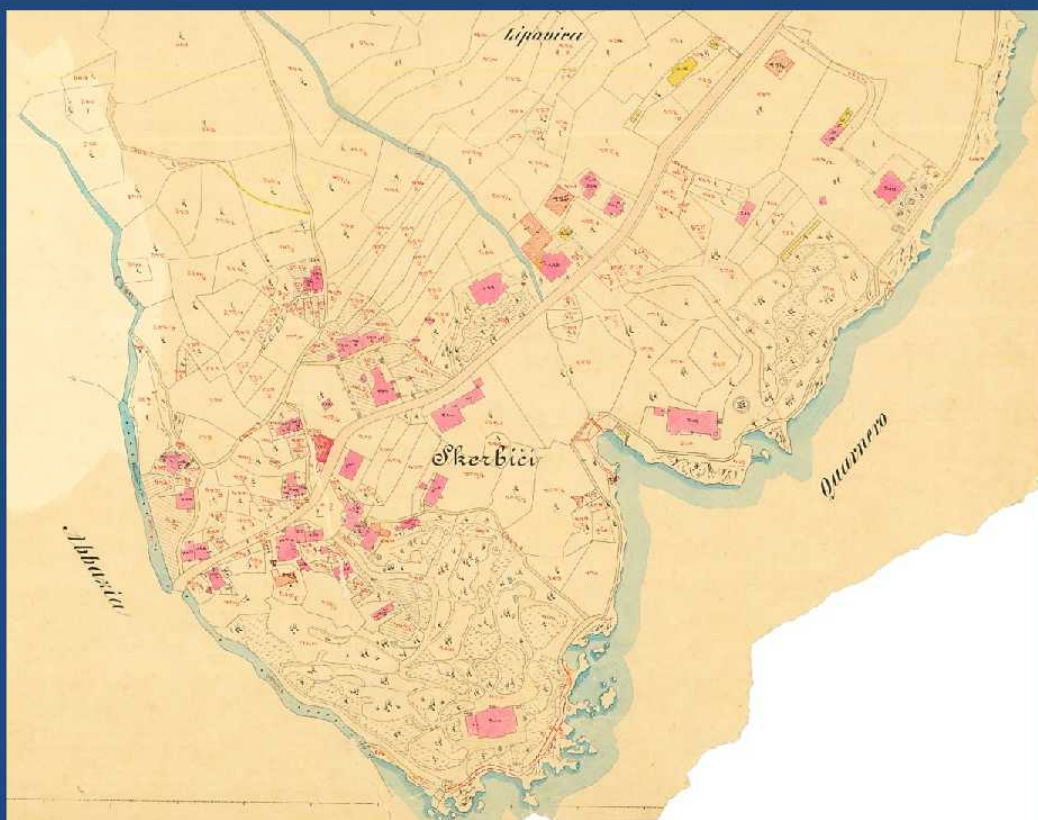
Za svaku su se katastarsku općinu izrađivali pripadajući katastarski planovi. Prilikom izmjere nije se registrirala konfiguracija terena (reljef) ni kvaliteta tla. Završetkom detaljne izmjere jedne općine mjernik (geodet) je obilježavao listove rimskim brojevima, a svaki list potpisivali su ispod južne sekcijske linije mjernik koji ga je izmjerio i nadzornik koji ga je kontrolirao. Numeriranje i unos svih čestica u upisnike čestica te kontrolno računanje svih čestica obavljalo se tijekom zimskih mjeseci nakon završetka izrade planova.

Zemljišne su se čestice numerirale crvenim arapskim brojevima, a građevinske čestice crnim arapskim brojevima. Zemljišne i građevinske čestice rabile su se kao polja (oraniče), livade, pašnjaci, šume, vinogradi, vrtovi, parkovi, putovi, mostovi, javne zgrade, stambeni objekti, gospodarski objekti, vodotoci, ugljenokopi, glinokopi, pješčane i šljunčane jame, gole stijene, pustare, golo kamenje itd. Upotreba boja i kartografskih znakova za pojedinu vrstu zemljišnih, odnosno građevinskih čestica, bila je točno propisana, kao što je postojala i razlika u bojanju katastarskih planova vojnoga i civilnoga dijela Kraljevine Hrvatske i Slavonije.

Mirjana Jurić ■

Organizatori:
Hrvatsko kartografsko društvo
Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

200 godina **Franciskanskog katastra**

Izložba na Geodetskom fakultetu u povodu
200 godina Patenta o stabilnom katastru
i početka katastarske izmjere Istre
170 godina od početka i 140 od završetka
katastarske izmjere Hrvatske i Slavonije (1847–1877)

Autori izložbe: Miljenko Lapaine i Ivka Kljajić

200 godina katastra Franje I.

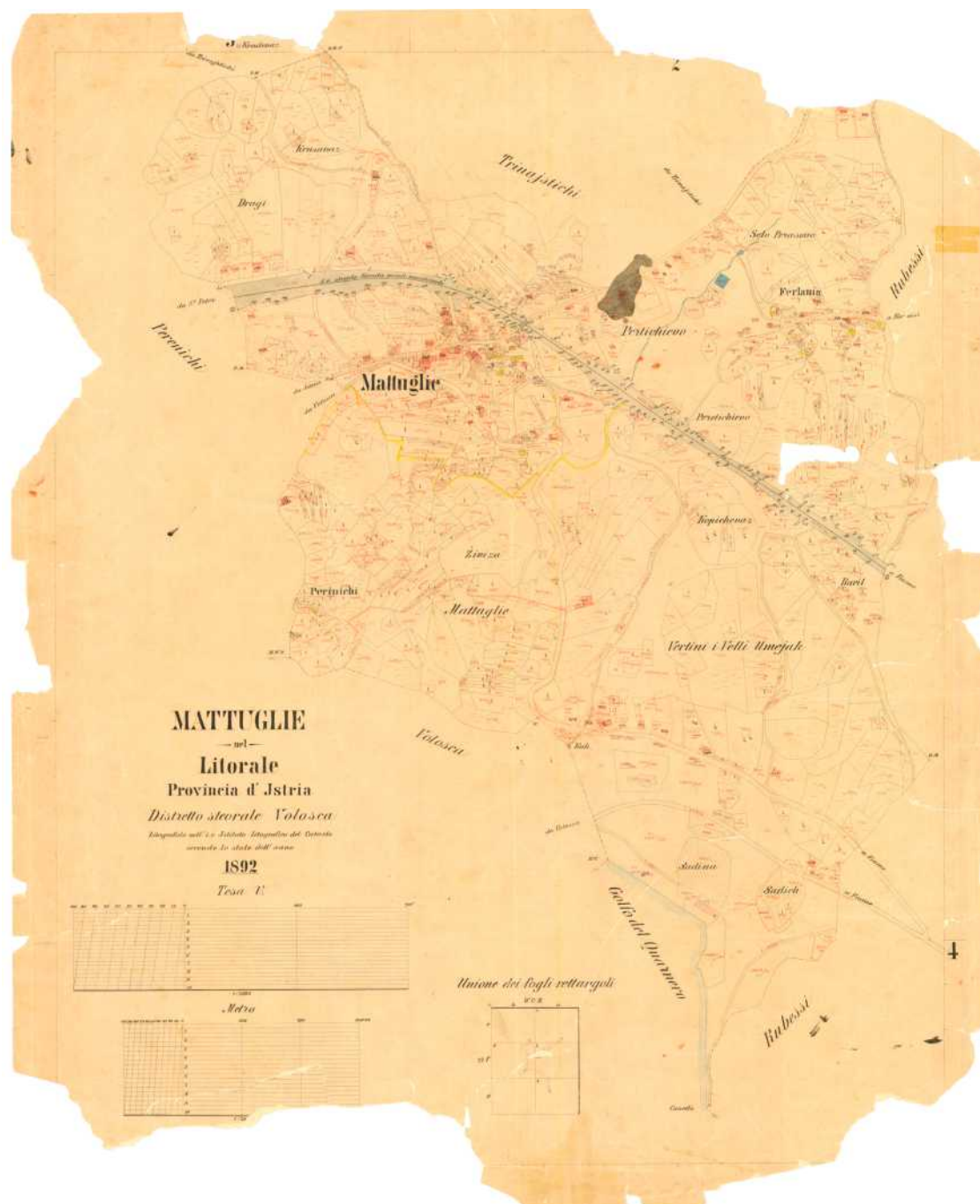
Izložba, Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U povodu 200 godina Patenta o stabilnom katastru i početka katastarske izmjere Istre, 170 godina od početka i 140 od završetka katastarske izmjere Hrvatske i Slavonije (1847–1877) priređena je izložba 200 godina Franciskanskog katastra. Organizatori izložbe su Hrvatsko kartografsko društvo i Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Autori izložbe su Miljenko Lapaine i Ivka Kljajić. Izložba je postavljena na 17 panoa u Galeriji na 1. katu Geodetskog fakulteta Sveučilišta u

Zagrebu, a otvorio ju je prof. dr. sc. Damir Medak, dekan Geodetskog fakulteta na 17. godišnjoj skupštini Hrvatskoga kartografskog društva održanoj 17. ožujka 2017.

Prvi pano je naslovni, a na drugom je dan kratki opis Franciskanske katastarske izmjere. Nakon iskustava stečenih iz prethodnih katastarskih, od kojih nijedan nije imao čvrstu podlogu u točnim izmjerama cjelokupnog zemljišta, pa u skladu s time ni pravilnih procjena prihoda od zemlje, poduzete

su mjere za novu zemaljsku izmjeru i ustanovljavanje novoga stabilnoga katastra. Dvorska je kancelarija osnovala 1806. posebno povjerenstvo sa zadaćom izrade prijedloga za novi katastar. Povjerenstvo je kritički razmotrilo postupke u drugim zemljama i opredijelilo se za načelo od većega ka manjem što je značilo da je prije detaljne izmjere zemljišta potrebno znanstveno pripremiti plan zemaljske izmjere. Početkom 1817. car Franz I. (Franjo I.) prihvatio je prijedloge Dvorskog povjerenstva za

VORSCRIFT

ZUR ZEICHNUNG DER KATASTRAL PLANNE.

Kultur Gattungen.

Zier Gärten.	Obst Gärten.	Gemüse Gärten.	Wein Gärten.	Hopfen Gärten.	Salzron Bau.	Grapp Bau.	Tabak Bau.	Trocken Wiesen.	Nasse Wiesen.	Wiesen u. Obsthäuser.
Weiden.	Gemeinde Weiden.	Stoppel.	Stoppel u. Rohwuchs.	Acker.	Roh u. Trisch Acker.	Acker u. Obsthäuser.	Acker u. Obsthäuser.	Acker u. Weizen.	Acker u. Baum u. Weizen.	Reis Felder.
W.	GW.				Roh	Roh				
Gestrippe.	Kunfliche Anlagen.	Louhala Wälder.	Aren, Teiche, Flüsse, und Bäche.			Nadelholz Wälder.	Gemischte Wälder.	Reuten.		
Kastanien Wälder.	Oliven Wälder.	Sand u. Schauer Gruben.	Lohn Gruben.	Torfsümpfe.			Meer Salinen.	Steinbrüche.	Oeden u. nackte Felsen.	Oed. N.S.

Gebäude.

← Kirchen ■ Öffentliche Gebäude ■ Heimliche Gebäude ■ Wirtschafts Gebäude ■ Ruine.

Conventionelle Bezeichnungen.

<ul style="list-style-type: none"> Länder Provinz Gemeinde Chaussee Verbindung mit Gruben Weg Prinzip Weg Saum Weg Papier Weg 	<ul style="list-style-type: none"> Heken (Ketten) Zäune Zäune mit steinernen Pfählen Mauer Steinmauer Steinmauer u. Holzmauer Steinmauer u. Holzmauer mit steinernen Stein Schiffbrücke Steindamm Krudamm 	<ul style="list-style-type: none"> Trockener Graben Nasser Graben Holzmauer Steinmauer Zäune Steinmauer Holzmauer Mastmühle Steinmauer Kapelle Holzmauer 	<ul style="list-style-type: none"> Steinmauer Holzmauer Holzmauer Steinmauer Holzmauer Steinmauer Wandmühle Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer 	<ul style="list-style-type: none"> Holzmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer Steinmauer 	<ul style="list-style-type: none"> Holzmauer Holzmauer Holzmauer Ankerplatte Wegschalter Canale u. Schließstein Frachtwagen Bau Flughafen Brücke Post Säuger Werk
--	--	---	--	---	--

Schrift.

<ul style="list-style-type: none"> 1/2 hoch 1/3 hoch 1/4 hoch 	<ul style="list-style-type: none"> GEMEINDE GRENZEN Ortschaften Einzelne Gebäude 	<ul style="list-style-type: none"> 1/2 hoch 1/3 hoch 1/4 hoch 	<ul style="list-style-type: none"> Riede, Waldungen Flüsse und andere Gegenstände 	<ul style="list-style-type: none"> 1/2 hoch 1/3 hoch 1/4 hoch 	<ul style="list-style-type: none"> GEMEINDE GRENZEN Ortschaften Einzelne Gebäude 	<ul style="list-style-type: none"> 1/2 hoch 1/3 hoch 1/4 hoch 	<ul style="list-style-type: none"> Riede, Waldungen Flüsse und andere Gegenstände
--	---	--	---	--	---	--	---

uređenje zemljišnog poreza i krajem iste godine proglasio Patent über die Einführung des stabilen Katasters (Patent o uvođenju stabilnog katastra). Početkom izmjere smatra se datum objavljivanja Patenta, 23. prosinca 1817. Izmjera je dobila ime po caru Franju I. – Franciskanska izmjera, a katastar dobiven izmjerom Franciskanski katastar.

Izmjera je tekla odvojeno po pojedinim zemljama Habsburške Monarhije. Hrvatska je tada bila podijeljena na građansku i vojnu Hrvatsku i Slavoniju, Dalmaciju i Istru. Na području Istre izmjera je započela 1817. i trajala do 1822. Izmjera Dalmacije, koja je obuhvaćala područje od Karlobaga do Boke, počela je 1823. i završila 1838. Na području Hrvatske i Slavonije, u pet općina Vinkovačkog kotara, izmjera je provedena 1847. te na tom području nastavljena 1851., a trajala je do 1877.

Izmjera se, prema odredbi Patenta, provodila po općinama te se za svaku općinu izrađivao katastarski plan što je

potvrđeno i odredbom izrečenoj u Katastral-Vermessungs-Instruktion (Katastarski i mjernički naputak) iz 1820. godine. Taj je Naputak u veljači 1824. u nekim svojim dijelovima mijenjan i proširivan pa te godine izlazi i novi Naputak Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Catasters in Folge des 8. und 9. Paragraphes des Allerhöchsten Patentes vom 23. December 1817 angeordneten Landes-Vermessung. Doradivanjem uputa i njihovim prilagođavanjem novim zakonima i tehničkim dostignućima nastaju i novi Naputki 1830., 1840. itd.

Detaljna je izmjera započinjala opisom općinskih granica. Izmjera se obavljala po ranije utvrđenim poreznim, odnosno katastarskim općinama. Izmjera čestica obavljena je s pomoću mjerničkog stola u mjerilu 1:2880. Iznimno, na određenim južnim hrvatskim područjima osnovno mjerilo planova iznosi 1:2904. Gradovi su izmjereni u uvećanom mjerilu 1:1440. Tako stvorena dokumentacija posluži-

la je za oporezivanje katastarskog priroda, ali i za osnivanje gruntovnice ili zemljišne knjige, kako bi se pravno zaštitio posjed.

Na drugom panou uz tekst nalaze se prva stranica Patenta cara Franja I. od 23. 12. 1817. o katastarskoj izmjeri za potrebe zemljišnog oporezivanja te topografski ključevi za izradu katastarskih planova kao sastavni dio Katastarskog i mjerničkog naputka iz 1820. i 1824.

Na 15 panoa izložene su reprodukcije detaljnih listova katastarskih planova pojedinih katastarskih općina (gradova) čiji se izvornici čuvaju u hrvatskim arhivima i područnim uredima za katastar Državne geodetske uprave.

Na četiri panoa nalaze se:

- Detaljni listovi 6 i 7 katastarskog plana K.N.O. Zadar, Gračac u mjerilu 1:2904 iz oko 1825. (Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Zadar)
- Antonio Putti, Katastarski plan

Following the experience of previous cadastres, none of which had any firm basis in precise measurements of the entire land, which meant that it was impossible to estimate land revenues fairly, measures were taken to perform a new land survey and establish what was known as the 'Stable Cadastre'. In 1806, the Vienna Chancery Court set up a special commission with the task of producing a proposal for the new cadastre. The commission studied carefully procedures followed in other countries and decided on the principle of 'greater to smaller', which meant that a plan of the land survey needed to be prepared scientifically before detailed measurements could be taken. Early in 1817, Emperor Franz I (Francis I) accepted the proposals of the Court Commission for Organising Land Taxes, and at the end of the year, promulgated the Patent über die Einführung des stabilen Katasters (Patent for the Introduction of a Stable Cadastre). The starting date of the survey is considered to be the date of the Patent (23 December 1817). It was named the Franz I Survey after the Emperor, and the resulting cadastre was known as the Franz I Cadastre.

The survey was carried out separately in different parts of the Habsburg Monarchy. At that time, Croatia was divided into Civil and Military Croatia and Slavonia, Dalmatia and Istria. In Istria, surveying began in 1817 and continued until 1822. The survey of Dalmatia, which included the area from Karlobag to Boka, began in 1823 and ended in 1838. In Croatia and Slavonia, surveying was carried out in 1847 in five municipalities in the Vinkovci District, and continued in the rest of the region from 1851 until 1877.

According to the provisions of the Patent, the survey was carried out municipality by municipality, so that a cadastral plan was made for each one and confirmed by a provision stated in the Katastral-Vermessungs-Instruktion (Cadastre and Survey Instruction) dated 1820. In February 1824, the Instruction underwent partial amendment and was amplified, and a new one (Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Katasters in Folge des 8. und 9. Paragraphes des

Allerhöchsten Patent es vom 23. December 1817 angeordneten Landes-Vermessung) was issued. Further supplementary details and adjustments to new laws and technical achievements resulted in further Instructions in 1830, 1840, and so on.

The detailed survey began by describing the municipal boundaries. It was carried out according to previously established tax, or cadastral municipalities. Parcel measurement was conducted using a measuring table in the scale of 1:2880. As an exception, the scale for certain southern parts of the Croatian area was 1:2904. Towns were measured in the larger scale of 1:1440. The documentation created served as a basis for taxing cadastral revenues, and for establishing land registry ledgers to protect property legally.

The second exhibition panel shows the first page of the Patent dated 23 December 1817 and topographic keys for producing cadastral plans as an integral part of the 1820 and 1824 Instructions.

Fifteen panels show reproductions of detailed sheets from the cadastral plans of individual cadastral municipalities (towns). The originals are kept in Croatian archives and branch cadastral offices of the State Geodetic Administration.

Four panels show the following:

- Detailed Sheets 6 and 7 of the Cadastral Plan of Zadar, Gračac, scale 1:2904, dated around 1825 (State Geodetic Administration, Zadar Branch Cadastral Office).
- Antonio Putti, Cadastral Plan of Dubrovnik, scale 1:1720, dated 1837 (State Archives, Split).
- Anton Kiesswetter, Detailed Sheet 21 of the Cadastral Plan of Varaždin, W.C. I.5. Sect. dh, scale 1:2880, dated 1860 (State Geodetic Administration, Varaždin Branch Cadastral Office).

Josep Candolini and Joh. Maricki, Indicative Sketches of the Municipality of Smiljan (Parcelierungs Croquis der Gemeinde Smiljan) dated 1875 (State Geodetic Administration, Gospić Branch Cadastral Office).

Reproductions of detailed sheets whose originals are kept in the Croatian

State Archives in Zagreb feature on five panels:

- Josip Ritschel, Detailed Sheet 1 of the Cadastral Plan of Selce, scale 1:2880, dated 1861.
- Josip Ritschel, Detailed Sheet 3 of the Cadastral Plan of Selce, scale 1:2880, dated 1861.
- Josip Ritschel, Supplement to Detailed Sheet 3 of the Cadastral Plan of Selce, scale 1:1440, dated 1861.
- Marcel Jaminski/Tomo Novačić, Detailed Sheet 3 of the Cadastral Plan of the Municipality of Sveti Ivan Zelina, scale 1:2880, dated 1861/1888.
- Marcel Jaminski/Tomo Novačić, Detailed Sheets 6 and 7 of the Cadastral Plan of the Municipality of Sveti Ivan Zelina, scale 1:2880, dated 1861/1888.

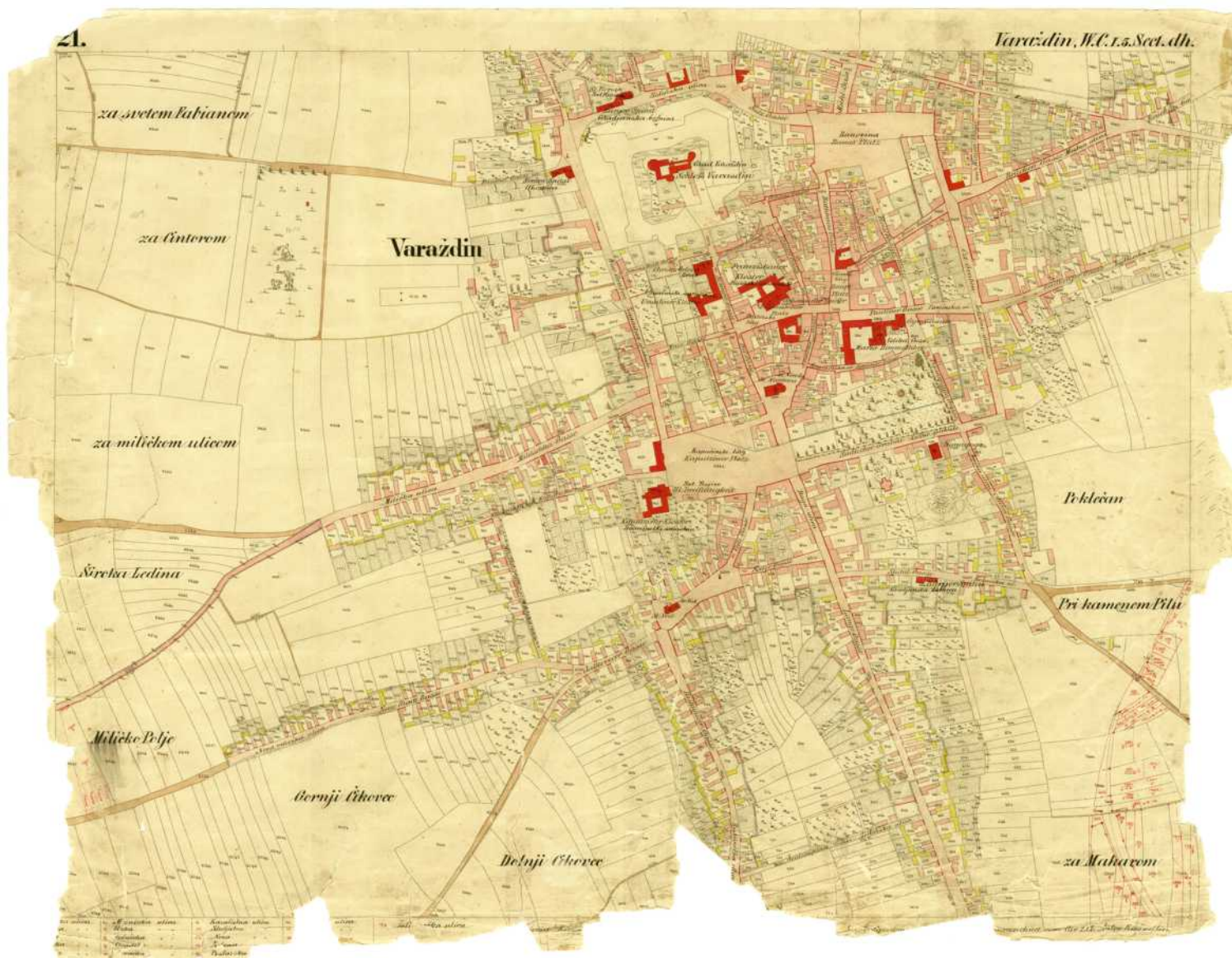
Four panels feature reproductions from the Opatija Office of the Rijeka Branch Cadastre of the State Geodetic Administration:

- Indicative Sketches of the Municipality of Vasanska (Croques di Numerazione del Comune di Vasanska), dated 1876.
- Detailed Sheet 2 of the Cadastral Plan of the Municipality of Veprinac (Verpinaz slavo Veprinaz nel Litorale Provincia d'Istria / Distretto steorale di Volosca), scale 1:2880, dated 1888.
- Detailed Sheets 2 and 3 of the Cadastral Plan of the Municipality of Matulji (Mattuglie nel Litorale Provincia d'Istria, Distretto steorale di Volosca), scale 1:2880, dated 1892.
- Detailed Sheet 2 of the Cadastral Plan of the Municipality of Opatija, scale 1:2880, 19th century.

Two panels show reproductions whose originals are kept in the Buzet Office – Pazin Section of the Pula Branch Cadastral Office of the State Geodetic Administration:

- Detailed List 19 of the Cadastral Plan of the Municipality of Buzet, scale 1:2880, dated 1897.
- Karl Doliner, Appendices to the Cadastral Plan of the Municipality of Buzet, scale 1:440, 19th century.

Ivka Kljajić ■

- Dubrovnik u mjerilu 1:720 iz 1837. (Državni arhiv, Split)
- Anton Kiesswetter, Detaljni list 21 katastarskog plana Varaždina, W.C. I.5. Sect. dh. u mjerilu 1:2880 iz 1860. (Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Varaždin)
 - Josef Candolini i Joh. Maricki, Indikacijske skice općine Smiljan (Parcelierungs Croquis der Gemeinde Smiljan) iz 1875. (Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Gospić).
- Reprodukcije detaljnih listova čiji se izornici čuvaju u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu izložene su na pet panoa:
- Josip Ritschel, Detaljni list 1 katastarskog plana Selca u mjerilu 1:2880 iz 1861.
 - Josip Ritschel, Detaljni list 3 katas-

- tarskog plana Selca u mjerilu 1:2880 iz 1861.
 - Josip Ritschel, Dodatak detaljnom listu 3 katastarskog plana Selca u mjerilu 1440 iz 1861.
 - Marcel Jaminski / Tomo Novačić, Detaljni list 3 katastarskog plana općine Sveti Ivan Zelina u mjerilu 1:2880 iz 1861. / 1888.
 - Marcel Jaminski / Tomo Novačić, Detaljni listovi 6 i 7 katastarskog plana općine Sveti Ivan Zelina u mjerilu 1:2880 iz 1861. / 1888.
- Iz Ispostave Opatija Područnog ureda za katastar Rijeka Državne geodetske uprave na četiri panoa izložene su reprodukcije:
- Indikacijskih skica općine Vassanska (Croques di Numerazione del Comune di Vassanska) iz 1876.
 - Detaljnog lista 2 katastarskog plana općine Veprinac (Verpinaz sla-

- vo Veprinaz nel Litorale Provincia d'Istria / Distretto steorale di Volosca) u mjerilu 1:2880 iz 1888
 - Detaljnih listova 2 i 3 katastarskog plana općine Matulji (Mattuglie nel Litorale Provincia d'Istria, Distretto steorale di Volosca) u mjerilu 1:2880 iz 1892.
 - Detaljnog lista 2 katastarskog plana općine Opatija u mjerilu 1:2880 iz 19. st.
- Na dva panoa nalaze se reprodukcije čiji se izvornici čuvaju u Ispostavi Buzet – Odjel Pazin Područnog ureda za katastar Pula Državne geodetske uprave:
- Detaljni list 19 katastarskog plana općine Buzet u mjerilu 1:2880 iz 1897.
 - Karl Doliner, Prilozi uz katastarski plan općine Buzet u mjerilu 1:1440 iz 19. st.

Ivka Kljajić ■

Brigade Parade Platz
Belovar

Parade Platz

Od pera do satelita

Bjelovar na katastarskim kartama

S. D. = KREUZER

Od pera do satelita – Bjelovar na katastarskim kartama

Izložba u Maloj galeriji Gradskoga muzeja u Bjelovaru

Državni arhiv u Bjelovaru je i ove 2017. godine prigodnom izložbom obilježio Međunarodni dan arhiva, 9. lipnja. Ovogodišnja tema bila je Arhivi i katastar u hrvatskim krajevima povezana s ovogodišnjim okruglim obljetnicama: 200 godina od objavljivanja Naredbe o uvođenju stabilnog katastra (23. prosinca 1817. godine) kojom je započela stabilna katastarska izmjera u Jadranskoj Hrvatskoj; 170 godina od početka (1847.) i 140 godina od završetka (1877.) stabilne katastarske izmjere u Panonskoj Hrvatskoj. Tom prigodom otvorena je izložba pod nazivom *Od pera do satelita – Bjelovar na katastarskim kartama* autora Senada Ađulovića, višeg arhivista.

Izložba je koncipirana u dvije tematske cjeline: katastarski planovi i karte i geodetska oprema i instrumenti, koje su predstavljene u odvojenim prostorijama Male galerije Gradskog muzeja u Bjelovaru. U prvoj prostoriji, na 17 panoa, kronološki su izložene katastarske karte i planovi koji prikazuju promjene u izgledu grada od 18. stoljeća do danas. Na panoima, uz svaku kartu upisani su na-

zivi, podaci o originalnim dimenzijama i načinu izrade, ustanovama u kojima se čuvaju originali, a na pojedinima su podaci o mjernicima te osobama koje su iscrtale ili odobrile kartu. Isto tako opisane su specifičnosti svake pojedine karte kako bi posjetitelji mogli obratiti pažnju na ono što je autor izložbe izdvojio kao zanimljivost pojedine karte. Prvi u nizu izložen je najstariji plan grada Bjelovara iz 1772. godine koji prikazuje Bjelovar kao grad, utvrdu i zapovjedno sjedište u sastavu Varaždinskog generalata. Na njemu je vidljivo da je grad nastao planski kao utvrda pravokutnog oblika te je podijeljen na 36 pravokutnih parcela i omeđen vanjskim nasipima. Detaljno su iscrtani i kolorirani objekti te su ucrtane topografske oznake koje se koriste pri izradi katastarskih karata. Isto tako pobrojani su vlasnici čestica koji su na planu označeni slovima abecede i brojčanim oznakama. Nadalje se nižu karte kronološki, kako su nastajale, završno s izvodom iz Digitalnog katastarskog plana katastarske općine Bjelovar kojim se danas koristi Po-

družni uredu za katastar Bjelovar. S obzirom na to da je raspored ulica i oblik centra jasno zadan već pri samoj izgradnji i planiranju grada u drugoj polovici 18. stoljeća, promjene nastale tijekom godina vidljive su u najvećoj mjeri u materijalu od kojega su izgrađeni objekti. Izložene karte nastale u razdoblju od 1772. do 1933. godine dio su Digitalne zbirke Državnog arhiva u Bjelovaru, a u originalu se nalaze u Kartografskoj zbirci Ratnog arhiva u Beču, Hrvatskom državnom arhivu (fond Državne geodetske upave) i Gradskom muzeju u Bjelovaru. Zračni snimci i katastarski planovi iz druge polovice 20. stoljeća u vlasništvu su Područnog ureda za katastar u Bjelovaru.

U drugoj prostoriji Male galerije izložena je geodetska oprema i instrumenti kojima su se u svom radu koristili geodeti i šumarski inženjeri 19. i 20. stoljeća. Na ulazu u prostoriju postavljene su letva za niveliranje i optički teodolit na tronošcu. U prostoriji se

From Pen to Satellite – Bjelovar on Cadastral Maps

Exhibition in the Small Gallery of the City Museum in Bjelovar

This year, the State Archives in Bjelovar marked International Archives Day on 9 June with a special exhibition. This year's topic, Archives and Cadastre in the Croatian Regions was related to round-figure anniversaries: 200 years since the publication of the Decree for the Introduction of the Stable Cadastre (23 December 1817), when a stable cadastral survey began in Adriatic Croatia; and 170 years since the beginning (1847) and 140 years since the completion (1877) of the stable cadastral survey in Pannonian Croatia. The exhibition *From Pen to Satellite – Bjelovar on Cadastral Maps*, by senior archivist Senad Adulović, was opened on that occasion.

The exhibition was conceived in two thematic units: cadastral plans and maps, and surveying equipment and instruments, which were presented in separate rooms in the City Museum's Small Gallery in Bjelovar. In the first room, 17 panels show in chronological order cadastral maps and plans which depict changes in the city's layout from the 18th century to the present day. Each map is accompanied by names, information on original dimensions and production, institutions where the originals are kept, and for some, information on the surveyors and individuals who drew approved the maps. The special features of individual maps are described so visitors can pay attention to the details identified as particularly interesting by the exhibition's author. The first in the series is the oldest city plan of Bjelovar, dating back to 1772, which depicts Bjelovar as a city fort and command headquarters within the Varaždin defensive fortification system. It can be seen that the city developed methodically as a rectangular fort, divided into 36 rectangular lots bordered by external embankments. The objects on the map are delineated and

coloured in detail, and the topographic marks used in making cadastral maps are charted. Also, the owners of plots on the plan are listed alphabetically and with a numeral code. The other maps are presented in the sequence in which they were published, finishing with an excerpt from the digital cadastral plan for the cadastral municipality of Bjelovar, which is used today by the District Cadastral Office in Bjelovar. Since the street layout and shape of the town centre was already defined in the initial construction and planning of the city in the second half of the 18th century, changes which have occurred over the years are most obvious in the building materials. The maps made between 1772 and 1993 are a part of the Digital Collection of the State Archives in Bjelovar, and the originals are located in the Cartography Collection of the War Archives in Vienna, the Croatian State Archives (State Geodetic Administration Fund), and the City Museum in Bjelovar. Aerial photographs and cadastral plans from the second half of the 20th century are owned by the District Cadastral Office in Bjelovar.

The second room of the Small Gallery displays the surveying equipment and instruments used by land surveyors and forestry engineers in the 19th and 20th centuries. At the entrance to the room are a levelling instrument and an optical theodolite on a tripod. There are other interesting theodolites from the 19th and 20th centuries, which were used to measure angles precisely, and there is a levelling instrument from the early 20th century, which was used to measure differences in altitude. Glass showcases display several string planimeters from the 19th and 20th centuries. The oldest planimeter exhibited was made in the workshop of the Fromm brothers, established in

Vienna in 1835, where all sorts of measuring instruments were produced. The early production of surveying instruments in specialized workshops stimulated and led to more accurate land measurements and better quality cadastral maps. In the middle of the room stands a surveyor's desk, made by the Swiss company Cern Swiss, which was used while cadastral measurements were being inscribed in the field. Majzek triangles, orthogonal and polar coordinate graphs (devices to chart coordinate lines and the underground centre of boundary points) are also exhibited in the showcases.

The value of this exhibition lies in its interdisciplinary approach, which is the result of collaboration between several institutions: the State Archives in Bjelovar, the District Cadastral Office, Bjelovar-Bilogora County, and the City Museum in Bjelovar. This unique chronological representation of changes in the appearance and drafting of cadastral maps, with the equipment and instruments displayed, allows a special insight into the skilled work needed for the surveyors to produce maps which would serve society and its citizens. The exhibition concept connects historic cadastral maps with surveying equipment and instruments, giving the visitor a clear insight into the painstaking job of measuring plots and creating a cadastral register. On the one hand, there is the equipment without which surveying would have been extremely difficult, and on the other, there are the maps, the final products of the dedicated work provided of experts, surveyors, and inscribers.

The exhibition is open to visitors in the Small Gallery of the City Museum in Bjelovar until 21 July 2017.

Martina Krivić Lekić ■

moгу razgledati veoma zanimljivi teodoliti iz 19. i 20. stoljeća kojima se precizno mjere kutovi te instrument za mjerenje visinskih razlika, nivelir s početka 20. stoljeća. U staklenim vitrinama izloženo je nekoliko nitnih planimetara iz 19. i 20. stoljeća. Najstariji izloženi planimetar izrađen je u radionici braće Fromm koja je utemeljena u Beču 1835. godine, a proizvođača je sve vrste geodetskih mjernih instrumenata. Početak izrade geodetske opreme u specijaliziranim radionicama potaknuo je i doveo do točnijih izmjera terena i izrade kvalitetnijih katastarskih karata. Nadalje, na sredini prostorije izložen je geodetski stol, izrađen u švicarskoj firmi Kern Swiss, koji se koristio prilikom

ucrtavanja katastarskih izmjera na terenu. U vitrinama su izloženi i majekovi trokuti, ortogonalni i polarni koordinatografi – sprave koje služe za ucrtavanje točaka prema koordinatama te podzemni centar poligonske točke.

Vrijednost izložbe je u njezinom interdisciplinarnom pristupu temi koji je rezultat suradnje nekoliko ustanova – Državnog arhiva u Bjelovaru, Područnog ureda za katastar u Bjelovaru, Udruge geodeta Bjelovarko-bilogorske županije i Gradskog muzeja u Bjelovaru. Jedinstven kronološki prikaz promjena u centra grada Bjelovara te prikaz promjena u izgledu i izradi katastarskih karata zajedno s izloženom opremom i instrumenti-

ma, daju poseban uvid u stručan rad geodeta koji je potreban da bi nastala pojedina karta koja će služiti društvu i građanima. Ovako koncipirana izložba koja povezuje stare katastarske karte s geodetskom opremom i instrumentima, posjetitelju izložbe daje vrlo dobar uvid u mukotrpan posao izmjere zemljišta i formiranja katastra. S jedne strane je oprema bez koje bi mjerenje terena bilo znatno otežano, a s druge strane su karte, krajnji proizvod rada stručnjaka, mjernika i crtača.

Izložba je otvorena za posjetitelje u Maloj galeriji Gradskog muzeja u Bjelovaru do 21. srpnja 2017.

Martina Krivić Lekić ■

The Lika Cadastre

Exhibition at the State Archives in Gospić

The State Archives in Gospić were founded in 1999, and its territorial scope covers Lika-Senj County, apart from the towns of Senj and Novalja, and part of Zadar County (the municipality of Gračac and the settlement of Srb). The Gospić archives are among the smallest in Croatia, but this does not detract from the fact that they contain some exceptional valuable material. The archives house 270 archival funds and collections, and the oldest book in them dates from the 18th century. Since this is one of the more important ways of promoting cultural-educational archives, it is supported by lectures, exhibitions, tours, and other means of introducing the public to the archival holdings.

The Lika Cadastre Exhibition was mounted to mark International Archives Day (9 June). Its authors are Katarina Mataija, archivist, and Ivica Mataija, Director of the State Archives

in Gospić. The theme of International Archives Day, Archives and the Cadastre in the Croatian Regions, was linked to this year's anniversaries celebrating the beginnings of cadastral measurements in the Croatian regions. December 2017 marked 200 years since the publication of the Decree on the Introduction of a Stable Cadastre (23 December 1817), when surveying for the stable cadastre in Adriatic Croatia began.

Like all other archive materials, cadastral plans, sketches and other documents provide rich resources for research. Cadastral documentation is extremely important to anyone wanting to research their genealogy, along with birth, marriage and death registers, or anyone wanting to establish their land property rights and interests. Cadastral documentation is also of great historical importance. A huge amount of information can be

read on plans and sketches regarding the Lika area, whether social-geographic, socio-economic, or topographic, showing the urbanisation of settled areas, former street and square names, historical locations, and the progression of horticulture.

This exceptionally valuable cartographic legacy is presented in the exhibition through a selection of 49 digitalised indicative sketches, plans and cadastral documents for the area of Lika, reproduced on 12 placards backed with special foam boards. Due to their size, the cadastral plans and sketches are presented in the form of magnified excerpts, so that visitors can note all the details which may interest them. Some sketches were selected because the settlements they depict have changed beyond all recognition. The events of the Second World War in particular had a marked effect, when villages were destroyed

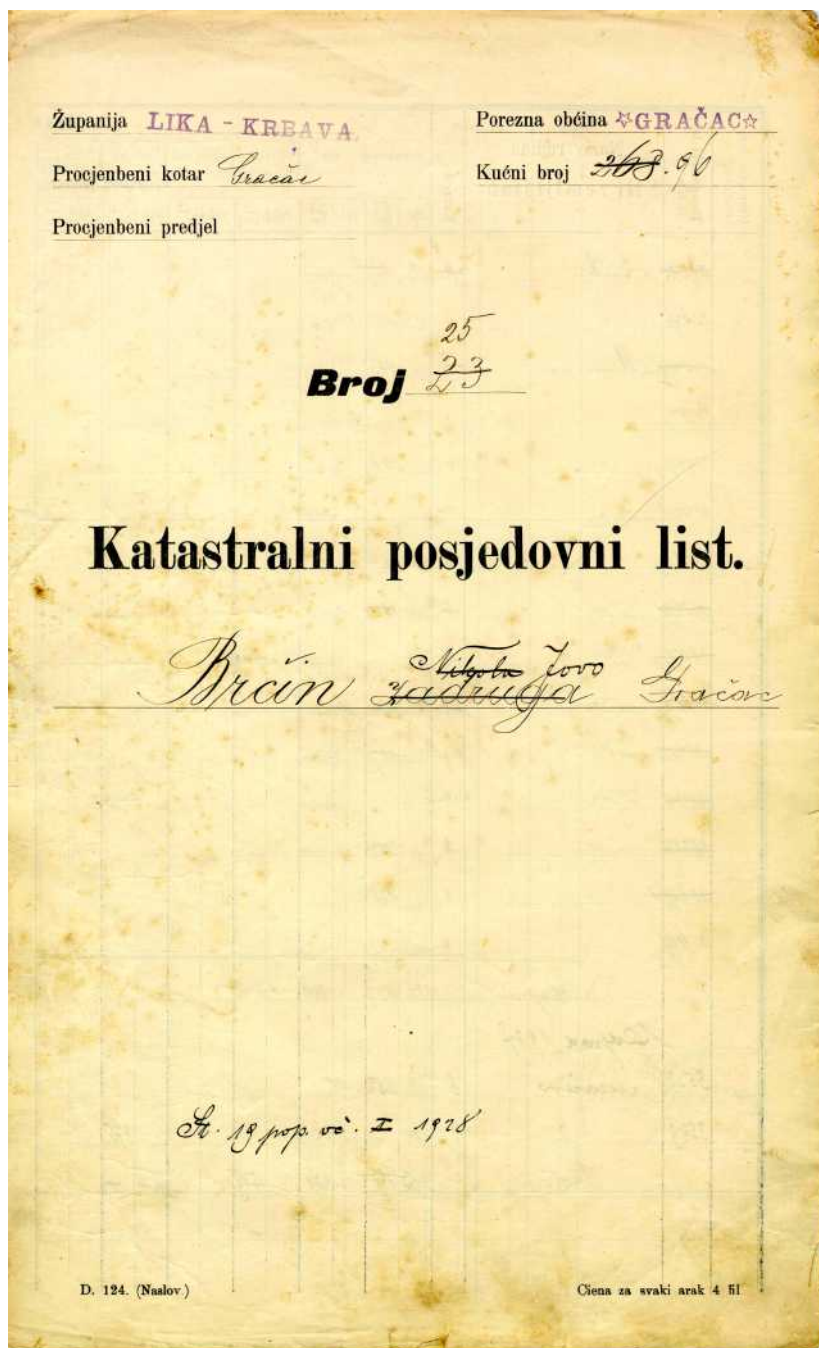
Katastar Like

Izložba u Državnom arhivu u Gospiću

Državni arhiv u Gospiću osnovan je 1999. godine, a njegova teritorijalna nadležnost je na području Ličko-senjske županije, osim gradova Senja i Novalje, ali i na području Zadarske županije, za područje općine Gračac i naselja Srb. Gospićki arhiv jedan je od manjih arhiva u Hrvatskoj, ali to ne umanjuje činjenicu da se u njemu čuva izuzetno vrijedno gradivo. U arhivu se vodi briga o 270 arhivskih fondova i zbirki, a najstarija knjiga potječe iz 18. stoljeća. S obzirom na to da je jedan od važnijih oblika promocije arhiva kulturno-prosvjetna djelatnost, ona se provodi kroz razna predavanja, priređene izložbe, obilaskne arhiva i upoznavanje javnosti s fundusom arhiva.

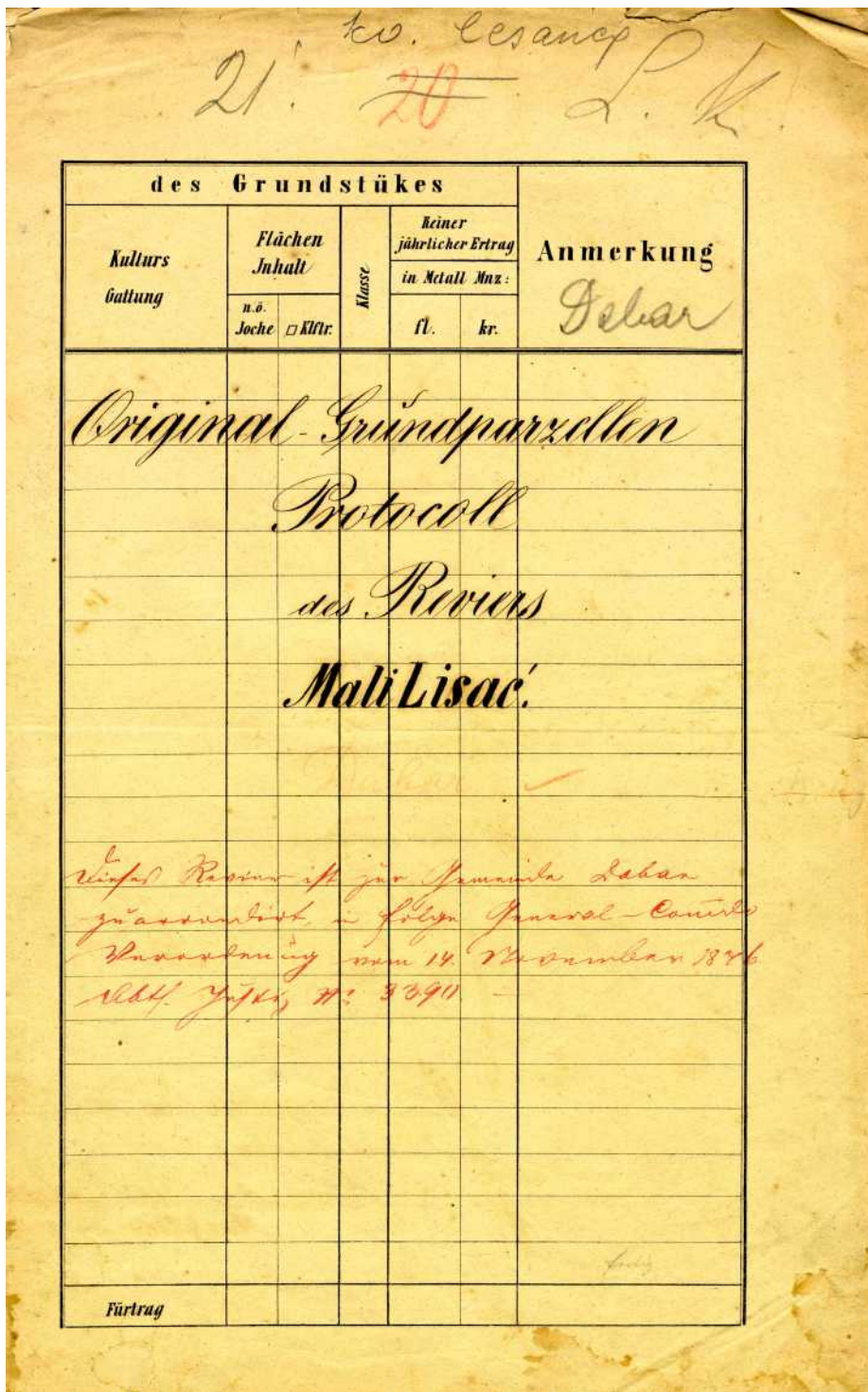
Izložba Katastar Like upriličena je u povodu obilježavanja Međunarodnoga dana arhiva (koji se obilježava 9. lipnja svake godine). Autori izložbe su Katarina Mataija, arhivistica i ravnatelj Državnog arhiva u Gospiću, Ivica Mataija. Tema Međunarodnoga dana arhiva, Arhivi i katastar u hrvatskim krajevima, povezana je s ovogodišnjim obljetnicama koje se odnose na početke katastarskih izmjera u hrvatskim krajevima. U prosincu 2017. godine navršava se 200 godina od objavljivanja Naredbe o uvođenju stabilnog katastra (Patent uber die Einfuhrung des stabilen Katastars, 23. prosinca 1817. godine), kojom je započela stabilna katastarska izmjera u jadranskoj Hrvatskoj.

Kao sve arhivsko gradivo, tako su katastarski planovi, skice i ostala katastarska dokumentacija izvanredni izvori za istraživanja. Katastarska dokumentacija vrlo je bitna korisnicima koji uz matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih istražuju osobnu genealogiju i koji žele utvrditi i dokazati stanje zemljišnog vlasništva radi ostvarivanja svojih prava i interesa. Ka-

tastarska dokumentacija ima i izuzetnu vrijednost za povijesna istraživanja. Na planovima i skicama se može iščitati nebrojeno mnogo informacija koje su se izmjenjivale na području Like, od društveno-geografskih i

socijalno-ekonomskih elemenata, topografije mjesta, urbanizma naseljenih područja, nekadašnje nazive ulica i trgova, povijesnih lokaliteta do hortikulture.

and their inhabitants driven out.

Each placard shows a segment of the exhibition, looked at through the historical prism of the development of the Lika Cadastre, from the first systematic measurements to the present day, and at the same time,

shows the basic characteristics of cadastral documentation. Seven placards present digitalised examples of cadastral material from various settlements in Lika: Gospić, Lički Osik, Perušić, Korenica, Udbina, Otočac, Prozor, Vrhovine, Donji Lapac, Gornji

Lapac, Boričevac, Gračac, Lovinac and Karlobag.

The exhibition includes indicative sketches, or cadastral plans from the old and new surveys, from which changes which occurred over a particular period of time can be seen. The plot inscribers, old register sheets from archive institutions, information on the organisation of the cadastre, and geodesic photographs and old instruments from the 19th and 20th centuries, are also exhibited.

Some of the digitalised cadastral material is housed in several archival funds. The most valuable, particular for those interested in the indicative sketches, is found in the HR-DAGS-263 Lika and Karlobag Primorje Funds. Funds which were created after the Second World War form separate units, containing other cadastral documentation, such as the names of the inscribers and registrars, numerical reviews of proprietors by cadastral municipality, records of publishing cadastral information by cadastral municipality, tax levies and protocols. These can be found in the HR-DAGS-205 Office for the Gračac Cadastre and HR-DAGS-237 Office for the Titova Korenica Cadastre funds. Cadastral material can also be found in other archival funds, such as those held by administrative and public services. Some is kept in the Collections of Supplementary Copies of State Archives in Gospić, which the originals are kept in the Area Office for the Gospić Cadastre and the Croatian State Archives in Zagreb.

This exhibition aims to make cadastral maps more accessible to all citizens, particularly schoolchildren, to give them a detailed picture of how their immediate environment has changed over the years. The Lika Cadastre Exhibition was opened in the State Archives in Gospić on 12 June 2017 and will last until 9 September 2017.

Katarina Matajja ■

Izuzetno vrijedna kartografska baština predstavljena je na ovoj izložbi kroz presjek 49 digitaliziranih indikacijskih skica, planova i katastarske dokumentacije s područja Like koje su reproducirane na 12 plakata kaširanih na kapafix pločama. Zbog veličine katastarskih planova i skica pristupilo se pripremi manjeg broja izložaka kako bi bili prezentirani u što većoj veličini, da bi posjetitelji mogli uočiti sve detalje koji bi ih mogli zainteresirati za buduća istraživanja. Pojedine skice odabrane su stoga što su pojedina naselja danas u potpunosti izmijenjena, a veliki utjecaj na to imala su ratna zbivanja u Drugom svjetskom ratu kada su uništena sela i protjerani stanovnici.

Svaki plakat prikazuje jedan segment izložbe gledajući kroz povijesni aspekt razvoja katastra u Lici od prve sustavne izmjere do današnjice, prikazujući pritom i osnovne karakteristike katastarske dokumentacije. Na sedam plakata nalaze se izložbeni digitalizirani primjerci gradiva katastra raznih naselja u Lici. Riječ je o mjesti-

ma Gospić, Lički Osik, Perušić, Korenica, Udbina, Otočac, Prozor, Vrhovine, Donji Lapac, Gornji Lapac, Boričevac, Gračac, Lovinac i Karlobag.

Na izložbi su prikazane indikacijske skice, odnosno katastarski planovi stare i nove izmjere, odnosno reambulacije iz kojih se mogu vidjeti nastale promjene kroz određeno vremensko razdoblje, upisnici čestica, stari matični listovi arhivskih ustanova s podacima o ustrojstvu katastra te fotografije geodeta i starih geodetskih instrumenata iz 19. i s početka 20. stoljeća.

Dio prikazanog digitaliziranog gradiva katastra Like nalazi se u nekoliko arhivskih fondova. Najvrjednije katastarsko gradivo, posebno za korisnike su indikacijske skice koje se nalaze u fondu HR-DAGS-263 Katastar Like i karlobaškog primorja. Zasebne cjeline čine fondovi nastali nakon Drugog svjetskog rata u kojima se nalazi ostala katastarska dokumentacija kao što su upisnici čestica, zemljišnici, numerički preglednici posjednika ka-

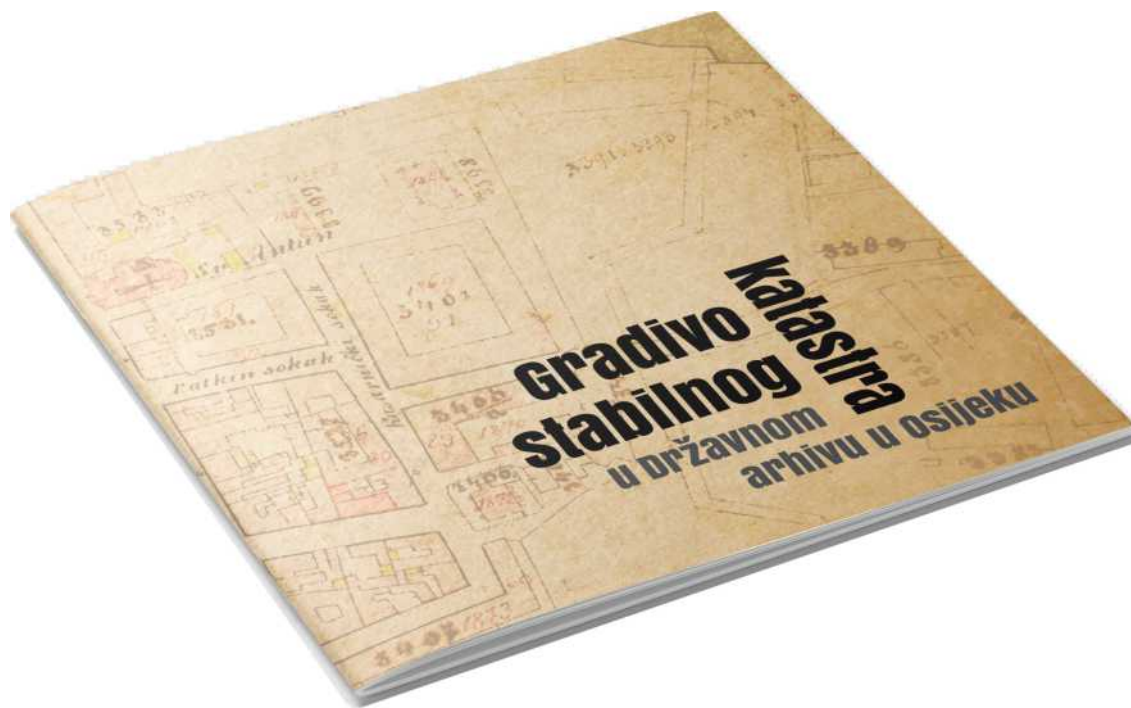
tastarskih općina, zapisnici o izlaganju katastarskih podataka za katastarske općine, svotnici poreznih općina i protokoli, a gradivo se nalazi u fondovima HR-DAGS-205 Ured za katastar Gračac i HR-DAGS-237 Ured za katastar Titova Korenica. Katastarsko gradivo moguće je pronaći i u drugim arhivskim fondovima kao što su fondovi uprave i javne službe. Određeno gradivo nalazi se u Zbirci dopunskih preslika Državnog arhiva u Gospiću, dok se originali nalaze u Područnom uredu za katastar Gospić i Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

Ovom smo izložbom željeli približiti katastarske karte svim građanima, a posebno učenicima kako bi im približili detaljan prikaz njihove neposredne okoline kroz prošlost. Izložba Katastar Like otvorena je 12. lipnja 2017. u prostorijama Državnog arhiva u Gospiću i bit će otvorena do 9. rujna 2017.

Katarina Mataija ■

The Stable Cadastre Material in the State Archives in Osijek

Exhibition and Catalogue by Danijel Jelaš

Archives and the Cadastre in the Croatian Regions was the theme of this year's International Archives Day on 9 June in Croatian archives. The Croatian Archives Society, as the coordinator of International Archives Day in Croatia, linked this year's theme with the institution of the cadastre and the materials it covers, because in 2017, the 200th anniversary of the Patent on the Introduction of the Stable Cadastre, promulgated on 23 December 1817, was celebrated, marking the beginnings of the stable cadastre survey in Adriatic Croatia (Austrian Primorje and Dalmatia), and the 170th anniversary of the start (1847) and completion (1877) of the stable cadastre survey in Pannonian Croatia (Croatia and Slavonia).

The State Archives in Osijek entrusted the task of this year's exhibition to Danijel Jelaš MSc, historian and

senior archivist, who prepared the exhibition and a catalogue entitled *The Stable Cadastre Material in the State Archives in Osijek*. After the historical framework of the cadastre in the Croatian lands up to 1817, the author describes the circumstances in which the first stable cadastre was introduced regarding Slavonia and Baranja, and based on the archive holdings, guides visitors to the exhibition and readers of the catalogue through the documents which were produced for the cadastre during the 19th and 20th centuries. The entire programme was funded by the Ministry of Culture of the Republic of Croatia.

The *Stable Cadastre Material in the State Archives in Osijek* exhibition consists of 15 panels with printed texts accompanying reproductions of original archive materials. Altogether, there are 25 exhibits taken from nine

holdings and collections in the Osijek archives. The relatively small number of exhibits was the result of the need to present reproductions of cadastral plans in full size, so that visitors would be able to recognise and interpret their contents with ease, down to the last detail, such as the signs representing particular types of land, parcel numbers, etc. Certain documents had to be enlarged for the purpose, so there was only room on each panel for a maximum of three items. This corresponds to the nature of an archive exhibition, which visitors must be able to view and read. Since only material from the Osijek archive is exhibited, where for the most part the work of the Franz I cadastre operators is kept, along with reambulations from the late 19th and early 20th centuries, this material constitutes the majority of the exhibits, and only two concern the later period after 1945. In

Gradivo stabilnog katastra u Državnom arhivu u Osijeku

Izložba i katalog autora Danijela Jelaša

Arhivi i katastar u hrvatskim krajevima bila je tema obilježavanja ovogodišnjeg Međunarodnog dana arhiva 9. lipnja u hrvatskim arhivima. Hrvatsko arhivističko društvo kao koordinator obilježavanja Međunarodnog dana arhiva u Hrvatskoj ovogodišnju je temu povezalno upravo s institucijom katastra i njegovim gradivom jer se 2017. godine navršava 200 godina od objavljivanja Naredbe o uvođenju stabilnog katastra (Patent über die Einführung des stabilen Katasters) 23. prosinca 1817. godine, kojom je započela stabilna katastarska izmjera u jadranskoj Hrvatskoj (Austrijsko primorje i Dalmacija) te 170 godina od početka (1847.) i 140 godina od završetka (1877.) stabilne katastarske izmjere u panonskoj Hrvatskoj (Hrvatska i Slavonija).

Državni arhiv u Osijeku je pripremu ovogodišnje izložbe povjerio mr. sc. Danijelu Jelašu, povjesničaru i višem arhivistu koji je priredio izložbu i katalog pod naslovom Gradivo stabilnog katastra u Državnom arhivu u Osijeku. Nakon povijesnog okvira katastra u hrvatskim zemljama do 1817. godine, autor opisuje okolnosti uvođenja prvog stabilnog katastra s posebnim osvrtom na Slavoniju i Baranju, a na temelju gradiva iz fundusa Državnog arhiva u Osijeku vodi posjetitelja izložbe i čitatelja kataloga kroz dokumente koji su nastajali u okviru katastra tijekom 19. i 20. stoljeća. Program je u cijelosti financiran sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Izložbu Gradivo stabilnog katastra u Državnom arhivu u Osijeku čini 15 panoa s tekstom i reprodukcijama izvornog arhivskog gradiva. Ukupno je riječ o 25 izložaka preuzetih iz čak devet fondova i zbirki osječkog arhiva. Relativno mali broj izložaka proizlazi iz potrebe da se reprodukcije katastarskih planova prezentiraju u prirodnoj veličini, kako bi posjetitelji mogli s

lakoćom prepoznati i iščitati njihov sadržaj, uključujući i najsitnije detalje poput oznaka za vrstu pojedinog zemljišta, brojeve čestica i sl. Pojedini su dokumenti iz istog razloga morali biti uvećani, pa je na panoima bilo mjesta za najviše tri izložka. To, dakako, odgovara samoj naravi jedne arhivske izložbe jer se ona ujedno i razgleda i čita. Budući da je izloženo isključivo gradivo osječkog arhiva, gdje se pretežito čuvaju operati Franciskanskog katastra i reambulacije s kraja 19. i iz prve polovice 20. stoljeća, upravo taj materijal prevladava među izloščima, a tek se dva izložka odnose na razdoblje nakon 1945. godine. Konceptualno gledajući, svaki pano predstavlja jedan segment ili fazu u procesu nastanka katastarskog operata. Tako nakon uvodnog panoa s osnovnim informacijama o samoj izložbi slijede panoi s izloščima vezanim za izmjere. Potom slijedi niz panoa čija je svrha prezentirati najvažnije sastavnice operata, točnije opise međa i poljske prednacrtne, katastralne zemljišnike, indikacijske skice te katastarske planove i gruntovne priloge. Pretposljednji je pano posvećen starijim katastarskim planovima Državnog arhiva u Osijeku, objavljenim na internetskoj stranici Mapire (mapire.eu), gdje su oni korisnicima dostupni zajedno s planovima iz drugih hrvatskih i mađarskih arhiva, dok šetnja kroz postav završava s nekoliko zaključnih riječi o izložbi. U žarištu je, dakle, katastarski operat, a izborom izložaka nastojalo se prikazati osnovne karakteristike njegovih sastavnica, napose vrstu povijesnih informacija koje one sadrže. Nadalje, vodilo se računa i o tome da budu zastupljeni gotovo svi relevantni fondovi i zbirke te dokumenti za različita geografska područja, kako bi se pokazala sadržajna raznolikost katastarskog gradiva iz arhivskog fundusa. Time je posjetiteljima omogućeno da na osnovi reprezentativnog

uzorka manjeg broja izložaka steknu cjelovitiju sliku o tome s kakvim sve katastarskim materijalom DAOS (Državni arhiv u Osijeku) raspolaže.“ (D. Jelaš, Gradivo stabilnog katastra u Državnom arhivu u Osijeku, str. 8.)

Nakon donošenja Naredbe o uvođenju stabilnog katastra krajem 1817. godine, područje Hrvatske i Slavonije došlo je na red za izmjeru tek sredinom 19. stoljeća, uz odvojeno provođenje izmjere za Vojnu granicu od 1847. do 1860. i Provincijal (teritorij triju slavonskih županija pod civilnom upravom) od 1859. do 1863. Za područje današnje hrvatske Baranje u trokutu Drave i Dunava, koje je u ono doba bilo mađarski državni teritorij, dio tadašnje Baranjske županije, sačuvani su samo za dio općina opisi izrađeni između 1851. i 1858. godine, indikacijske skice od 1865. godine i katastarski plan iz 1870.

Kroz izložbu i katalog, autor u kontinuitetu informira čitatelja i o kasnijim reambulacijama i katastarskim evidencijama sve do druge polovice 20. stoljeća, odnosno sve do suvremene katastarske izmjere iz druge polovice 20. stoljeća.

Posebno je vrijedno predložiti sve katastarske fondove i zbirke u Državnom arhivu u Osijeku iz čijeg fundusa su izložci odabrani i izložba priređena. Iz kataloga izložbe (str. 21): "U fundusu Državnog arhiva u Osijeku nalazi se nekoliko arhivskih cjelina, fondova i zbirki, katastarskog gradiva nastalog u rasponu od 1862. do 2000. godine. Najvrjedniji i arhivskim korisnicima najzanimljiviji materijal svakako predstavljaju katastarski operati, napose katastarski planovi. Kada je riječ o planovima Franciskanske izmjere i kasnijih reambulacija, u najvećoj se mjeri radi o djelomično koloriranim i nekoloriranim litografskim otiscima. Dakle, nisu u pitanju rukopisni kolorirani originali i kopije (jer su se oni od samoga

NACRT
zemljarsko-katastralnog razdjeljenja
županije
VIROVITIČKA

Mjerilo 1:544.000

ŽUPANIJA BARANYA

ŽUPANIJA BACS-BODROG

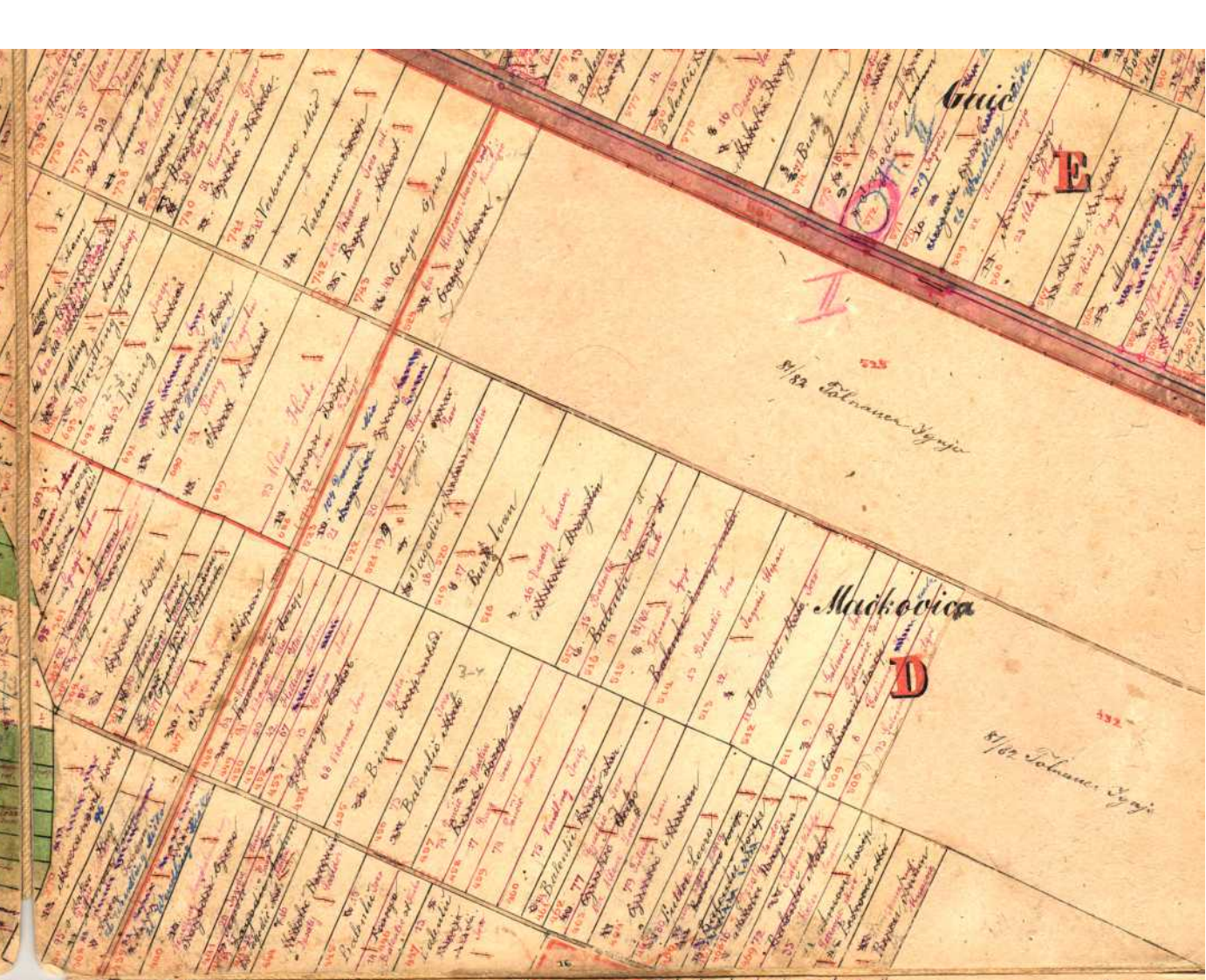
ŽUPANIJA SRIJEMSKA

TUMAČENJE ZNAKOVA

- GRAD SA PRAVOM JURISDIKCIJE
- GRAD SA UREDAJ VIECEM
- Upravna zbilina
- Parovna zbilina
- Drzavna međa
- Županske međe
- Međe upr. zbilina
- Međe par. zbilina
- Županijska
- Drzavna cesta
- Zemeljske cest.
- Rieka
- Međe prazgodbenih katastra
- Međe razrastbenih podneđe
- Isprednja prazgodbenih katastra za podneđe

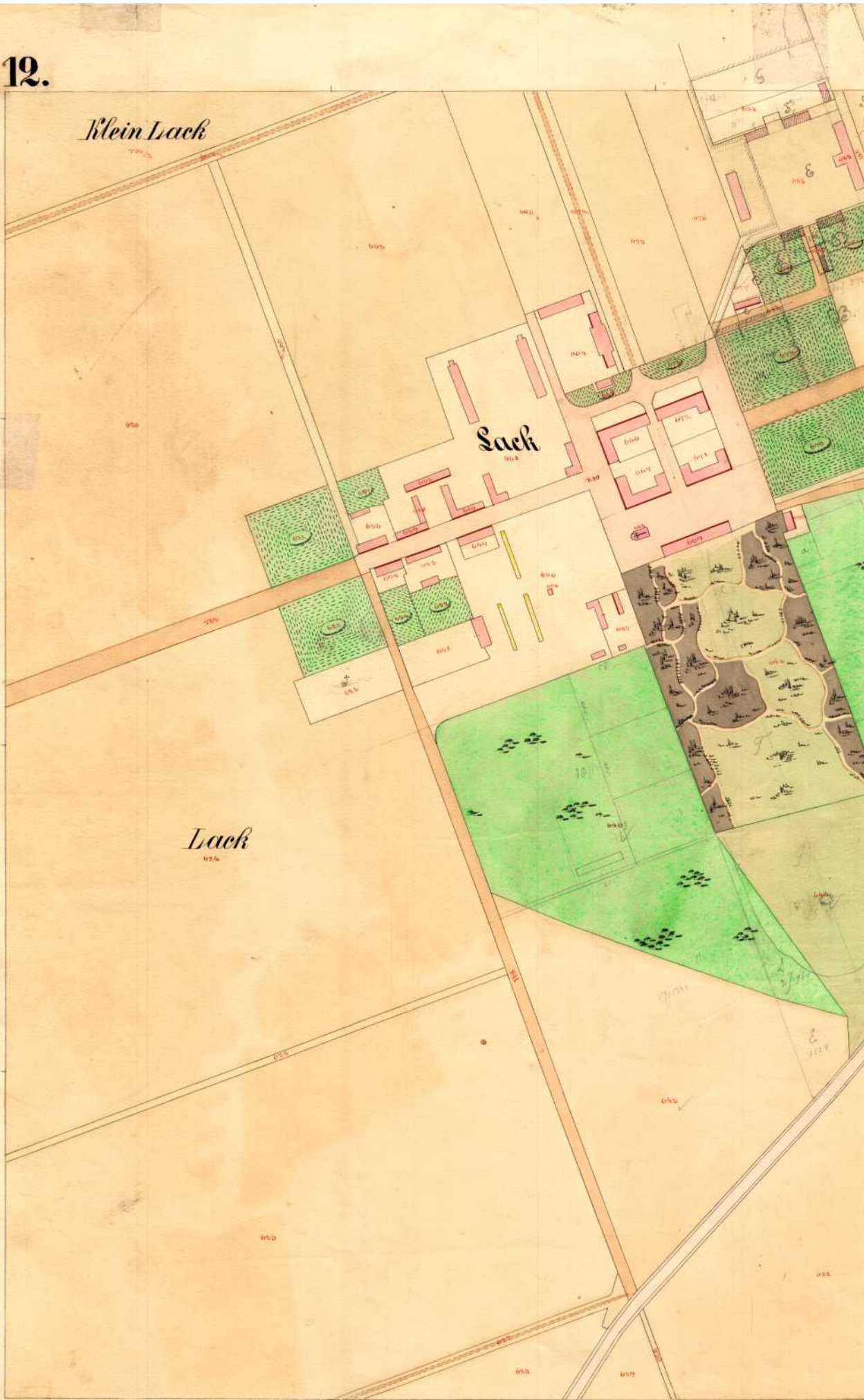

12.

Klein Lack

Sack

Lack

Sirok

318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400

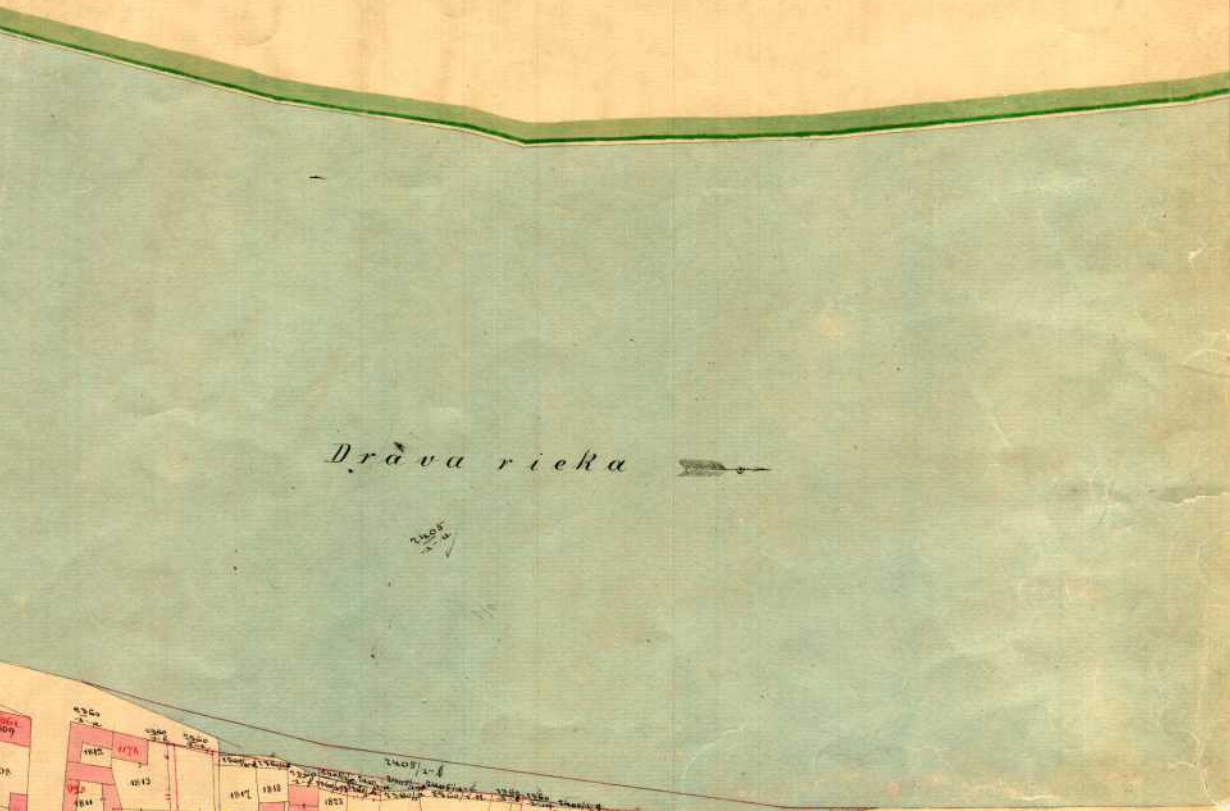

KISEMUD

BAAN

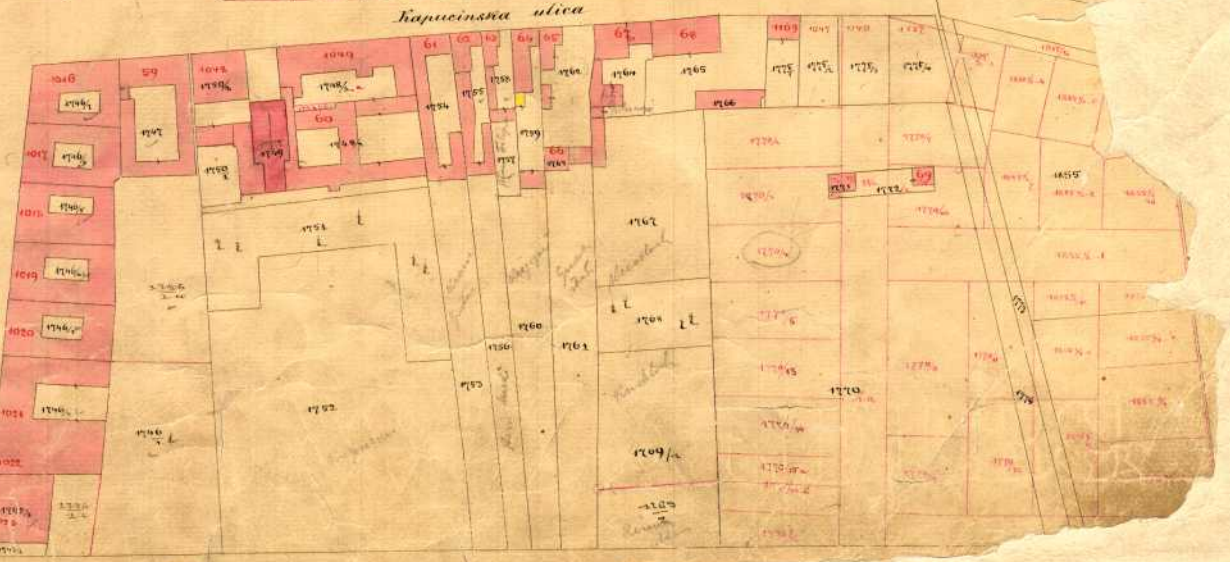

Drava rieka

Samae

Türg

Kapucinska ulica

2.

5.

of a r i

i c o n u f i

Viroritička
županija

ad 4.

iz
okružja
4.

Revier

Gusti gaj 15

Brodsko imovna občina

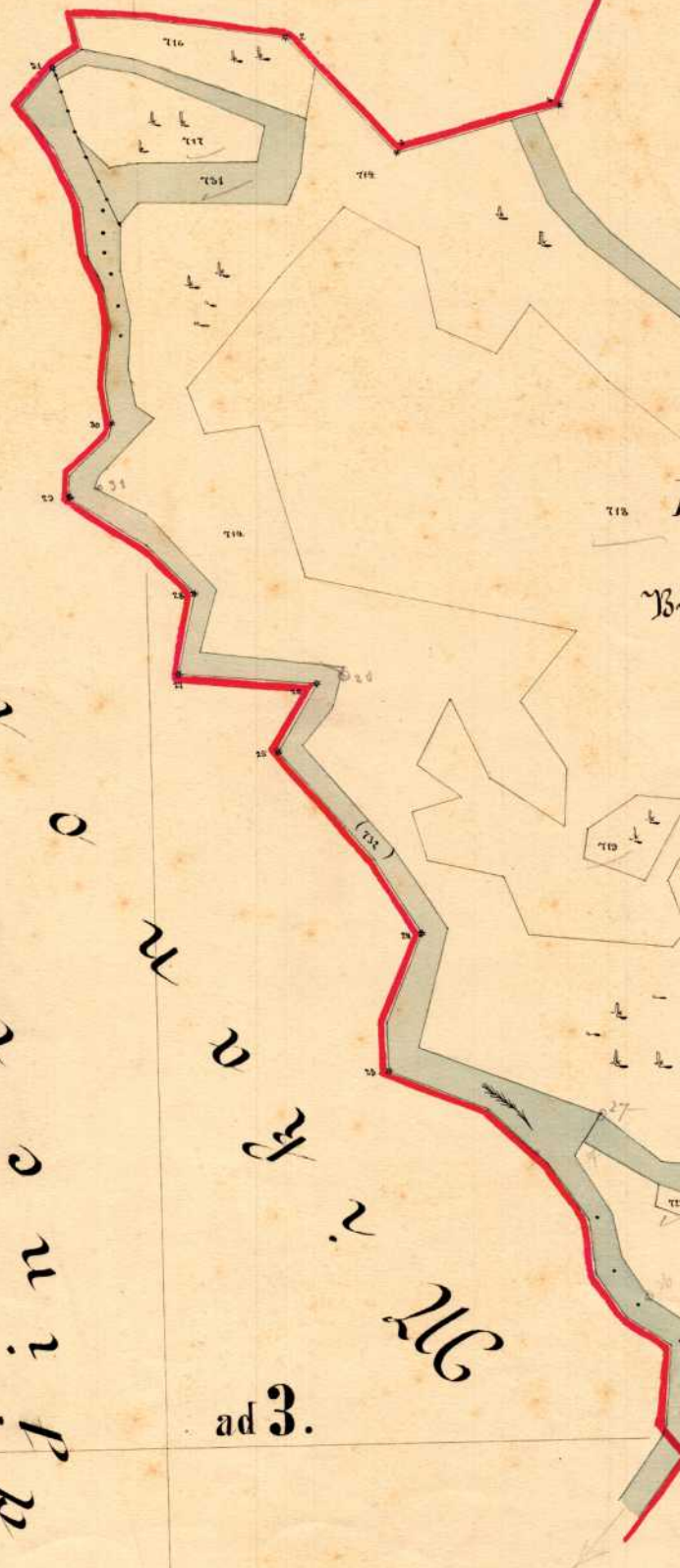
4.

Podjine

ad 3.

26

Mikanovci novi

Reviri

Krivsko ostrovo, gusti gaj

Brodoka imovna občina

Mjerilo 1:100

Revier

Krivsko ostrovo

Brodoka imovna občina

Trkovi

the conceptual sense, each panel represents a segment or phase in the process of creating the cadastre. Following the basic information about the exhibition on the introductory panel, the next panels deal with exhibits about the survey itself. They are followed by a series of panels which aim to present the most important constituent parts of the operations, accurate descriptions of boundaries and field sketches, cadastral land registry and indicative sketches, and cadastral plans and land registry appendices. The penultimate panel is dedicated to older cadastral plans from the State Archives in Osijek, published on the Mapire website (mapire.eu), where they are available to users, with plans from other Croatian and Hungarian archives, while the tour of the exhibition ends with some concluding remarks. The focus is therefore the cadastral operation, and the selection of exhibits was made to show the basic characteristics of its constituent parts, particularly the type of historical information which they contain. In addition, it was important to represent almost all the relevant holdings and collections and documents from various geographic spheres, in order to depict the variety of content in the cadastral material from archive funds. Thus, visitors can gain an overall impression of the cadastral materials of the State Archives in Osijek, on the basis of the representative samples in the exhibition.

After the promulgation of the Patent in 1817, the area of Croatia and Slavonia was scheduled to be surveyed in the mid-19th century, with a separate survey of the Military Border (1847–1860) and the Provinciate – the territory of the three Slavonian counties under civil administration – (1859–1863). For the area of what is Croatian Baranja today, in the triangle of the Drava and Danube, which belonged to Hungarian state territory at the time, part of what was then Baranja County, only some of the municipal descriptions made between

1851 and 1858 have been preserved, with indicative sketches from 1865 and the 1870 cadastral plan.

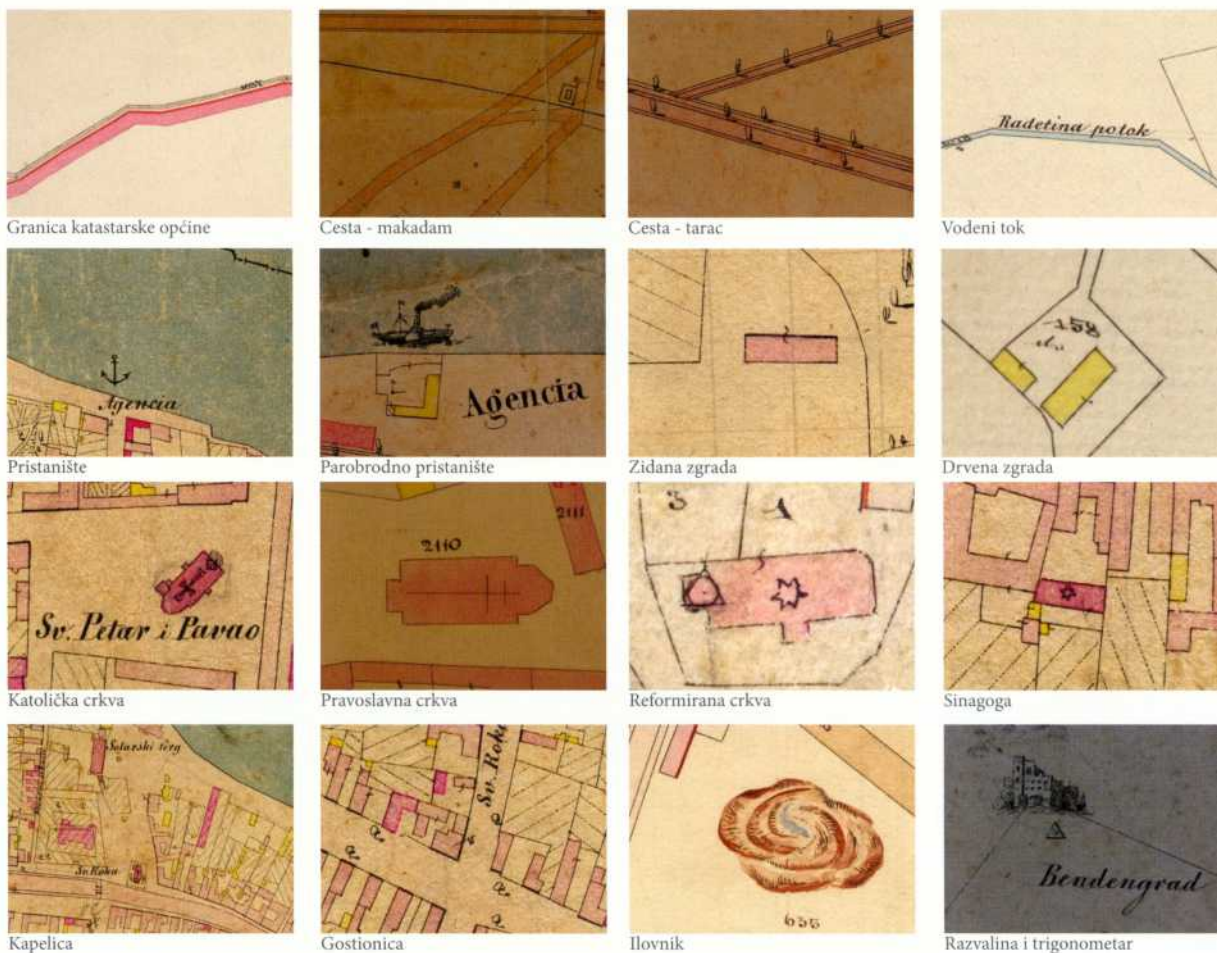
Through the exhibition and catalogue, the author provides continuity of information about later reambulations and cadastral records, right up to the second half of the 20th century, that is, up to the modern cadastral survey carried out in the later 20th century.

All the cadastral holdings and collections in the State Archives in Osijek which were selected for the exhibition are of particular note. The catalogue states (p. 21), “In the holdings of the State Archives in Osijek there are several archival units, funds, and collections of cadastral material produced between 1862 and 2000. The most valuable and interesting of these to archive users is of course represented by the cadastral operation, that is, the cadastral plans. In terms of the plans of the Franz I survey and later reambulations, these are mostly partially coloured or uncoloured lithographic prints. So the manuscript coloured originals and copies are not the concern here (because they have always been kept in the Map Archive for Croatian and Slavonia, today part of the holdings of the Croatian State Archives), but working copies printed for use by branch cadastral offices, land registries, towns and municipalities, water supply companies, etc. Thus, local institutions maintained these lithographs for their regular business operations. During the last revision of the cadastral operation of the formerly unified Cadastral Collection in the Osijek archives, they were divided into three collections: the Cadastral Collection (1862–2000), the Cadastral Collection of the Virovitica Area (1867–1982) and the Cadastral Collection of the Vukovar Area (1862–1958). At that time, more modern plans and a large number of indicative sketches, cadastral land registry and other documents relating to individual municipalities were added to the collections. A separate

archival unit comprises the Darda Cadastral Office fund (1850–1944). It contains cadastral operations for the area of present-day Croatian Baranja and, it is important to emphasise, only some of the preserved colour manuscript copies of the cadastral plans of the Franz I survey. This fund is particularly valuable, since the original plans of the Croatian Baranja municipalities and other cadastral documents for the period up to the mid-20th century have not been preserved. Apart from these archival units, which include cadastral operations mostly conducted up to 1945, the Osijek archives also contain two archival funds created after 1945. These are the Osijek Office for the Cadastre and Geodetic Works (1945–1986) and the Beli Manastir Institute for the Cadastre and Geodetic Works (1945–1991). The main items in these funds are descriptive documents, while the State Geodetic Administration, the legal successor of these institutions, retained the technical documentation. Of course, cadastral and related materials relevant to the work of the cadastral office can be found in other archive units”.

Finally, the author particularly highlights how digitalisation is today an important step in the modern protection and use of archive material in general, and the cadastre in particular, since it is more easily accessible to researchers, and allows originals to be preserved. In the State Archives in Osijek, the series of cadastral plans of the Darda Cadastral Office has been systematically and completely recorded to date, and other cadastral material is being digitalised mostly at the request of users. Some of this digitalised material has been produced through the mediation of the Hungarian Arcanum company and published on the Mapire website, while all the cadastral material from the archival funds has been arranged and is available to researchers in the reading-room of the State Archives in Osijek.

Dražen Kušen ■

Izložak br. 17. Oznake na starim katastarskim planovima

početka čuvali u Arhivu mapa za Hrvatsku i Slavoniju, danas u sklopu fundusa Hrvatskog državnog arhiva), već radne kopije tiskane za potrebe područnih katastarskih ureda, gruntovnica, gradova i općina, zadruga za regulaciju vodotoka i sl. Tako su navedene litografije lokalne institucije održavale za potrebe svog redovnog poslovanja. Prilikom posljednjeg sređivanja katastarskih operata nekad objedinjene Zbirke katastra u osječkom arhivu, oni su podijeljeni u tri zbirke: Zbirka katastra (1862–2000), Zbirka katastra virovitičkog područja (1867–1982) i Zbirka katastra vukovarskog područja (1862–1958). Tada su u navedene zbirke odloženi još i planovi suvremene izmjere te veći broj indikacijskih skica, katastralnih zemljišnika i drugih dokumenata u sklopu operata izrađenih za pojedine općine. Zasebnu arhivsku cjelinu čini fond Ured za katastar Darda (1850–1944). On sadrži

katastarske operate za područje današnje hrvatske Baranje, a posebno treba istaknuti, nažalost samo dijelom sačuvane, rukopisne kolorirane kopije katastarskih planova Franciskanske izmjere. Vrijednost ovoga fonda iznimna je jer originalni planovi hrvatskih baranjskih općina i drugi katastarski dokumenti za razdoblje do sredine 20. stoljeća nisu sačuvani. Osim navedenih arhivskih cjelina, koje sadrže pretežito operate nastale do 1945. godine, u osječkom arhivu postoje i dva fonda gradiva nakon 1945. godine. To su Ured za katastar i geodetske poslove Osijek (1945–1986) i Zavod za katastar i geodetske poslove Beli Manastir (1945–1991). Glavninu tih fondova čini knjižna dokumentacija operata, dok je Državna geodetska uprava, pravni sljednik navedenih stvaratelja, zadržala tehničku dokumentaciju. Dakako, katastarsko i srodno gradivo ili gradivo relevantno za rad katastarske uprave

moguće je pronaći i u drugim arhivskim cjelinama." (D. Jelaš, Gradivo stabilnog katastra u Državnom arhivu u Osijeku, str. 21.)

Autor na koncu posebno ističe kako je digitalizacija danas važan korak u suvremenoj zaštiti i korištenju arhivskoga gradiva općenito, pa onda i gradiva katastra, što zbog lakše dostupnosti istraživačima, što zbog zaštite samih izvornika. U Državnom arhivu u Osijeku je do sada sustavno i u cijelosti snimljena serija katastarskih planova Ureda za katastar Darda, a ostalo gradivo katastra se po potrebi digitalizira uglavnom na zahtjev korisnika. Dio digitaliziranoga gradiva je posredstvom mađarske tvrtke Arcanum objavljen na stranici Mapire, a sve gradivo katastra iz fundusa arhiva je sređeno i dostupno istraživačima u čitaonici Državnog arhiva u Osijeku.

Dražan Kušen ■

Story of the Maps Archive for Istria and Dalmatia – 200 Years of the Imperial Patent

Exhibition, State Archives in Split

To mark International Archives Day (9 June), which has been celebrated around the world since 2008, and in Croatia since 2009, an exhibition was opened in the hall of the State Archives in Split, in Fort Gripe, entitled *The Story of the Maps Archive for Istria and Dalmatia: 200 Years of the Imperial Patent*, by Bruna Horović Vuković, senior archivist. This year's topic, Archives and the Cadastre in the Croatian Regions, offered the State Archives in Split a unique opportunity to present invaluable archive materials from archival fund HR-DAST-152, Maps Archive for Istria and Dalmatia, which are of great significance historically, culturally, and to scholarship in general.

The story begins with the patent which the Austrian Emperor Franz I issued on 23 December 1817, decreeing a survey of all his lands and a census of all land proprietors, plots, surface areas, and annual income, for the purpose of collecting equitable taxes. The decree included Istria and the then Province of Dalmatia. The work lasted until 1838, and resulted in cartographic material covering 304 cadastral muni-

cipalities in Istria and maps and written material covering 741 cadastral municipalities in Dalmatia, kept in the State Archives in Split.

In the first part of the exhibition, the original Decree is displayed, printed in Vienna in 1824 in Italian (*Istruzione per attivare la misurazione dei territori stata ordinata a tenore dei paragrafi 8 e 9 della Sovrana Patente 23. Dicembre 1817 per la formazione del Catasto generale*).

There follows a thematic unit dedicated to triangulation. An original map is displayed of the triangulation of Dalmatia, dated 1827, by Lt. Dossen, with a Protocol of Observations from the same year (*Observations Protokoll der im Jahre 1827 im Dalmatien, durch Oberlieutenant Dossen von Flochenegg Lin. Inf. Regiment beobachteten Dreyecke im Netze 2ter Ordnung*). The second-order network is described.

The following maps of Istrian and Kvarner cadastral municipalities are exhibited: Žminj, addendum no. 1 by Lt. Bebenburg, 1820; Cres, amplified from 1820: Pula, addendum in double

scale, surveyor Bohdasky, 1820; and Mali Lošinj, title sketch from 1821.

The next large thematic unit is devoted to Dalmatia. Four maps are shown in sequence, depicting the division of Dalmatia into four large departments: Zadar, Split, Dubrovnik and Kotor. Each department is divided into districts.

Before the detailed survey of all the plots belonging to each municipality began, the municipal boundaries were described and sketched. A definitive description of the boundaries was compiled after resolving any outstanding disputes regarding plots as a result of municipal demarcation. This part of the work is depicted on two sketches: a sketch of the tax municipality of Katuni by surveyor Teruzzi, dated 1832, and a sketch of the demarcation between Katuni and Opanci dated 1834.

Each department is represented by one cadastral municipality: for Zadar, it is the cadastral municipality of Nin, addendum no. 1 in double scale 1:1452, signed by inspector Biscontini and surveyor Grisi in 1826; for Split it is the cadastral municipality of Split,

Zadovoljstvo nam je pozvati Vas na otvorenje izložbe

PRIČA O ARHIVU MAPA ZA ISTRU I DALMACIJU 200 godina carskog patenta

U četvrtak u 19 sati, 8. lipnja 2017, Državni arhiv u Splitu, Ulica glagoljaša 18

Priča o Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju – 200 godina carskog patenta

Izložba, Državni arhiv u Splitu

U povodu Međunarodnog dana arhiva (9. lipnja) koji se diljem svijeta obilježava od 2008. godine, a u Hrvatskoj svega godinu kasnije, u dvorani Državnog arhiva u Splitu, u tvrđavi Gripe, otvorena je izložba "Priča o arhivu mapa za Istru i Dalmaciju – 200 godina carskog patenta" autorice Brune Horović Vuković, više arhivisticke. Ovogodišnjom temom "Arhivi i katastar u hrvatskim krajevima" Državnom arhivu u Splitu ukazana je jedinstvena prigoda predstaviti neprocjenjivo arhivsko gradivo, značajno za povijest, kulturu i znanost općenito: arhivski fond HR-DAST-152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, 1817–1975.

"Priča" započinje patentom što ga je austrijski car Franjo I. bio izdao 23. prosinca 1817., a kojim je naredio izmjeru cjelokupnog zemljišta, popisivanje vlasnika sviju čestica, njihovih površina te godišnjeg uroda zemlje, a sve u cilju ubiranja ujednačenih poreza. Tom naredbom bile su obuhvaćene i Istra i tadašnja pokrajina Dalmacija. Radovi su potrajali sve do 1838. godine, a rezultirali su kartografskim gradivom za 304 katastarske općine Istre te kartografskim i pisanim gradivom za 741 katastarsku općinu Dalmacije, koje se čuva u Državnom arhivu u Splitu.

U prvom dijelu izložbe prikazana je Uputa o pokretanju izmjere zemljišta prema člancima 8. i 9. Vrhovnog Patenta 23. prosinca 1817. o uvođenju općeg katastra, tiskana u Beču 1824. godine na talijanskom jeziku (*Istruzione per attivare la misurazione dei territori stata ordinata a tenore dei paragrafi 8 e 9 della Sovrana Patente 23. Dicembre 1817 per la formazione del Catasto generale*).

Slijedi tematska cjelina posvećena triangulaciji. Izložena je originalna karta triangulacije u Dalmaciji iz 1827. godine natporučnika Dossena

te Protokol opažanja za istu godinu (*Observations Protokoll der im Jahre 1827 im Dalmatien, durch Oberlieutenant Dossen von Flochenegg Lin. Inf. Regiment beobachteten Dreyecke im Netze 2ter Ordnung*) u kojem je na njemačkom jeziku opisana mreža II. reda.

Od općina Istre i Kvarnerskog primorja, na izložbi su prikazane sljedeće mape: k. o. Žminj, dodatak br. 1., natporučnik Bebenburg, 1820. godine; k. o. Cres, uvećanje iz 1820. godine; k. o. Pula, dodatak u dvostrukom mjerilu, geometar Bohdasky, 1820. godine; k. o. Mali Lošinj, naslovna skica iz 1821. godine.

Slijedi velika tematska cjelina posvećena Dalmaciji. Prikazane su četiri karte u slijedu, koje prikazuju podjelu Dalmacije na četiri velika okružja: zadarsko, splitsko, dubrovačko i kotorsko okružje. Svako okružje podijeljeno je na određeni broj kotareva.

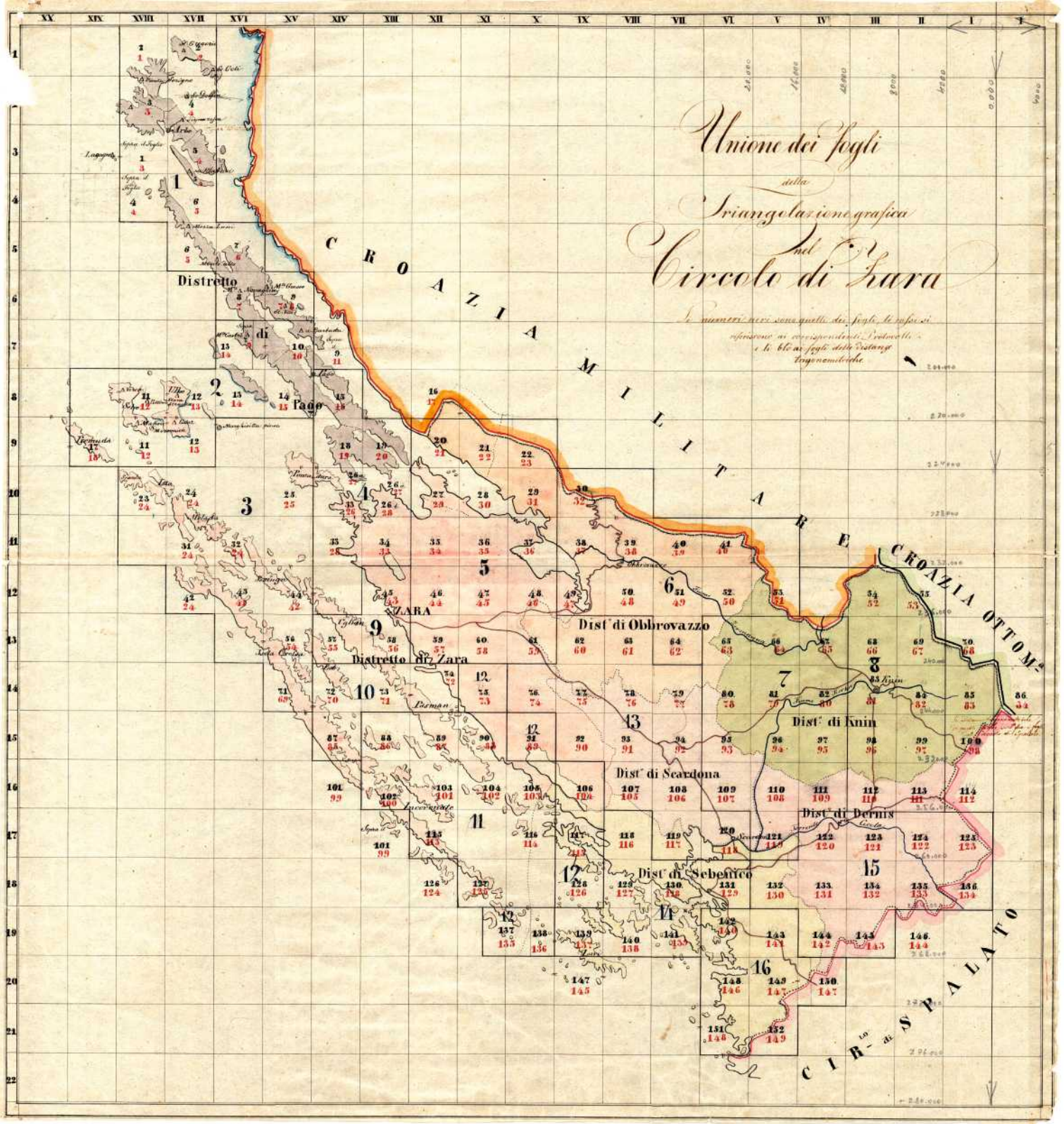
Prije detaljne izmjere zemljišta svih čestica svake općine, opisivale su se i skicirale općinske granice. Definitivni opis granica sastavljao se nakon rješavanja eventualnih spornih čestica do kojih je dolazilo pri razgraničenju općina. Taj dio posla prikazan je na dvjema skicama: skici porezne općine Katuni, geometra Teruzzija iz 1832. godine te na skici razgraničenja između općina Katuni i Opanci iz 1834. godine.

Za svako okružje prikazana je po jedna katastarska općina: za zadarsko okružje k.o. Nin, dodatak br. 1 u dvostrukom mjerilu 1:1452, koji potpisuju inspektor Biscontini, geometar Grisi 1826. godine; za splitsko okružje k.o. Split, dodatak br. 1 u dvostrukom mjerilu 1:1440, inspektor Biscontini, geometri Putti i Giani, 1831. godine; k. o. Split, dodatak u četverostrukom mjerilu 1:720, inspektor Biscontini, geometar Putti, 1831. godine; za

dubrovačko okružje k. o. Cavtat, list V, mjerilo 1:2880, inspektor Buzzi, izmjerio geometar Putti, izračunao geometar Bonifazio, nacrtao pomoćnik Gera, 1837. godine; i za kotorsko okružje k. o. Vrba, list I, mj. 1:2880, inspektor Scheibenhof, izmjerio Petričić, izračunao Barić, nacrtao Garbić, 1838. godine.

Od pisanog gradiva prikazani su Zapisnik čestica zemalja (*Protocollo delle particelle dei terreni*) za općinu Split iz 1832. godine i Zapisnik čestica zgrada (*Protocollo delle particelle degli edifizii*), također za Split iz 1832. godine, sve pisano talijanskim jezikom. Knjige su otvorene na stranicama u kojima su upisane čestice prikazane na mapama. Na taj način posjetitelj može povezati kartografsko s pisanim gradivom. Zanimljivost je i ta da je među prikazanim česticama zgrada i 2092, kuća za stanovanje Leonarda Dudana, koji je u to doba bio načelnik općine. Osim zapisnika, prikazan je i Operat procjene prihoda općine (*Operato dell'Estimo censuario*) Split iz 1832. godine, kao ogledni primjerak za sve općine. Iz Operata se iščitava ukupna površina cijele općine, izražena u kvadratnim hvatima (klafterima). U doba sastavljanja tog opisa, vidljivo je na izloženim stranicama da je Split u to doba imao 9777 stanovnika, od čega 9462 katolika, 30 grkokatolika te 285 Židova. Kuće su bile građene od malte, prekrivene crijepovima, a u predgrađima kamenim pločama. Neke od njih bile su osigurane pri Agencijama u Trstu i Milanu. Opisuje se i živost splitske luke, trgovina raznim proizvodima iz Bosne i prema njoj, Trst i Venecija te ribarstvo. Spominju se radionice konopa, brodogradilište, destilerije ružarija.

Zasebnu tematsku cjelinu čine geodetski instrumenti sačuvani iz

Unione dei fogli
sulla
Triangolazione grafica
del
Circolo di Zara

I numeri neri sono quelli dei fogli di sopra si
riferiscono ai corrispondenti distretti
e li bianchi a quelli delle distanze
topografiche

C R O A Z I A
M I L I T A R E
C R O A Z I A O T T O M A N A

Distretto di Zara

Distretto di Fago

Distretto di Zara

Dist di Obrovazzo

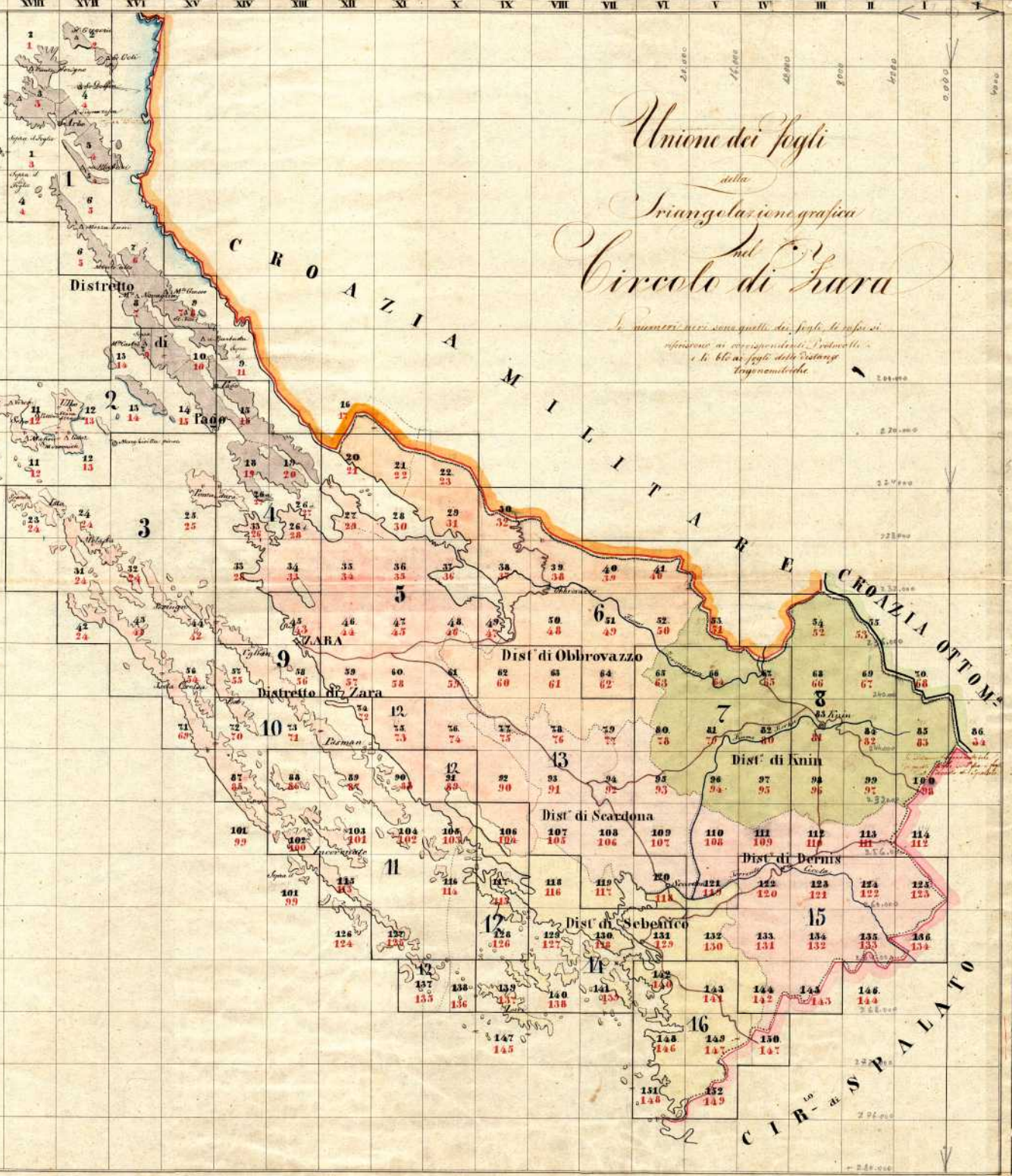
Dist di Tinn

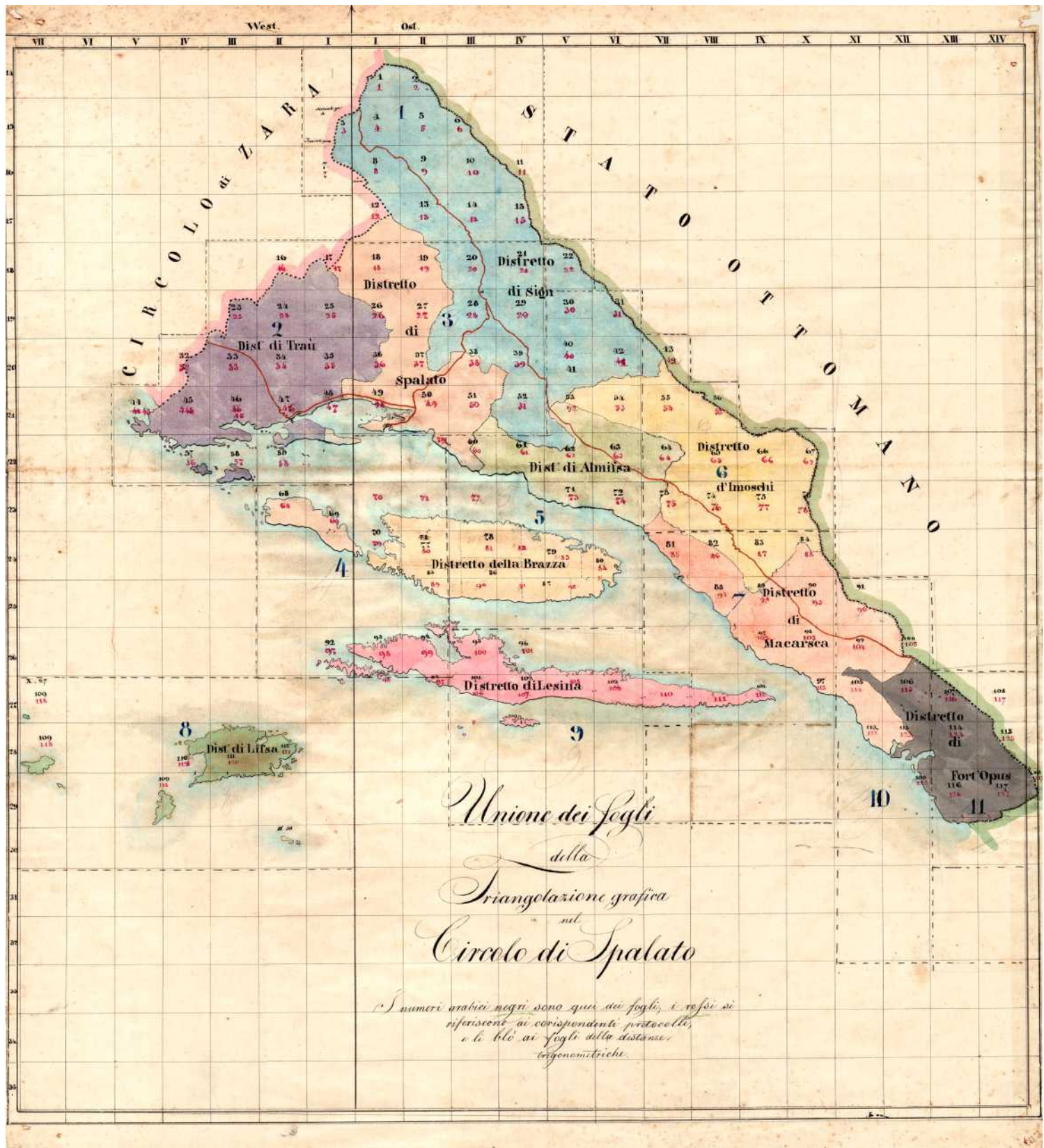
Dist di Scardona

Dist di Darnis

Dist di Sebenico

C I R - S P A L A T O

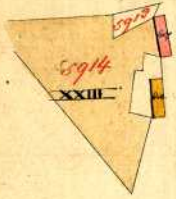

Unione dei Fogli
della
Triangolazione grafica
nel
Circolo di Spalato

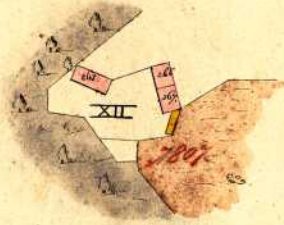
I numeri arabici negri sono quei dei fogli, e rossi si riferiscono ai corrispondenti protocolle, e le blu ai fogli della distanza trigonometriche.

Bencich

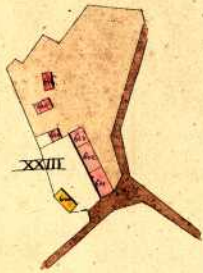

M A R C K.

Foska

Otozany

Sirancich

Sellinity

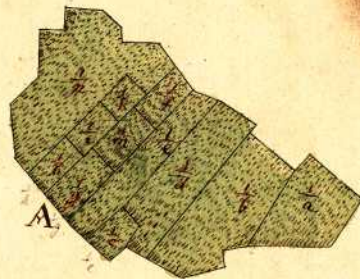
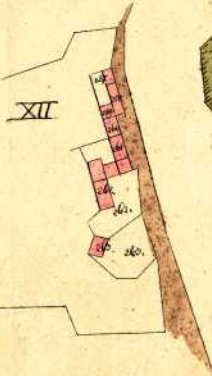

von St. Wenzly

Damian

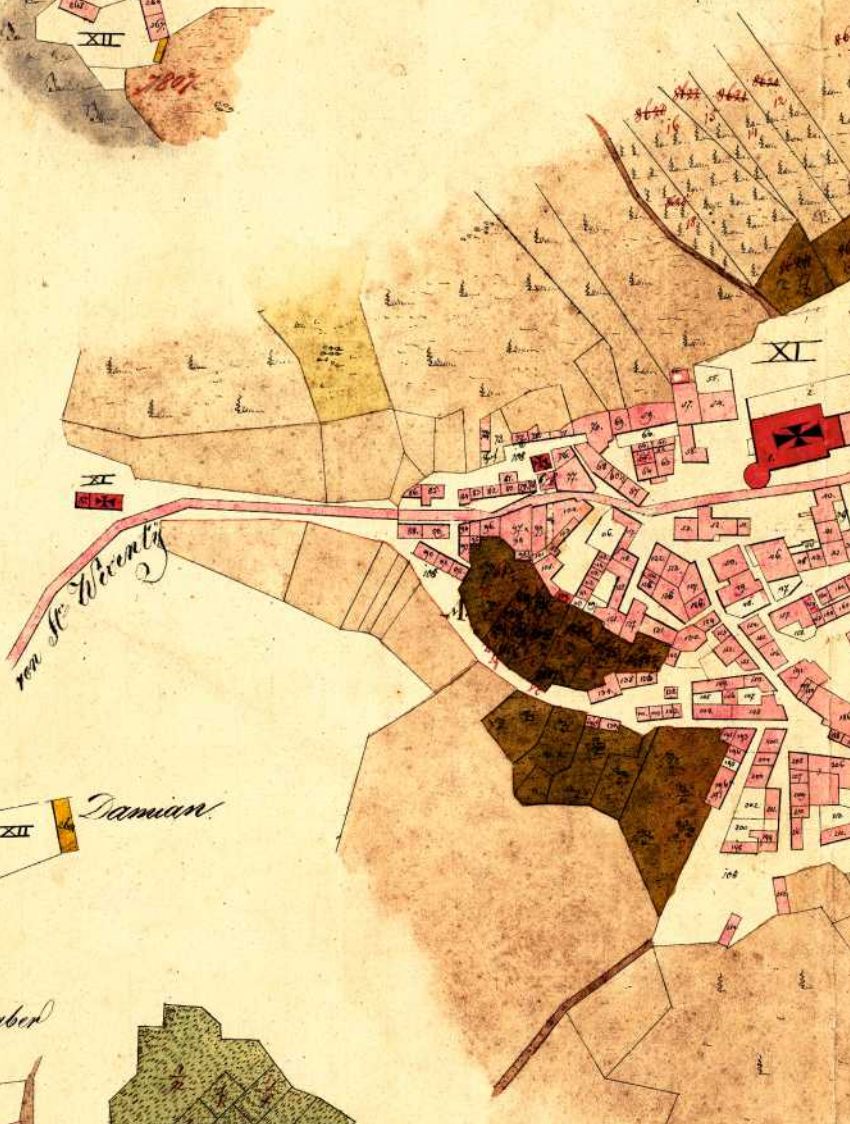
Staber

St. Foska

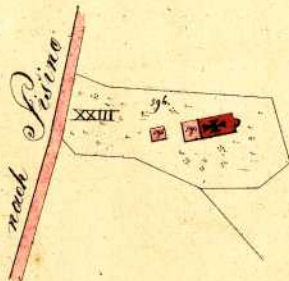
Eismann

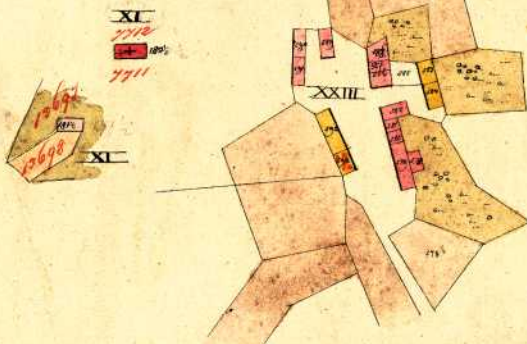
1792

G I M I N O

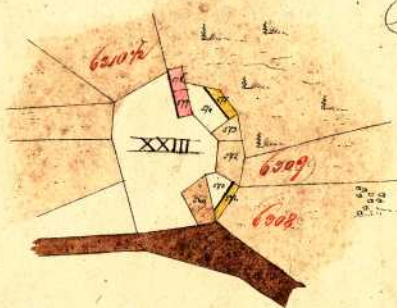
St. Mare

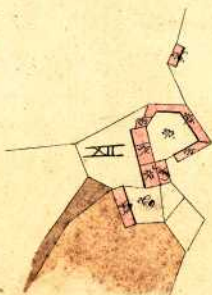
Kalusq

Luciany

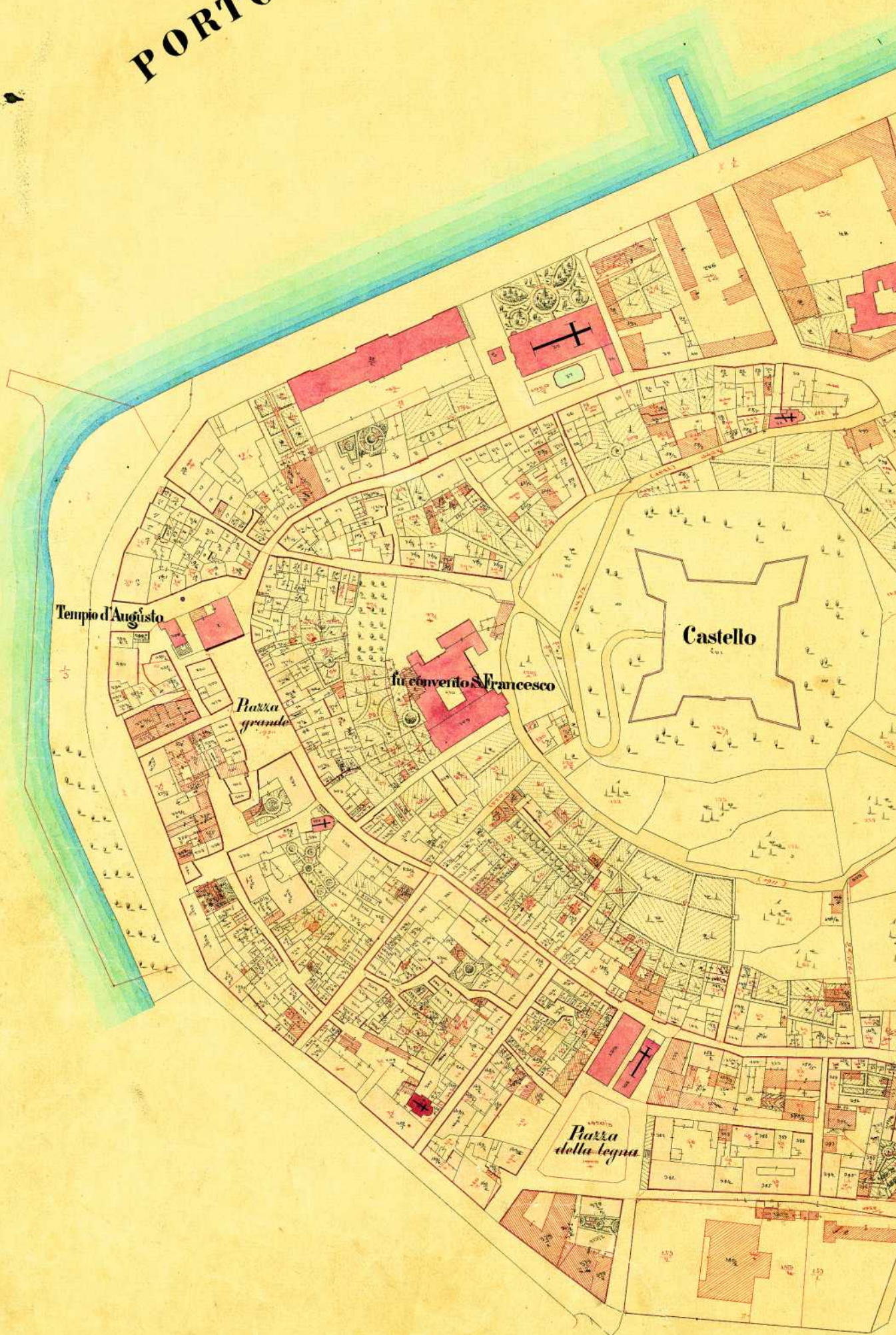
Gallantij

Seger

PORTO

Tempio d'Augusto

Piazza grande

fu convento S. Francesco

Castello

Piazza della legna

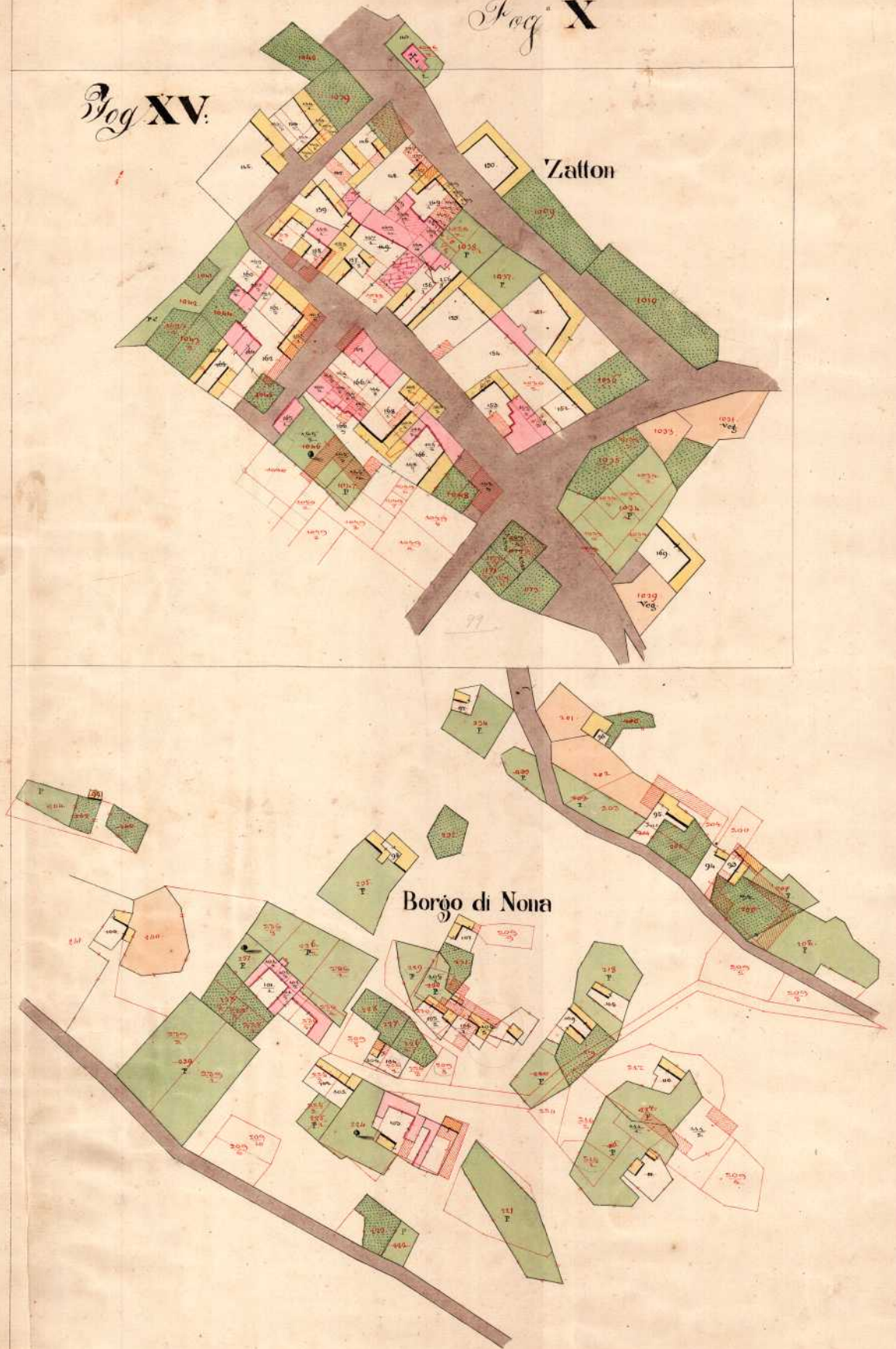

Arena

CITTÀ di POLA

in scala di 1 pollice = a 20 Klafter

Porta Aurea

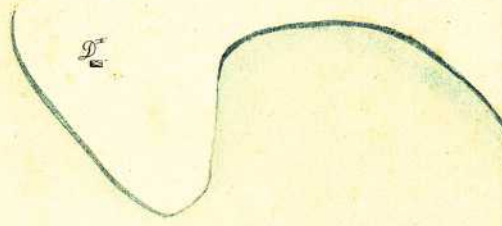

Handwritten signature or stamp at the bottom left corner.

I

5071 629 6

D^o

Colubini

99

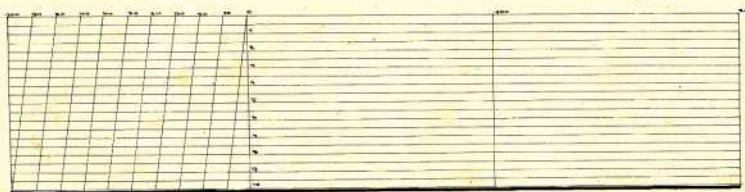
Villaggio

VERBA

in

Dalmazia Circolo di Cattaro

1838.

Scala un pollice di Vienna = a 40 Polzzer

Un piede di Venezia = un piede un pollice $\frac{1}{2}$ linee dell' Austria inferiore

Un passo di Venezia = 5 piedi 5 pollici 11 linee dell' Austria inferiore

Riveduta e ritrovata in perfetta corrispondenza coi Protocolli

Aut. Ditt. J. n.

*Effettuata la concessione delle differenze indicate nel vincolo della
presente Mappa, fu lo schizzo ed il Protocollo furono le medesime correzioni a tenore
del N. 64. della Istruzione 29. Ottobre 1833. dal sottoscritto ritrovate eseguite corrispon-
dentemente allo scopo.*

Matteo Bianchi
Capo di Ufficio

Riveduta dall'Ispectore

5071 629 6

GENASSI

Pod Kolubica

Sumeta

Pod cervenom Glacizom

S. Domenica

Pod Passion Jamom

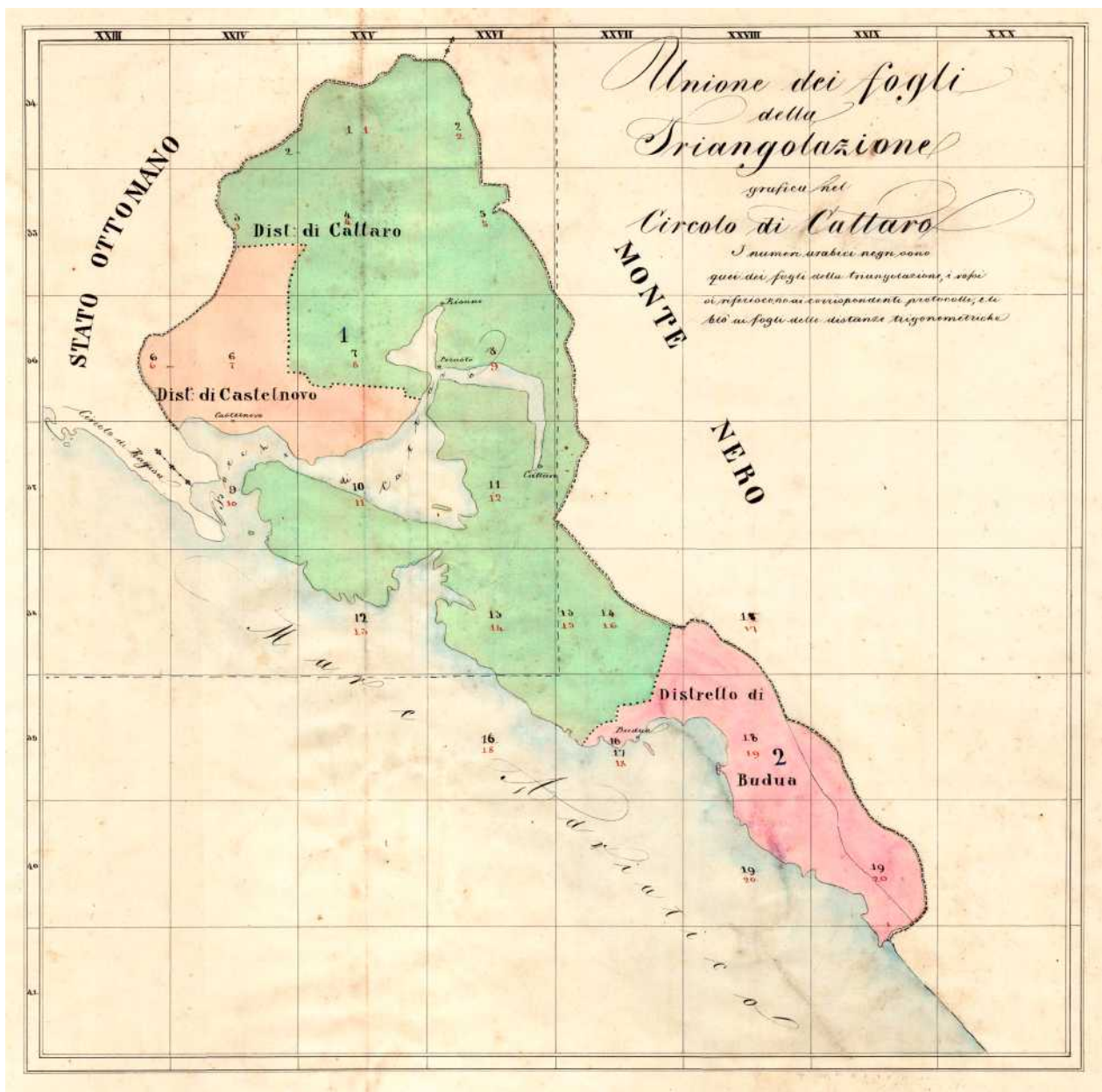
Juanova Geniva

Na Zapockia

U Ana
Bieloga Natta

BLISUCUCCHIE

Disegnata da Petruschka Schulin G. Gungl
Calcolata da Matteo Parich G. G. G.
Disegnata dall'Architetto di Milano Nicolò Garbichi

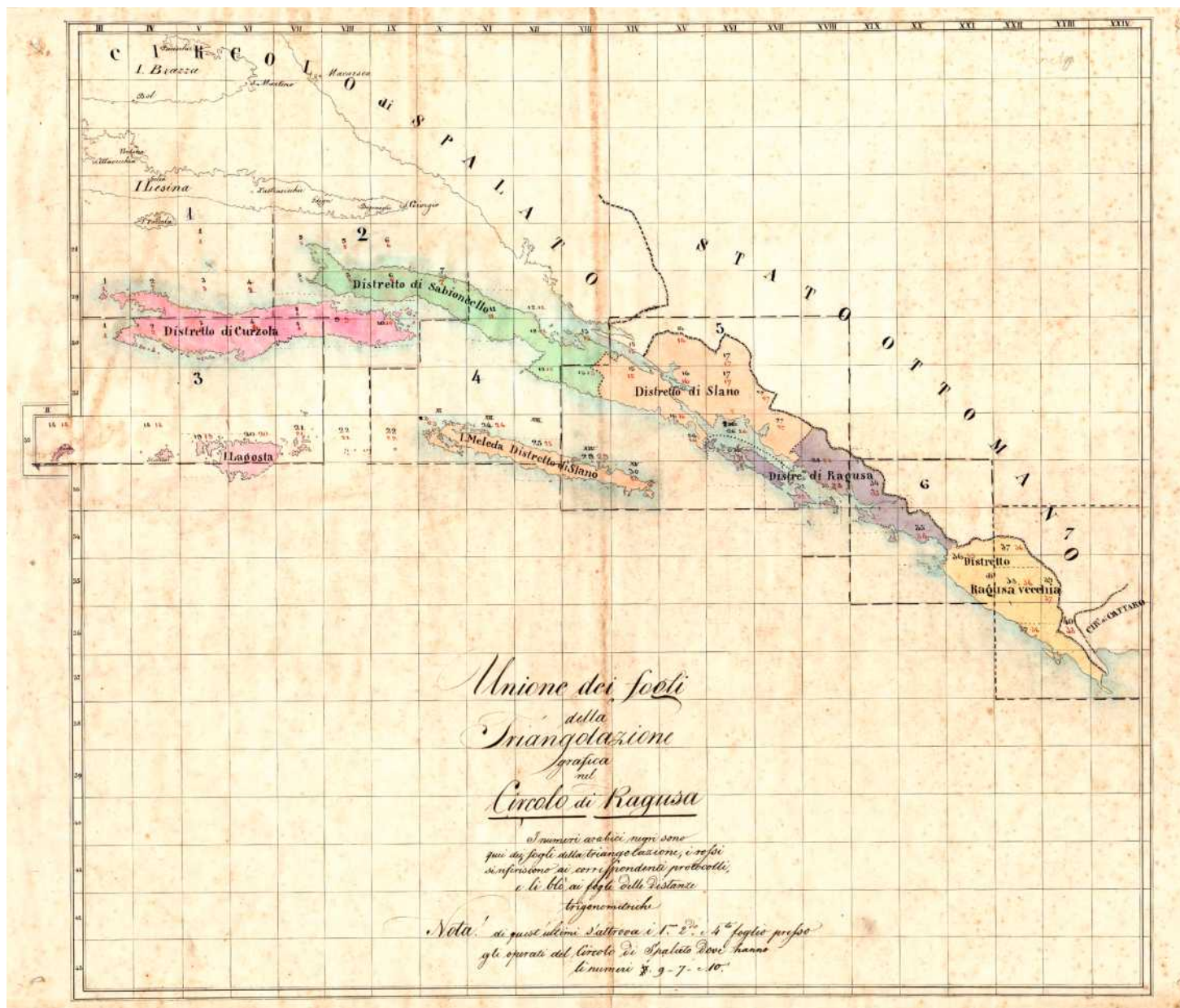
addendum no. 1 in double scale 1:1440, by inspector Biscontini and surveyors Putti and Giana, 1831, and an addendum in quadruple scale 1:720 by inspector Biscontini and surveyor Putti, 1831; for Dubrovnik it is the cadastral municipality of Cavtat, Sheet V, scale 1:2880, by inspector Buzzi and surveyor Putti, calculated by surveyor Bonifazio, drawn by assistant Gera, 1837; and for Kotor it is the cadastral municipality of Vrba, Sheet 1, scale 1:2880, by inspector Scheibenhof, surveyed by Petričić, calculated by Barić and drawn by Garbić, 1838.

The written materials on display include the Register of Land Parcels (Protocollo delle particelle dei terreni) for the municipality of Split dated 1832, and the Register of Building Plots

(Protocollo delle particelle degli edifi) also for Split, dated 1832, both written in Italian. The books are open at the pages on which the parcels shown on the maps were entered. Thus the visitor can connect the cartographic and written materials. Interestingly, among the building plots depicted is no. 2091, a residential house owned by Leonard Dudan, who was the mayor at the time. Along with the registers, the Manual for Estimating Municipal Revenues (Operato dell'Estimo censuario) for Split for 1832 is displayed, as a typical example of those used for all municipalities. The Manual shows the overall surface area of the municipality expressed in square fathoms (Klafters). At the time when the description was compiled, it can be seen from the pages

exhibited that Split had 9,777 inhabitants, of whom 9,462 were Roman Catholics, 30 Greek Catholics, and 285 Jews. The houses were built of mortar and covered in tiles, or stone slabs in the suburbs. Some were insured by agencies in Trieste and Milan. The bustle of the Port of Split is described, where various products were traded to and from Bosnia, Trieste and Venice. The fishing industry is also included, along with rope workshops, shipyards, and distilleries.

A separate thematic unit is dedicated to surveying instruments preserved from the time of the first official measurements. There are two classic mechanical theodolites, with their original wooden boxes, an alidade – a telescope for sighting parallel to the

razdoblja prve službene izmjere. Tu su dva klasična mehanička teodolita s izvornim drvenim kutijama, kipregel – durbin za viziranje s linealom, mjerne lanac dužine deset hvati (klaftera) s deset ubodnih igala, dvije mjerne vrpce, planimetar (E. Schneider, Beč, 19. st.), tronožac i podloga za skicu, torba, letva, suncobran, busola. Mali dodatak toj posebnoj zbirci je i dio knjige Tehnička izvješća (Referato tecnico) za 1824. i 1825. godinu, koji se odnosi na mjerne instrumente. Pisana je talijanskim jezikom, a sadrži prijepise vrhovnih dekreta upućivanih inspektorima i geometrima, izvješća o stanju instrumenata, narudžbe instrumenata i potrebnog materijala za

rad na terenu, obavijesti Okružnoj katastarskoj komisiji u Zadru, područnim komisijama te Dvorskoj komisiji u Beč, a sve na tu temu.

Izložba je popraćena i katalogom autorice Brune Horović Vuković. U zadnjem dijelu kataloga opisan je put Arhiva mapa. Arhiv mapa za Dalmaciju (Archivio provinciale delle mappe) osnovan je pri Direkciji za katastarsku izmjeru 1834. godine sa sjedištem u Zadru. Temeljem ugovora između Kraljevine Italije i Kraljevine SHA iz 1923. i 1924. godine, Arhiv je sa cjelokupnim gradivom premješten iz Zadra u Split, gdje se nalazio u sklopu Financijske direkcije. Nakon toga, 1945. godine prelazi u sastav Geodet-

ske uprave. Arhiv mapa za Istru, dio koji se čuvao u Trstu, 1954. godine pridružen je Arhivu katastra za Dalmaciju, koji dobiva konačni naziv Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju. Od 1982. godine Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju sastavni je dio Državnog arhiva u Splitu.

Da je arhiv prirodno utočište ovom iznimnom gradivu, svjedoči i članak 515 iz Upute o pokretanju izmjere zemljišta iz 1824. g., a koji kaže: Za skrb operata izmjere bit će određen u svakoj pokrajini arhivar pri Pokrajinskoj komisiji, a koji će imati posebnu službenu izobrazbu. Time je zaokružena priča o Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju.

Bruna Horović Vuković ■

straightedge, a measuring chain ten fathoms (Klafters) long with ten pins, two tape measures, a planimeter (E. Schneider, Vienna, 19th century), a tripod and easel for sketching, a bag, lath, sunshade and compass. A minor addition to this special collection is part of a book of technical reports (Referato tecnico) for 1824 and 1825, which relates to the measuring instruments. It is written in Italian, and contains transcripts of high-level orders sent to the inspectors and surveyors, reports on the condition of the instruments, orders for instruments and other materials needed for the field work, and notices issued to the District Cadastral Commission in Zadar, branch commissions, and the Court Commission in Vienna.

The exhibition is accompanied by a catalogue written by Bruna Horović Vuković. In the last part of the catalogue, the journey of the Maps Archive was described. The Maps Archive for Dalmatia (Archivio provinciale delle mappe) was founded at the Directorate for the Cadastral Survey in 1834, with its headquarters in Zadar. Pursuant to treaties between the Kingdom of Italy and the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes in 1923 and 1924, the Archive and all its contents were moved to Split, where it became part of the Financial Directorate. Later, in 1945, it was moved to the Geodesy Administration. The Maps Archive for Istria, part of which was kept in Trieste, was amalgamated in 1954 with the Cadastral Archive for Dalmatia, and gained its present title, Maps Archive for Istria and Dalmatia. Since 1982, it has been an integral part of the State Archives in Split.

Its present home is a fitting refuge, as can be seen from Article 515 of the 1824 Decree, which says, "For the care of the surveying operators, an archivist for each province shall be appointed by the Provincial Commission, who shall be specially and officially trained."

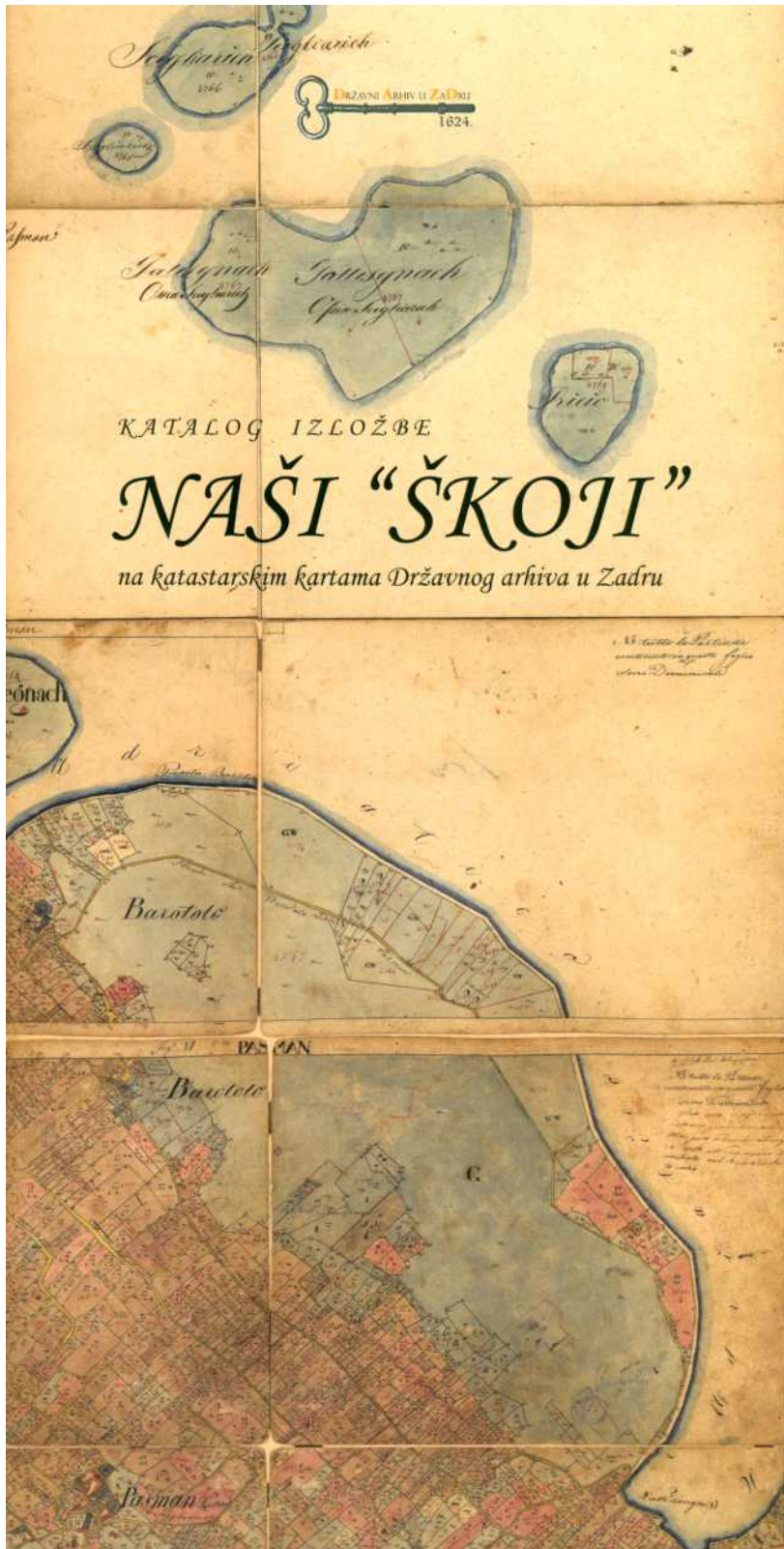
This brings the story of the Maps Archive for Istria and Dalmatia to a close.

Bruna Horović Vuković ■

Our Islands (Škoji) on Cadastral Maps in the State Archives in Zadar

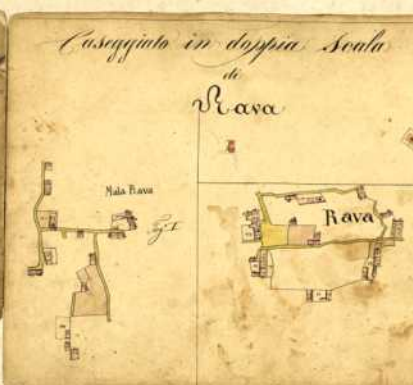
Exhibition at the State Archives in Zadar

In June 2017, the State Archives in Zadar mounted an exhibition entitled *Our Islands (Škoji) on Cadastral Maps in the State Archives in Zadar*. The occasion was International Archives Day 2017, and the topic was Archives and the Cadastre in the Croatian Regions, marking the 200th anniversary of the promulgation of the Decree on the Introduction of a Stable Cadastre by the Austrian Emperor Franz I. This launched the stable cadastre survey in Croatia. In Dalmatia, surveying started in earnest in 1823. The authors of the exhibition are Tamara Šarić-Šušak, Ivana Burić and Suzana Martinović, and it can be seen in the Exhibition Hall of the State Archives in Zadar.

Cadastral maps, sketches and plans, originals and reproductions, and other exhibits displayed on this occasion represent six different funds: HR-DAZD-6 Venetian Cadastre, Grimani Maps, HR-DAZD-382 Administration for the Cadastral Survey, HR-DAZD-383 Cartographic Collection, HR-DAZD-386 Printed Materials Collection, HR-DAZD-338 Dominican Monastery of St. Dominic in Zadar and HR-DAZD-348 Family Borelli-Galbiani-Vranski feud-Zadar. A selection was made from the great number of items available which show the cadastral situation on the north Dalmatian islands of the Zadar Archipelago (33 exhibits). Since this kind of material always attracts public interest, several books and exhibitions have been dedicated to the situation in the Dalmatian hinterland between the mid-eighteenth and late-nineteenth century, while the islands have been rather neglected, though they are equally interesting and perhaps visually more attractive. Therefore the

Naši "škoi" na katastarskim kartama Državnog arhiva u Zadru

Izložba u Državnom arhivu u Zadru

Državni arhiv u Zadru je u lipnju 2017. godine priredio izložbu Naši „škoi“ na katastarskim kartama Državnog arhiva u Zadru. Povod izložbi bilo je obilježavanje Međunarodnoga dana arhiva 2017. godine sa zadanom temom Arhivi i katastar u hrvatskim krajevima kojom se obilježava Dvjestota obljetnica objavljivanja Naredbe o uvođenju stabilnog katastra cara Franje I. i kojom je započela stabilna katastarska izmjera u Hrvatskoj. U Dalmaciji se sustavno počela provoditi 1823. godine. Autorice izložbe su Tamara Šarić-Šušak, Ivana Burić i Suzana Martinović a postavljena je u Izložbenoj dvorani Državnog arhiva u Zadru.

Katastarske karte, skice i planovi, izvornici i reprodukcije, te drugi izlošci koji su ovom prigodom predstavljani dijelovi su šest različitih fondova: HR-DAZD-6 Mletački katastar, Mape Grimani, HR-DAZD-382 Uprava za katastarsku izmjeru, HR-DAZD-383 Kartografska zbirka, HR-DAZD-386 Zbirka tiskovina, HR-DAZD-338 Dominikanski samostan sv. Dominika u Zadru i HR-DAZD-348 Obitelj Borelli-Galbiani-Vranski feud-Zadar. Od velikog broja pojedinačnih primjeraka izdvojeni su oni koji prikazuju katastarsko stanje na sjevernodalmatinskim otocima zadarskog arhipelaga, sveukupno 33 izloška. Budući da ta vrsta gradiva uvijek izaziva velik interes javnosti, dogodilo se da se kroz više pisanih izdanja i na više izložbi prezentiralo stanje dalmatinskog zaleđa od sredine 18. do kraja 19. stoljeća, dok su otoci ostali pomalo zanemareni, iako su podjednako

vrijedni i čak vizualno privlačniji. Stoga su autorice odlučile izložiti gradivo koje se odnosi na otoke i to na one koje su pod teritorijalnom nadležnošću Državnog arhiva u Zadru.

Državni arhiv u Zadru je izdao prigodan katalog izložbe na hrvatskom jeziku. Katalog je veličine 30 × 15,5 cm, ima 27 stranica, a sastoji se iz dva dijela. U prvome dijelu, uz predgovor, napisan je povijesni pregled katastarskih izmjera u Dalmaciji, dok su u drugom dijelu, poštujući kronološki princip, detaljno opisane izložene karte i planovi. Kako bi se izbjeglo ponavljanje sadržaja, ispred katalogskog broja 10, tj. početka izložaka iz austrijskog vremena napravljen je opis koji vrijedi za sve izložene indikacijske skice. Katalog sadrži i 20 ilustracija u boji.

Starije karte i skice, odnosno one iz mletačkoga razdoblja, iako pomalo izvan teme, nisu se mogle ispustiti zbog njihove važnosti u nastajanju katastra u Dalmaciji. Prezentirano ih je pet: Sutomišćica, Tkon, Mala i Velika Lamjana, Babac i Komornik te katastarsko-topografski prikaz kristalizacijskih bazena Paške solane. Nastale su u vremenskom rasponu od skoro dvjesto godina – od 1610. do 1808. godine. Izložene su u izvornom obliku i pomalo su načete zubom vremena.

Od sačuvanih indikacijskih skica Franciskanske katastarske izmjere na izložbi je prikazano njih 23 s prikazom otoka u pravcu sjever-jug: od Silbe, Oliba, Premude, Zapuntela i Brgulja, Molata, Vira, Brbinja, Žmana, Sali, Rave, Velog i Malog Iža, Sutomišćice, Kali, Ždrelca, Banja, Dobropoljane,

Neviđana, Pašmana, Tkona sve do Vrgade. Indikacijske skice, tj. posjedovni nacrti zadarskog okružja koje su prikazane na ovoj izložbi, nastale su neposrednim kartiranjem na terenu. U njih se ucrtavao kompletan sadržaj koji će se ucrtati na katastarski plan. Crtane su ručno na kartone u veličini četvrtine sekcije, tako da se svaki list veličine 53,5 cm × 68,5 cm budućega katastarskog plana nalazi na četiri lista indikacijske skice veličine svaki 27,6 cm × 34 cm. Te su skice služile kao podloga za izradu katastarskih planova, upisnika čestica i katastarskih operata. U obimnom pothvatu kakav je bio taj dogodilo se i pogreške. Na terenu je 1818. godine kao baza određena dužina čija je jedna točka bila na otoku Rabu, današnji Kamenjak, a druga na Lošinju, lokalitet Kalvarija i ona je bila krivo izračunana. Greške su uočene tijekom rada, ali je već bio završen posao za cijeli Zadarski okrug. To je imalo kao posljedicu različita mjerila i zato su indikacijske skice Zadarskog okruga napravljen u mjerilu 1:2904 za razliku od ostatka Dalmacije koji je izrađen u mjerilu 1:2880. Svaka indikacijska skica sadrži naslovnice na kojoj je upisano ime mjesta na talijanskom jeziku, kao i shemu katastarskoga plana s ucrtanim brojem sekcija. Na svakom detaljnom listu gore na sredini je upisan njegov redni broj (rimskim brojevima npr. Fog.III), i to za svaku općinu posebno. U gornjem desnom kutu upisani su broj općine i koordinate sekcije (npr. Sez. Bg. Col. 14 No 13). Svaki pojedini katastarski plan donosi podatke o posjedu pojedinačnih čestica. Svako

B

M

Adi 7 Sept. 1729 Tard

Ho fatto un abbozzo di un paese
 il quale si chiama Guasto d'Alto simile
 fatto d'alto effer guasto in tutte le sue
 parti come ha e gran in fede di che

Gio. Ferrarini Zappalà
 Gio. Ferrarini Zappalà

C

authors decided to exhibit material relating to the islands, particularly those under the territorial supervision of the State Archives in Zadar.

The State Archives in Zadar have published an exhibition catalogue in Croatian, measuring 30 × 15.5 cm and 27 pages long, consisting of two parts. In the first part, after the foreword, a historical overview of cadastral surveys in Dalmatia is provided, while in the second part, the maps and plans exhibited are described in detail in chronological order. To prevent repetition, in front of catalogue number 10, where the exhibits from the Austrian period begin, there is a description which applies to all the exhibited indicative sketches. The catalogue contains twenty colour illustrations.

Older maps and sketches, those from the Venetian period, although slightly diverging from the topic, could not be omitted due to their importance in terms of the beginnings of the cadastre in Dalmatia. Five items from this period are displayed, from Sutomišćica, Tkon, Mala and Velika Lamjana, Babac and Komornik, along with a cadastral-topographic depiction of the crystallisation basins at the Pag saltworks. These were produced over a period of almost two centuries, from 1610 to 1808. The originals are on show, and it can be seen that they have been subjected to wear and tear.

Of the preserved indicative sketches of the Franciscan cadastral survey, 23 are displayed in the exhibition, showing the islands from north to south: Silba, Olib, Premuda, Zapuntel and Brgulj, Molat, Vir, Brbinj, Žman, Sali, Rava, Veli and Mali Iž, Sutomišćica, Kali, Ždrelac, Banje, Dobropoljana, Neviđan, Pašman, Tkon, and finally Vrgada. The indicative sketches, or property sketches of the Zadar surroundings shown in this exhibition,

came into existence thanks to direct mapping in the field. They contain all the details included in the cadastral plan. They were hand-drawn on quarter-segments of card, so each sheet of the future cadastral plan, measuring 53.5 × 68.5 cm, is represented on four sheets of the indicative sketch, each measuring 27.6 × 34 cm. These sketches served as a basis for the production of the cadastral plans, registers of parcels, and cadastral operators. Due to the enormous scope of the task, it is not surprising that errors occurred. In 1818, one of the bases for determining length had its starting point on the island of Rab (modern-day Kamenjak) and its end point on Lošinj (Kalvarija), due to incorrect calculations. The errors were noticed while work was still proceeding, but by then the entire Zadar area had been mapped. One consequence of this was the use of different map scales. The indicative sketches of the Zadar area were drawn in the scale of 1:2904, while the rest of Dalmatia was drawn in the scale of 1:2880. Each indicative sketch has a title page where the place names are inscribed in Italian, and a scheme of the cadastral plan with the section number. In the upper central portion of each detailed sheet an ordinal number is inscribed (using Roman numbers, e.g. Fog.III), separately for each municipality. In the upper right hand corner, the numbers of the municipality and sector coordinates are written (e.g. Sez. Bg. Col. 14 No 13). Each individual cadastral plan contains information about the ownership of individual parcels. Each parcel is allotted two numbers: a number in red designating the parcel number; and a number in black designating the number of proprietors. The numbers of individual parcels have been retained to the present day, while most of the estates were given other numbers or

marks in the 1879 cadastral survey. On the reverse of each section, witnesses to the survey signed their names: the village head and elders, messengers, and other leaders, though most placed their marks in the forms of crosses. In addition, the island squires or priests were also required to provide signatures. The reverse sides of the sheets were attested with a protocol number, the signature of an official (Superiorità) and an embossed stamp. On some, there are exhaustive lists of the proprietors of individual parcels and proprietary numbers. All the indicative sketches were drawn by hand in colour, black ink, and water colours.

Most of the sketches and plans from the Austrian period have been reproduced on foam-backed panels, primarily in order to recreate their original dimensions, while those for Žman, Sali and Neviđane (cat. nos. 17, 18 and 27) have been reduced by 50%. The exhibition catalogue contains information about the original sizes of all the exhibits. Other original indicative sketches include those of Vir, Ist, Preko and Sali – Mir and Telašćica Bays.

This exhibition aims to show the historical situation regarding estates and land use on the island of the Zadar Archipelago, in order to compare them with the contemporary situation and the interests of current landowners. Another aim is to prompt the local authorities and wider public to consider how inevitable future interventions in the environment should aim to preserve the sea and islands from devastation, so that aggressive, thoughtless undertakings, such as those which have occurred over the past decades to change the island landscapes, can be avoided in future.

Ivana Burić ■

The Faculty Farm, Maksimir

Exhibition at the State Archives in Zagreb

The Faculty Farm in Maksimir today consists of a group of buildings belonging to the Faculty of Agronomy and the Faculty of Forestry, with the pertaining land parcels. The Faculty Farm is part of Maksimir Park. As such, it is an integral part of a cultural and historical unit which has the status of a protected cultural good. Maksimir Park is also a monument to park architecture.

The exhibition on the Faculty Farm in Maksimir, which opened in the State Archives in Zagreb on 5 July 2017, shows the development of the area from the mid-19th to the late 20th century, through cadastral, land registry, cartographic, construction and other documentation kept in the State Archives in Zagreb and other institutions. The starting-point is cadastral documentation, since this year marks the 200th anniversary of the promulgation of the Patent on Introducing the Stable Cadastre, when the creation of the modern cadastre began under the Austrian Emperor Franz I.

Maksimir Park was once a densely forested, almost impenetrable area owned by the Zagreb bishops. Bishop Maksimilijan Vrhovac ordered work to begin on landscaping the forest into a park, which was opened to the public in 1794. Archbishop Juraj Haulik continued its development and gave it the form by which it is recognised today. An integral part of Maksimir Park is the diocesan farm, which developed parallelly with the park.

Shortly after the founding of the Faculty of Economy and Forestry in 1919, the idea was launched of acquiring a suitable site for tests and demonstrations. The idea came to fruition at the end of 1921, when the

State Treasury purchased almost the entire area of the park and farm from the Archdiocese of Zagreb, represented by Archbishop Antun Bauer, and gave it to the Faculty to use. In 1923, the State Treasury sold part of the Faculty Farm to the municipality of the City of Zagreb.

The exhibition begins with an introductory panel and fifteen more panels showing 99 exhibits. The first seven panels feature documents from the period when the Farm belonged to the Zagreb Archdiocese. The eighth panel is dedicated to the foundation of the Faculty of Economy and Forestry. The next two show documentation on key changes in ownership in the early 20th century. The remainder of the panels feature documents from the period of ownership by the Faculty.

The first panel contains the portraits and coats-of-arms of Bishop Maksimilijan Vrhovac and Archbishop Juraj Haulik. A panorama shows Zagreb as it was in Vrhovec's day, while two lithographs show the situational plan of Jurjaves Park, as it was known during Juraj Haulik's time. There follows a section with land registry documentation, which shows what the Archdiocese owned in the mid-19th century, before the first cadastral survey.

At the time of the first cadastral survey, the Maksimir area did not yet belong to the City of Zagreb, but was part of the cadastral municipality of Laščina. The results of the first cadastral survey are depicted on the cadastral plan of the cadastral municipality of Laščina, dated 1862, and the written documents of the cadastral operators and land registry. In these documents, all the parcels owned by the Archdiocese are listed,

with details of their surface areas and crops, or buildings. Blueprints and photographs show some of the buildings erected during Archbishop Haulik's time, and an older one whose date of construction remains unknown. This building is usually referred to as the 'manor', and the other buildings shown are the summer-house, peaceful cottage, apiary, and the silk-worm shed, later used as a granary. There is an inventory of the items housed in the summer-house and peaceful cottage at the end of the century. The inventory is kept in the Archdiocesan Archives (Kaptol).

The manor continued to be developed after Archbishop Haulik, and there was a particularly intensive period of building new and adapting existing structures at the beginning of the 20th century. The blueprints for these are shown on the sixth panel – adaptations to the cattleshed, sketches and the situational plans for the electric power plant and fish-pond.

In the early 20th century, administrative territorial changes occurred. Žitnjak and Laščina were annexed to the City of Zagreb. This is illustrated in two documents: a sketch of the newly-annexed territory, and an overview map of unincorporated swards. Towards the end of the first decade of the century, the second cadastral survey began, ending just before the First World War. After that survey, the earlier six cadastral municipalities were abolished to form a new one, the City of Zagreb. The last panel, which shows documents from the time when Maksimir was owned by the Archdiocese, shows the results of the second cadastral survey on two

Fakultetsko dobro Maksimir

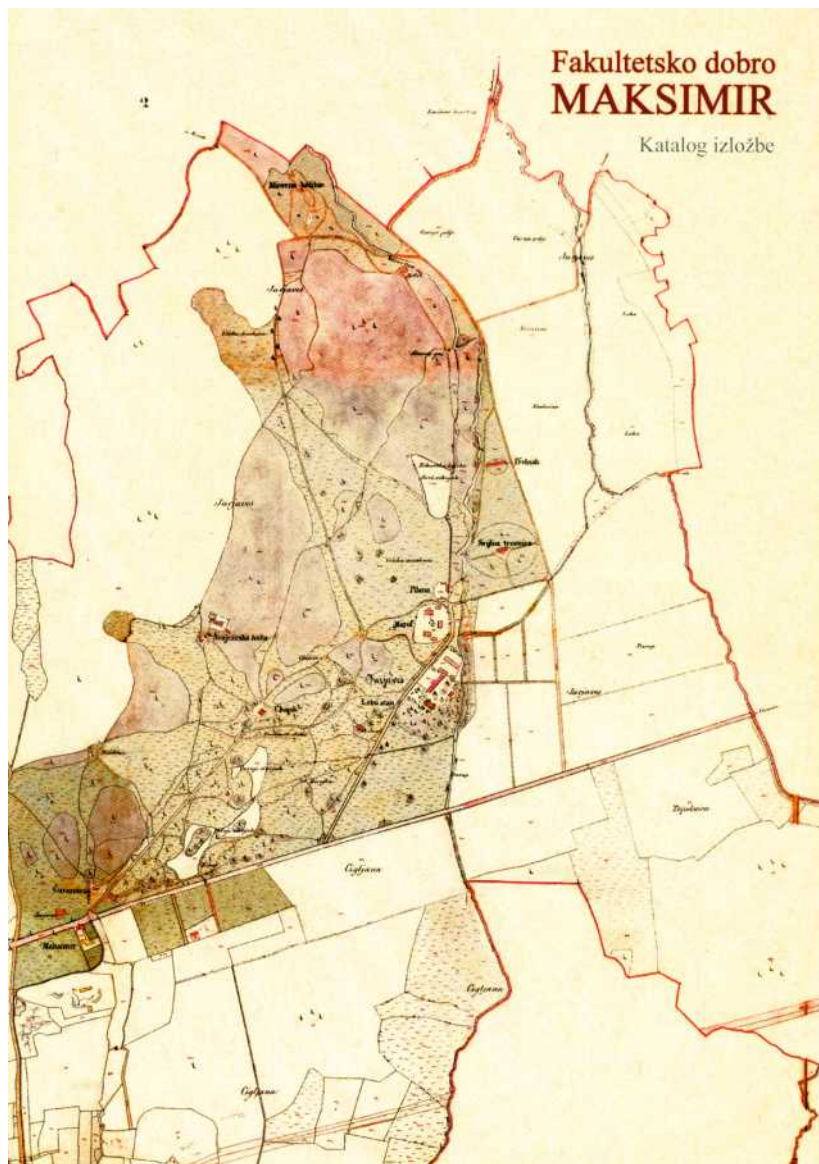
Izložba u Državnom arhivu u Zagrebu

Fakultetsko dobro Maksimir danas čine sklop fakultetskih zgrada Agonomskog i Šumarskog fakulteta s pripadajućim zemljištima. Fakultetsko je dobro dio parka Maksimir. Kao takvo sastavni je dio kulturno povijesne cjeline koja ima status zaštićenog kulturnog dobra. Park Maksimir ujedno je spomenik parkovne arhitekture.

Izložbom o Fakultetskom dobru Maksimir, koja je u Državnom arhivu u Zagrebu otvorena 5. srpnja 2017., prikazan je razvoj tog područja od sredine 19. do druge polovice 20. stoljeća kroz katastarsku, zemljišnoknjižnu, kartografsku, građevinsku i drugu dokumentaciju, koja se čuva u Državnom arhivu u Zagrebu i drugim ustanovama. Polaznu osnovu čini katastarska dokumentacija, jer se ove godine obilježava 200-ta godišnjica donošenja Patenta o uvođenju stabilnog katastra, kojim je u doba austrijskog cara Franza I. (Franje I.) Habsburškog započelo stvaranje modernog katastra.

Na području parka Maksimir nekada se prostirala gusta i teško prohodna šuma koja je pripadala zagrebačkim biskupima. Biskup Maksimilijan Vrhovac započeo je preoblikovanje šume u perivoj, koji je za javnost otvoren 1794. godine. Nadbiskup Juraj Haulik nastavio je uređivanje parka i dao mu današnji oblik po kojem je Maksimir prepoznatljiv. Integralni dio Maksimira je i biskupski majur, koji se s parkom paralelno razvija.

Ubrzo nakon osnivanja Gospodarsko-šumarskog fakulteta 1919. godine javlja se ideja da se za pokusne i demonstracijske svrhe osigura prikladno zemljište. Ideja je realizirana krajem 1921. godine kada je državni erar od Zagrebačke nadbiskupije, na čijem je čelu tada nadbiskup Antun Bauer, otkupio gotovo cijelo područje parka i majura i dao ga Fakultetu na korištenje. Godine 1923. državni je

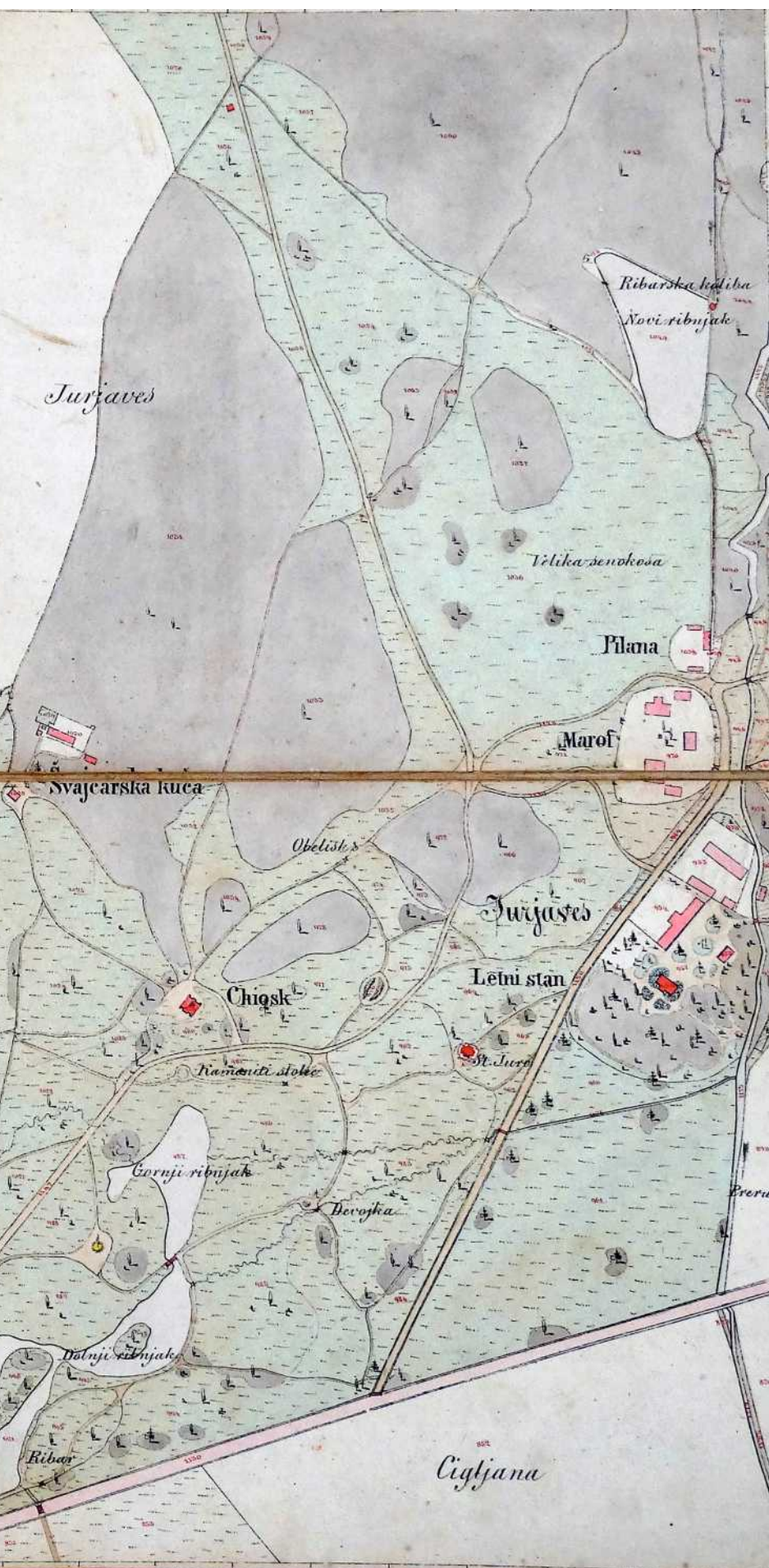
erar dio Fakultetskog dobra prodao općini grada Zagreba.

Izložba uz inicijalni pano s kratkim uvodnim tekstom sadrži petnaest panoa s 99 izložaka. Na prvih sedam panoa prikazani su dokumenti iz vremena dok je Dobro u vlasništvu Zagrebačke nadbiskupije. Osmi pano posvećen je osnivanju Gospodarsko-šumarskog fakulteta. Slijedeća dva donose dokumentaciju o ključnim

promjenama vlasništva na početku 20-ih godina 20. stoljeća. Ostali panoi sadrže dokumente iz vremena kada je Dobro u posjedu Fakulteta.

Prvi pano obilježavaju portreti i grbovi biskupa Maksimilijana Vrhovca i nadbiskupa Jurja Haulika. Jednom vedutom prikazan je Zagreb u Vrhovčevo doba, a dvjema litografijama i situacijskim planom park Jurjaves kako se zvao u doba Jurja Haulika. Slijedi

zemljišno-knjižna dokumentacija, koja pokazuje što je Nadbiskupija posjedovala sredinom 19. stoljeća prije prve katastarske izmjere.

U doba prve katastarske izmjere područje Maksimira još nije pripadalo gradu Zagrebu, nego se nalazilo u katastarskoj općini Laščina. Rezultati prve katastarske izmjere prikazani su kroz katastarski plan katastarske općine Laščina iz 1862. godine, te knjižni dio katastarskog operata i zemljišne knjige. U toj su dokumentaciji navedene sve katastarske čestice u vlasništvu Nadbiskupije s podacima o površini svake čestice i kulturi odnosno izgrađenim objektima. Nacrtima i fotografijama prikazano je nekoliko objekata sagrađenih u doba nadbiskupa Haulika, te jedan stariji za koji se ne zna kada je točno nastao. Taj se objekt uobičajeno naziva kurija, a ostali prikazani objekti su ljetnikovac, mirna koliba, pčelinjak i zgrada u kojoj su se izvorno uzgajali dudovi svilci, a kasnije je služila kao žitnica. Prikazan je i inventar predmeta u ljetnikovcu i mirnoj kolibi krajem stoljeća. Taj se inventar čuva u Nadbiskupijskom arhivu na Kaptolu.

Uređivanje majura nastavljeno je i nakon nadbiskupa Haulika, a posebno je početkom 20. stoljeća intenzivna izgradnja novih i adaptacija postojećih objekata. Navedeni radovi prikazani su na šestom panou nacrtom adaptacije kravske staje, nacrtima i situacijskim planom električne centrale (tzv. munjare) i situacijskim planom ribnjaka.

Početak 20. stoljeća obilježen je upravno teritorijalnim promjenama. Gradu Zagrebu pripojeni su Žitnjak i Laščina. To je ilustrirano dvama dokumentima - nacrtom novopripojenog teritorija i preglednom kartom rudina u ekstravilanu. Krajem prvog desetljeća je započela, a neposredno prije 1. svjetskog rata je dovršena druga katastarska izmjera. Nakon te izmjere ukinuto je šest dotadašnjih katastarskih općina i stvorena je jedna - Grad Zagreb. Na posljednjem panou, na kojem su dokumenti iz vremena dok je Nadbiskupija vlasnik Maksimira, prikazani su rezultati druge katastarske izmjere s dvije skice izmjere i tri detaljna lista katastarskog plana.

Osnivanje Gospodarsko-šumarskog fakulteta prikazano je propisima o osnivanju, portretom prvog dekana profesora Andrije Petračića, jednom od prvih

sketches and three detailed sheets from the cadastral plan.

The foundation of the Faculty of Economy and Forestry is depicted through regulations regarding its foundation, a portrait of the first dean, Andrija Petračić, one of the first diplomas, and photographs of the buildings where the predecessors of the Faculty operated – the Higher Economics College in Križevci and the Forestry Academy in Zagreb.

Changes in ownership structure are illustrated on the next two panels by portraits of Archbishop Antun Bauer, the Mayor of Zagreb, Vjekoslav Heinzel, and the Dean, Prof. Anun Levaković, with the contract signed between the Archdiocese of Zagreb as the vendor and the State Treasury as the purchaser of the majority of the Farm holdings, and the conclusions of the City Council on the purchase of the park area of Maksimir. Both changes in ownership were recorded in the land registry deeds. The Archdiocese of Zagreb did not sell only the

land, but almost the entire animate and inanimate inventory, as the contract details show. The agreed price was fifteen million crowns.

The construction of the buildings for teaching purposes began in 1932, after a tender was issued for the design of the Faculty pavilion complex in the grounds of the Faculty Farm in Maksimir. The project planned the building of several faculty pavilions in phases. The first three were built according to the project, but then the original concept was abandoned. The construction of the first pavilion and the earlier buildings mentioned is illustrated on two panels by sketches and photographs. There are two interesting documents from the mid-1930s. On the city plan for 1935, only the first faculty pavilion can be seen, but on a panoramic photograph taken in 1938, the entire area of the former manor and faculty complex, with two pavilions, is evident. The thirteenth panel also shows photographs of students of forestry and agronomy, and

the title pages of two textbooks.

In the later 1950s and early 1960s, a third cadastral survey was carried out in Zagreb. The fourteenth panel features several sketches and detailed sheets from the cadastral plan, provided by the City Office for the Cadastre and Geodetic Affairs.

The final panel illustrates the modern era, in which electronic information and on-line services have become widely accessible. Along with the electronic excerpts from the cadastre and land registry, digital ortophotos and a panoramic photograph of the entire Faculty Farm area in Maksimir are displayed.

Anniversaries are opportunities to highlight lasting national values. The State Archives in Zagreb is the guardian of a priceless historical cadastral legacy, and the current work of cadastral operators will one day be stored there for future generations.

*Mirjana Gulić
Damir Validžić ■*

diploma, te fotografijama zgrada u kojima su djelovali prednici Fakulteta – Visoko gospodarsko učilište u Križevcima i Šumarska akademija u Zagrebu.

Promjene vlasničke strukture ilustrirane su na slijedeća dva panoa portretima nadbiskupa Antuna Bauera, gradonačelnika Vjekoslava Heinzela i dekana profesora Antuna Levakovića; ugovorom između Zagrebačke nadbiskupije kao prodavatelja i državnog erara kao kupca velikog dijela Dobra i zaključcima Gradskog poglavarstva o kupnji perivojnog dijela Maksimira. Obje promjene vlasništva evidentirane su u vlastovnici zemljišne knjige i posjedovnim listovima. Zagrebačka nadbiskupija nije prodala samo zemljište nego i gotovo cjelokupan živi i mrtvi inventar, koji je detaljno popisan u ugovoru. Ugovorena cijena iznosila je petnaest milijuna kruna.

Nastava na novoosnovanom Fakultetu i dalje se održavala u dvije zgrade u središtu grada. Kako je taj prostor bio neprikladan već 20-tih godina 20. stoljeća Fakultet je inicirao

izgradnju novih zgrada na području Fakultetskog dobra Maksimir. No u tom su desetljeću izgrađene samo manje zgrade za potrebe fakultetskih zavoda (npr. za bilinogojstvo i živinogojstvo), te nova kravska staja i silosi.

Izgradnja zgrada za održavanje nastave započela je nakon što je Fakultet 1932. godine raspisao arhitektonsko-urbanistički natječaj za izradu projekta fakultetskoga paviljenskog sklopa na zemljištu Fakultetskog dobra u Maksimiru. Tim je projektom planirana etapna izgradnja više fakultetskih paviljona. Prva tri paviljona izgrađena su u skladu s projektom nakon čega se odustalo od izvorne koncepcije. Izgradnja prvog paviljona kao i ranije navedenih objekata ilustrirana je na dva panoa nacrtima i fotografijama. Zanimljiva su dva dokumenta iz druge polovice tridesetih godina. Na planu grada iz 1935. godine vidi se samo prvi fakultetski paviljon, a na panoramskoj snimci iz 1938. godine vidi se cijelo područje bivšeg majura i fakultetskog sklopa na kojem su već dva paviljona. Trinaesti pano sadrži još i fotografije

studenata šumarstva i agronomije, te naslovnice dvaju udžbenika.

Krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina 20. stoljeća u Zagrebu je provedena treća katastarska izmjera. Četrnaesti pano sadrži nekoliko skica izmjere i detaljnih listova katastarskog plana, koje je ustupio Gradski ured za katastar i geodetske poslove.

Posljednji pano ilustrira suvremeno doba kada su informacije u elektroničkom obliku postale dostupne putem on-line usluga. Uz elektroničke izvratke iz katastra i zemljišne knjige sadržane su i digitalne ortofotosnimke, kao i jedna panoramska fotografija cijelog područja Fakultetskog dobra u Maksimiru.

Obljetnice su prigoda kako bi se istaknule trajne vrijednosti za jednu naciju. Tako je i Državni arhiv u Zagrebu čuvar te dragocjene povijesne katastarske baštine kao što će i sada nastali katastarski operati jednoga dana biti pohranjeni u Arhivu za buduće naraštaje.

Mirjana Gulić
Damir Validžić ■